

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

J. Krishnamurti

Zihinsel Kurtuluş

Bilinci Tüm Şartlanmalardan Kurtarmak

omega

J. KRISHNAMURTI

ZİHİNSEL KURTULUŞ

Bilinci Tüm Şartlanmalardan Kurtarmak

[Halka Açık Konuşmalar, Ojai 1955]

İngilizceden çeviren:

Pınar Atik

1. baskı: Omega Yayınları, 2011
4. baskı: Omega Yayınları, 2022

J. Krishnamurti

ZİHİNSEL KURTULUŞ

Bilinci Tüm Şartlanmalardan Kurtarmak

Özgün adı: *As One Is: to Free the Mind from All Conditioning*

Krishnamurti Kitaplığı – 7

Copyright © 2007 Krishnamurti Foundation of America

Krishnamurti Foundation of America
P.O. Box 1560, Ojai, California 93024 USA
E-mail: kfa@kfa.org Website: www.kfa.org

J. Krishnamurti ve Krishnamurti Foundation
hakkında bilgi almak için www.jkrishnamurti.com adresini
ziyaret edebilirsiniz.

Yayın hakları © Omega Yayınları

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla
yapılan kısa alıntılar hariç yayınevinden yazılı izin alınmaksızın alıntı
yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0058-4
Ser ifika no: 10962

İngilizceden çeviren: Pınar Atik
Editör: Sinan Köseoğlu

Baskı: Dörtel Matbaacılık
Zafer mah. 147. Sk. 9-13A • Esenyurt/İstanbul
Tel.: (0212) 565 11 66 • Matbaa sertifika no: 40970

Omega Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.omegayayincilik.com • e-posta: omega@omegayayincilik.com
www.facebook.com/omegayayincilik • www.twitter.com/omegayayincilik
www.instagram.com/omegayayinlari

Genel dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Oak Grove’da İlk Konuşma	13
Oak Grove’da İkinci Konuşma	27
Oak Grove’da Üçüncü Konuşma	43
Oak Grove’da Dördüncü Konuşma	59
Oak Grove’da Beşinci Konuşma.....	77
Oak Grove’da Altıncı Konuşma	93
Oak Grove’da Yedinci Konuşma.....	109
Oak Grove’da Sekizinci Konuşma	127

“İnsan hakikati bulmak istiyorsa, tüm dogmalardan, tüm koşullandırmalardan, tüm inançlardan, boyun eğdiren tüm otoritelerden tümüyle arınmış olmalıdır; yani aslında, tam anlamıyla bağımsız olmalıdır ve bu oldukça güçtür...”

ÖNSÖZ

Bağımsız olmak, yozlaşmamış, masum, tüm geleneklerden, dogmalardan, fikirlerden, başkalarının ne dediğinden vs. kopmuş olmak demektir. Böyle bir zihin aramaz çünkü arayacak bir şey yoktur; böyle bir zihin özgür olduğu için istekten, hareketten arınmıştır, tamamıyla durgundur. Ama bu hale erişilemez; bu disiplinle satın alabileceğiniz bir şey değildir, seksi bıraktığınızda ya da bir tür yoga yaptığınızda ortaya çıkıvermez. O, ancak özün, “ben”in kendisini günlük faaliyetlerde hem bilinç hem bilinçaltı yoluyla gösteren işleyiş biçimleri anlaşıldığında ortaya çıkar. Önemli olan, insanın koşullandırılmış olan, toplumun, dinin, çeşitli etkilerin, izlenimlerin, anıların ürünü olan bilincin tüm içeriğini kendisi için anlamasıdır; diğerleri öyle buyurduğu için değil. Önemli olan, insanın tüm bu koşullandırmaları anlaması ve onlardan kurtulmasıdır. Ama “Nasıl kurtulacağım?” sorusunun bir yanıtı yoktur. Eğer nasıl kurtulacağınızı soruyorsanız, dinlemiyorsunuz demektir.

Bu sözler, geleneksel olarak manevi ilerleme, zamanla ulaşılan başarı ve ona ulaşma yöntemleri fikrine koşullandırılmış insan bilincinin izlediği akıma meydan okuyor. Derinlerde yatan bir koşullandırmadan doğan, içsel yaşam için sorulan *nasıl* sorusuna ve onun doğal sonuçlarına yani manevi otoriteye, inanca, uyumculuğa, *kendini arama* fikrine meydan okuyor. Bu konuşmalar, insanın nasıl olduğunu yani olduğu gibi nasıl olduğunu, günlük hayatın aktif anlarında anlamasına vurgu yapıyor; kültürel değerlerin, dini idealle-

rin ya da kişisel gelecek tasarılarının belirlediği şekliyle nasıl olması gerektiğine değil. Böyle keşifler anlaşılmak isterler, bu metnin doğru kabul edilmesini değil. Bu konuşmaların sonuncusunda, bir açmaza düşmüş olan dinleyicilerden biri, “Şimdi ne olacak?” diye sorar. Hiçbir haritada olmayan böylesine bir denize açılırken, bu cevabın üzerinde düşünmek yerinde olacaktır.

Benim öğretilerimi mi deniyorsunuz, yoksa kendinizi mi? Umarım aradaki farkı görüyorsunuzdur. Eğer benim söylediklerimi deniyorsanız, o zaman, “Şimdi ne olacak?” noktasına benim ulaştığımı sandığınız bir sonuca ulaşmaya çalıştığınız için gelmiş olacaksınız. Bende sizde olmayan bir şey olduğunu ve eğer söylediklerimi uygularsanız sizin de onu elde edeceğinizi sanıyorsunuz ve çoğumuzun yaptığı şey de budur. Bu şeylere ticaret mantığıyla yaklaşıyoruz: Şunu almak için bunu yapacağım. Bir şey elde etmek için ibadet edeceğim, meditasyon yapacağım, kurban keseceğim.

Yani benim söylediklerimi uygulamıyorsunuz. Benim söyleyeceğim bir şey yok. Daha doğrusu, tek söylediğim şu: Kendi zihninizi gözlemleyin, onun ne kadar derinlere inebileceğini... Dolayısıyla öğretilerin değil, sizin önemli olduğunuzu görün. Bu sabah anlatmaya çalıştığım gibi, kendi düşünce biçimlerinizi ve düşünmenin ne demek olduğunu anlamanız önemli. Ve eğer kendi düşüncenizi gerçekten gözlemler, izler, dener, keşfeder, bırakır ve topladığınız her şeyin karşısında her gün kör, sağır, dilsiz olursanız, o zaman, “Şimdi ne olacak?” sorusunu asla sormazsınız.

Bu sekiz konuşma, 1955 yazında, California’nın Ojai vadi-sinde meşe ağaçlarının gölgesinde, yaklaşık birkaç yüz kişilik bir dinleyici kitlesinin önünde, önceden hazırlanmış notlar olmadan, yapılmıştır. Krishnamurti, vadiye ilk olarak 1922 yılında gelmiş ve konuşmalarını yapmak için başka yerlere seyahat etmediği zamanlarda, 1986’daki ölümüne dek orada yaşamıştır. Krishnamurti, 91 yaşında, bugün Ojai’daki Topa Topa dağının kayalık eteklerindeki Krishnamurti Arşivleri’nin bitişiğinde bulunan Pine Cottage’da öldü. Konuşma-

larını, yazılarını ve diyaloglarını muhafaza etmek ve insanlara ulaştırmak için dünya çapında pek çok vakıf kurdu. Bu basımın gerçekleştiği tarih itibariyle, daha fazla bilgiyle ses, görüntü ve metin dosyalarına jkrishnamurti.org adresinden ulaşılabilir.

“Zihin tüm koşullandırmalardan arındığında, hakikatin, Tanrının ya da ne derseniz onun, yaratıcılığının doğduğunu göreceksiniz ve ancak böyle bir zihin, durmaksızın bu yaratıcılığı deneyimleyen bir zihin farklı bir bakış, farklı değerler, farklı bir dünya meydana getirebilir.”

OAK GROVE'DA İLK KONUŞMA

6 Ağustos 1955

Dünyanın dört bir yanında pek çok ciddi sorunla karşı karşıyayız ve refah devletleri kurulabilir, siyasetçiler –müthiş bir üretim hacmine sahip ve mutlu bir gelecek vaat eden böyle bir ülkedeki ekonomik gönenç sayesinde– insanların sözde barış içinde bir arada yaşamasını sağlayabilirse de, ben sorunlarımızın öyle kolaylıkla çözülebileceğini sanmıyorum. Bu problemlerin çözülmesini istiyoruz ve çözümü başkalarında arıyoruz –din âlimlerinde, analistlerde, liderlerde– ya da geleneklere yaslanıyor, çeşitli kitaplara ve felsefelere başvuruyoruz. Ve ben, sizlerin de bu yüzden burada olduğu kanısındayım: Ne yapmanız gerektiği söylensin diye. Ya da izahları dinleyerek hepimizin karşılaştığı sorunları kavramayı umuyorsunuz. Fakat bence, pek aldırış etmeksizin, bir iki konuşmaya şöyle bir kulak kabartarak önümüzde duran bir sürü sorunu kavramanıza rehberlik edileceğini sanıyorsanız büyük bir hata yapmış olursunuz. Karşılaştığımız sorunları yalnızca sözcüklere dökerek veya düşünsel açıdan açıklamakla yetinmek niyetinde değilim. Aksine, bu konuşmalarda, tüm bu sorunları böylesine karmaşık, böylesine ıstırap verici ve üzücü kılan temel nedenin çok daha derinlerine inmek çabasında olacağız.

Lütfen, sözcüklere takılmadan ve bir iki cümleye veya düşünceye itiraz etmeden dinleme sabrını gösterin. Ger-

çeği bulmak isteyen birinin müthiş bir sabrı olmalı. Çoğumuz ilerlemek, bir sonuca varmak, başarıya, hedefe, belli bir mutluluk haline ulaşmak ya da zihnin sarılabileceği bir deneyim yaşamak için sabırsızlık gösteriyoruz. Ama gerekli olan, bence, sonu olmayan bir arayışa yetecek kadar sabır ve sebatır. Çoğumuz arayış içindeyiz; bu yüzden buradayız ama arayışımız, bir şeyler, bir sonuç, bir hedef, mutlu, huzurlu olabileceğimiz bir varoluş hali bulmak istememiz yüzünden yani neyi aradığımız zaten belli, değil mi? Ararken, istediğimiz bir şeyi arıyoruz yani arayışımız, çerçevesi halihazırda belli olan, önceden belirlenmiş ve dolayısıyla da artık arayış olmaktan çıkmış olan bir arayış. Bence bunu anlamak çok önemli. Zihin, belli bir hali, bir sorunun çözümünü ararken, Tanrıyı, gerçeği ararken, ya da mistik veya başka türlü bir deneyimi arzularken halihazırda istediğine gebedir. Ve aradığına halihazırda gebe olduğundan, onu formüle ettiğinden arayışı son derece anlamsızdır. Ve zihni, bir sonuca varmak için bu arzudan kurtarmak en güç şeylerden biridir.

Bana öyle geliyor ki çok sayıdaki sorununuz, zihinde köklü bir devrim olmadan çözülemez zira yalnızca bu tür- lü bir devrim neyin gerçek olduğuna yönelik bir kavrayış doğurabilir. Bu nedenle, insanın kendi zihninin işleyişini, kendini analiz ederek veya içe dönük gözlemlerde bulunarak değil, bütün sürecin farkında olarak anlamasıdır önemli olan ve benim bu konuşmalarda tartışmak istediğim de budur. Eğer kendimizi olduğumuz gibi görmezsek, düşünen varlığı –arayan, durmaksızın isteyen, isteklerini elde etmek için zorlayan, sorgulayan, bulmaya çalışan varlığı, sorunu yaratan varlığı, “ben”i, özü, egoyu– anlamazsak, o zaman düşüncemizin, arayışımızın bir anlamı olmaz. İnsanın düşünme aracı belirsiz, sapkın, koşullandırılmış olduğu müddetçe ne düşünürse düşünsün, bunlar sınırlı ve dar olmaya mahkûmdur.

Yani bizim sorunumuz zihni tüm koşullandırmalardan kurtarmaktır, onu daha iyi koşullandırmak değil. Çoğumuz daha iyi bir koşullandırmanın peşindeyiz. Komünistler, Katolikler, Protestanlar ve Hindular ve Budistler de dahil olmak üzere dünyadaki çeşitli diğer mezhepler ve dinler zihni daha soylu, daha erdemli, bencillikten uzak veya dinsel bir modele göre koşullandırmak istiyor. Dünyadaki herkes, gerçekten de zihni daha iyi yönde koşullandırmaya çalışıyor ve zihni bütün koşullandırmalardan kurtarmaktan hiç söz edilmiyor. Fakat bana öyle geliyor ki zihin tüm koşullandırmalardan kurtulana dek, yani Hristiyan, Budist, Hindu, komünist vs. olarak koşullandırılmış olduğu müddetçe, sorunlar muhakkak olacaktır.

Elbette, gerçeğin ne olduğunu ya da Tanrı diye bir şey olup olmadığını bulmak, ancak zihin tüm koşullandırmalardan kurtulduğunda mümkündür. Koşullandırılmış bir zihnin salt Tanrı'yla, doğrulukla, aşkla uğraşmasının hiçbir anlamı yoktur zira böyle bir zihin ancak kendi koşullandırılmışlığının sınırları içinde işleyebilir. Tanrıya inanmayan komünist bir türlü düşünür, Tanrıya inanan, bir dogmanın pençesindeki adam başka türlü düşünür; bu nedenle, ikisi de özgür düşünemez ve tüm itirazları, teorileri ve inançları pek az anlam taşır. Yani din, kiliseye gitmek, birtakım inançlara ve dogmalara sahip olmak meselesi değildir. Din bambaşka bir şey olabilir, zihnin asırlardır süregelen bu muazzam geleneklerin tümünden, bütünüyle arınması olabilir çünkü doğruyu, gerçeği ve zihnin tasarılarının ötesindekileri ancak özgür bir zihin bulabilir.

Bu, bana ait, tikel bir teori değil zira dünyada olup bitenlere bakınca bunu görebiliriz. Komünistler sorunları bir yoldan çözmek istiyor, Hindular başka bir yoldan ve Hristiyanlar daha başka bir yoldan. Yani zihinleri koşullandırılmış. Zihinleriniz Hristiyan olarak koşullandırılmış, ister kabul edin, ister etmeyin. Hristiyanlık geleneğinden sözde

kopmuş olabilirsiniz ama bilinçaltınızın derinlerdeki katmanları o gelenekle dopdolu. Yüzyıllardır belli bir modele göre verilen eğitimle koşullandırılmış ve muhakkak ki şayet varsa, ötedekini bulacak olan zihin bütün koşullandırmalardan kurtulmuş olmalıdır.

Yani bu konuşmalarda kesinlikle ne kişisel gelişimi tartışıyor ne de modelin geliştirilmesiyle ilgileniyoruz; zihni daha soylu ya da daha büyük bir sosyal önem arz eden bir modele göre koşullandırmanın peşinde değiliz. Aksine zihni, bilincin tamamını, bütün koşullandırmalardan arındırmaya çalışıyoruz çünkü bu olmadan gerçeklik deneyimlenemez. Gerçeklikten dem vurabilir, onun üzerine sayısız kitap okunabilir. Doğu'nun ve Batı'nın bütün kutsal kitaplarını okuyabilirsiniz ama zihin kendi işleyişinin farkında olana, kendisinin belirli bir modele göre işlediğini görene ve tüm koşullandırmalardan kurtulmayı başaran dek, bütün arayışın boşuna olduğu aşikârdır.

Sanırım en önemlisi işe kendimizden başlamak, kendi koşullandırmalarımızın farkına varmaktır. Ama insanın koşullandırılmış olduğunu bilmesi ne kadar da zordur! Zihnin üst katmanlarında, yüzeysel olarak, koşullandırılmış olduğumuzun farkında olabiliriz, bir modeli bırakıp diğerini benimseyebilir, Hristiyanlığı bırakıp komünist olabilir, Katolikliği bırakıp aynı ölçüde despot bir gruba katılabilir, evrildiğimizi, gelişip gerçekliğe doğru ilerlediğimizi düşünebiliriz. Aksine bu, bir kafesten çıkıp ötekine girmekten başka bir şey değildir.

Ama yine de, çoğumuzun istediği budur: Kendi düşünce yollarımızda güvenli bir sığınak bulmak. Kurulu bir modele uymak ve düşüncelerimizde, eylemlerimizde rahatsız edilmemek istiyoruz. Ama koşullandırılmışlığını sabırla gözlemleyebilecek ve koşullandırılmışlığından kurtulabilecek olan yalnız zihindir. Ancak böyle bir zihin devrim yapabilir, radikal bir dönüşüme uğrayabilir ve böylelikle zihnin fersah

fersah ötesindeki, tüm isteklerimizin, kibrimizin ve peşinde olduklarımızın ötesindeki keşfedebilir. Benlik bilgisi olmadan, insan kendisini olduğu gibi –olmak istediği gibi değil çünkü bu bir aldanıştan, idealist bir kaçıştan başka bir şey değildir– tanımadan, kendi düşünce şekillerini, tüm güdülerini, düşüncelerini, sayısız tepkilerini bilmeden tüm düşünce sürecini anlamak ve onun ötesine geçmek mümkün değildir.

Sıcak bir akşamda bu konuşmayı dinlemek için bir sürü zahmete girdiniz. Ve acaba biraz olsun dinliyor musunuz, merak ediyorum. Nedir dinlemek? Bence, sizin için sakıncası yoksa, bunun üzerinde biraz durmak önemli. Gerçekten dinliyor musunuz, yoksa söylenenleri kendi anlayışınıza göre yeniden mi yorumluyorsunuz? Birini dinlemeyi becerebiliyor musunuz? Yoksa dinleme sürecinde çeşitli düşünceler ve fikirler ortaya çıkıyor ve kendi bilgileriniz ve deneyimleriniz söylenenlerle onları kavrayışınızın arasına mı giriyor?

Bence dikkatle yoğunlaşma arasındaki farkı anlamak önemli. Yoğunlaşmak, seçim belirtiyor, değil mi? Söylediklerime yoğunlaşmaya çalışıyorsunuz yani zihinleriniz odaklanmış, daraltılmış durumda ve diğer düşünceler araya giriyor. Yani ortada gerçek bir dinleme değil de zihinde yaşanan bir savaş var, duyduklarınızla onları yorumlama isteğiniz arasında gidip geliyor, söylediklerime uygun düşmeye çalışıyorsunuz, vesaire. Oysa dikkat bambaşka bir şeydir. Dikkatte odaklanma yoktur, seçim yoktur; hiçbir yorumlamanın olmadığı, tam bir farkındalık vardır. Ve eğer söylenenleri böyle bir dikkatle, tam anlamıyla dinleyebilirsek, o zaman o dikkat, zihnin kendi içindeki değişim mucizesini doğurur.

Üzerinde konuştuğumuz şey muazzam bir önem taşıyor çünkü her birimizin içinde köklü bir devrim olmadan dünyada nasıl büyük, radikal bir değişim yaratabileceğimizi bilmiyorum. Ve şüphesiz, o radikal değişim şarttır. Komünist olsun, sosyalist olsun, salt ekonomik devrimin hiç önemi

yoktur. Ancak dini bir devrim olabilir ve dini devrim, eğer zihin sırf önceki bir koşullandırmanın modeline uyum sağlıyorsa, gerçekleşemez. İnsan bir Hristiyan ya da bir Hindu olduğu müddetçe sözcüğün bu asıl dini anlamıyla, kökten bir devrim gerçekleşemez. Ve bizim böyle bir devrime sahiden ihtiyacımız var. Zihin tüm koşullandırmalardan arındığında, hakikatin, Tanrının ya da ne derseniz onun, yaratıcılığının geldiğini göreceksiniz ve ancak böyle bir zihin, durmaksızın bu yaratıcılığı deneyimleyen bir zihin farklı bir bakış, farklı değerler, farklı bir dünya meydana getirebilir.

İnsanın kendisini anlaması önemlidir, değil mi? Kendini bilmek, bilgeliğin başlangıcıdır. Kendini bilmek şu veya bu psikologa, kitaba ya da felsefeciye uymakla olmaz, insanın kendisini her an olduğu gibi bilmesidir kendini bilmek. Anlıyor musunuz? Kendini bilmek, insanın ne düşündüğünü, nasıl hissettiğini gözlemlemektir. Öyle üstünkörü değil, neyin ne olduğunun, kınamadan, yargılamadan, değerlendirme ve kıyaslama yapmadan, derinlemesine farkına varmaktır. Bunu deneyince, asırlardır kıyas yapmaya, kınamaya, yargılamaya, değerlendirmeye eğitilmiş bir zihnin bütün o süreci durdurup yalnızca *neyin ne olduğunu* gözlemlemesinin olağanüstü zor olduğunu göreceksiniz ama bu, yalnızca yüzey seviyesinde kalır da bilincin tüm içeriğinde gerçekleşmezse zihnin derinliklerini araştırmak mümkün olamaz.

Şayet gerçekten de söylenenleri anlamak için buradaysanız, rica ederim, bizim ilgilendiğimiz başka bir şey değil, bu olduğunu anlayın. Sorunumuz hangi toplumlara ait olmanız, ne tür eylemlerden keyif alacağınız, hangi kitapları okuyacağınız ve tüm o yüzeysel işler değil, zihni koşullandırmalardan nasıl kurtaracağımızdır. Zihin günlük aktivitelerle meşgul olan, uyanık haldeki bilinçten ibaret değildir, geçmişin, geleneklerin, ırksal içgüdülerin tüm kalıntılarını barındıran bilinçaltının derinlerdeki katmanlarını da kapsar. Bu toplamın adı zihindir ve bilinç tümüyle özgür olmazsa,

arayışımız, sorgulamamız, keşiflerimiz sınırlı, dar, önemsiz olacaktır.

Yani zihin tümüyle koşullandırılmıştır; zihnin koşullandırılmamış olan tek bir kısmı bile yoktur ve sorunumuz şudur: Böyle bir zihin kendi kendini özgür kılabilir mi? Ve onu özgür kılabilecek olan varlık kimdir? Sorunu anlıyor musunuz? Zihin, tüm farklı bilgi, edinim, gelenek, ırksal içgüdüler, hafıza katmanlarıyla bilincin toplamıdır ve böyle bir zihin kendini özgür kılabilir mi? Ya da zihin ancak koşullandırılmış olduğunu ve koşullandırmadan kurtulmak için yaptığı her hareketin koşullandırmanın başka bir biçimi olduğunu anladığında mı özgür olabilir? Umarım bütün bunları izleyebiliyorsunuzdur. Eğer izleyemiyorsanız, önümüzdeki günlerde bunu tartışacağız.

Zihin tamamen koşullandırılmıştır ve bu, eğer düşünecek olursanız, apaçık bir gerçektir. Bu, benim buluşum değil, bir gerçektir. Belli bir topluma aidiz, belli dogmalarla belli bir ideolojiye, geleneklere göre yetiştirildik ve kültürle toplumun muazzam etkisi zihni sürekli koşullandırmaktadır. Özgür olmak için yapılan her hareket onun koşullandırılmışlığının bir sonucuyken ve bu yüzden daha çok koşullandırma doğurması kaçınılmazken, bir zihin nasıl özgür olabilir? Bunun yalnız tek bir cevabı vardır. Zihin ancak tümüyle hareketsiz olduğunda özgür olabilir. Sorunları, sayısız isteği, çelişkisi, hırsı olsa da –kendini bilerek, kabullenmeden ve kınamadan kendini izleyerek– zihin kendi işleyişinin farkında olursa, bu farkındalıktan çarpıcı bir sessizlik, içinde hiçbir hareketliliğin olmadığı bir zihin dinginliği doğar. Zihin ancak o zaman özgürdür çünkü artık hiçbir şeyi istemiyordur; artık aramıyordur; artık bir hedefin, bir idealin peşinden gitmiyordur: Bunların hepsi koşullandırılmış bir zihnin izdüşümleridir. Ve eğer içinde kendini kandırmanın olamayacağı o anlayışa ulaşırsanız o zaman yaratıcılık denen o olağanüstü şeyin vücut bulma olasılığı olduğunu görecek-

siniz. Ancak o zaman zihin ölçsüz olanı –Tanrı, hakikat ya da ne derseniz deyin– farkına varır; kelimeler kifayetsiz kalır. Sosyal şartlarınız güzel olabilir, bir sürü malınız mülkünüz, arabalarınız, evleriniz, buzdolaplarınız, sözde huzurunuz olabilir ama ölçsüz olan vücut bulmadığı müddetçe daima keder olacaktır. Zihni koşullandırmalardan kurtarmak kederin sonudur.

Bu noktada pek çok soru var fakat soru sormak ve cevap almak neye hizmet eder? Herhangi bir sorunu bir soru sorarak çözebiliyor muyuz? Sorun ne demektir? Lütfen bunu izleyin, benimle birlikte düşünün. Bir sorun ancak zihin bir şeyle meşgul olduğunda ortaya çıkar, öyle değil mi? Eğer benim bir sorunum varsa, bu ne demektir? Diyelim ki zihnim sabahtan akşama dek kıskançlıkla, hasetle, seksle, ne derseniz onunla meşgul. Bu, zihninin sorunu yaratan nesneyle meşgul olmasıdır. Kıskançlık bir gerçek olabilir ama bu, zihninin sorunu, çatışmayı yaratan gerçekle meşgul olmasıdır. Öyle değil mi?

Diyelim ki ben kıskanç biriyim ya da içimde şu veya bu yönde şiddetli bir istek var. Kıskançlık kendini açığa vurur, çatışma yaratır ve sonra zihnim çatışmayla, ondan nasıl kurtulacağı, onu nasıl çözeceği, onunla ilgili ne yapacağıyla meşgul olur. Bu, zihninin sorun yaratan kıskançlıkla meşguliyetidir, kıskançlığın kendisiyle değil. Kıskançlığın ne denli önemli olduğuna şimdi değineceğiz. O zaman, sorunumuzu teşkil eden şey gerçek değil, gerçekle meşgul olmaktır. Peki, zihin meşguliyetten kurtulabilir mi? Zihin gerçekle onunla meşgul olmadan uğraşabilir mi? Meşguliyet sorununu ilerleyen zamanlarda irdeleyeceğiz. Birinin zihnini hareket halindeyken izlemek gerçekten de oldukça ilginçtir.

Yani tüm bu sorunların hepsini göz önünde bulundurarak, zihni meşguliyetten kurtarmaya çalışıyoruz ve bu, gerçeğe onunla meşgul olmadan bakmak demektir. Eğer bir zorlanım varsa, o zorlanıma onunla meşgul olmadan baka-

bilir miyim? Lütfen, kendinize özgü, asabiyet zorlanımınızı veya herhangi bir başkasını izleyin. Onlara zihin onlarla meşgul olmadan bakabilir misiniz? Meşguliyet, o zorlanımı aşma çabasını ifade ediyor, değil mi? Onu kınıyor, başka bir şeyle kıyaslıyor, onu değiştirmeye, yenmeye çalışıyorsunuz. Diğer bir deyişle, onun için bir şeyler yapmaya çalışmak onunla meşgul olmaktır, öyle değil mi? Ama belli bir mecburiyetiniz, dürtünüz, isteğiniz olduğu gerçeğine onu kıyaslamadan, yargılamadan ve dolayısıyla tüm meşguliyet sürecini harekete geçirmeden bakabilir misiniz?

Psikolojik açıdan, bunu –zihnin kıskançlık gibi bir gerçeğe, onu meşgul eden muazzam bir fikirler, yargılar, değerler karmaşası doğurmadan bakamamasını– gözlemlemek hayli ilginçtir yani biz asla gerçeğin üzerine gitmiyor, aksine sorunları çoğaltıyoruz. Umarım kendimi iyi ifade edebiliyorumdur. Ve bence bu meşguliyet sürecini anlamamız önemlidir çünkü bunun arkasında çok daha derin bir faktör bulunmaktadır ki o da meşgul olmama korkusudur. Bir zihin Tanrı’yla, hakikatle, seksle veya içkiyle meşgul olabilir, hepsinin niteliği özünde aynıdır. Tanrıyı düşünen ve keşiş olan bir adam daha önemli bir sosyal mevkide olabilir; toplum içindeki değeri bir ayyaştan daha fazla olabilir ama ikisi de meşguldür ve meşgul olan bir zihin hiçbir zaman hakikati bulmak için özgür değildir. Lütfen söylediklerimi ne kabul edin ne de reddedin. Bakın, bulun. Eğer her birimiz bu tek şeye gerçekten dikkat kesilir, tüm ilgimizi zihnin herhangi bir sorunla, meşguliyetten kurtulmaya çalışmadan meşgul olma sürecine, meşgul olmanın bir başka biçiminden ibaret olan bu sürece yöneltirsek, bu süreci bütünüyle, tam olarak anlayabilirsek, o zaman bence sorunun kendisi anlamsız hale gelecektir. Zihin sorunla meşgul olmaktan kurtulduğunda, gözlem yapma, bütün olayın farkında olma özgürlüğüne kavuştuğunda, o zaman sorunun kendisi görece daha kolay bir biçimde çözülebilir.

DİNLEYİCİ: Tüm dertlerimiz arzu etmekten kaynaklanıyor gibi, peki ama arzudan kurtulabilir miyiz? Arzu içimizde doğuştan olan bir şey midir yoksa zihninin bir ürünü müdür?

KRISHNAMURTI: Arzu nedir? Ve neden arzuyu zihinden ayrı tutarız? “Arzu, sorunlar yaratıyor, o halde istekten kurtulmalıyım,” diyen varlık kimdir? İzliyor musunuz? Sorun yarattığı için arzudan nasıl kurtulacağımızı ya da onun zihninin bir ürünü olup olmadığını sormak yerine arzunun ne olduğunu anlamak zorundayız. Önce arzunun ne olduğunu bilmeliyiz sonra onun daha derinine inebiliriz. Açıklayacağım ve anlayacaksınız ama sözcüklerimi dinlemekle kalmayın. Konuştukça, üzerinde konuştuğumuz şeyi sahiden deneyimleyin, bunun ancak o zaman bir önemi olacaktır.

Arzu nasıl ortaya çıkar? Elbette, algılamak, görmek, temas etmek, hissetmek yoluyla ve sonra bunlar arzu halini alır. Öyle değil mi? Önce bir araba görürsünüz, sonra temas ve duygulanım gerçekleşir ve nihayet arabaya sahip olma, onu sürme arzusu hasıl olur. Lütfen bunu ağır ağır, sabırla izleyin. Sonra, istenen arabayı elde etmek için uğraşırken çatışma ortaya çıkar. Yani arzunun tatmini çatışma, acı, ıstırap, sevinç yaratır ve siz hazza tutunup acıyı dışarıda bırakmak istersiniz. Bu, sahiden de her birimizin yaşadığı bir şeydir. Arzunun yarattığı, arzuyla özdeşleşen varlık, “Haz değil acı verenden kurtulmalıyım,” der. Haz sürsün, acı bize dokunmasın isteriz ama ikisini de arzu doğurur, değil mi? Algı, temas, duygulanım aracılığıyla vücut bulan arzu, hazza sarılıp acıdan kaçmak isteyen “ben”le özdeşleşir. Ama haz veren de acı veren de zihninin bir parçası olan –arzu zihninin dışında değildir– arzunun eşit sonucudur ve “Ben şuna sarılıp bundan kaçmak istiyorum,” diyen bir varlık olduğu müddetçe çatışmanın olması kaçınılmazdır. Tüm acı verici arzulardan kurtulup haz verici, zahmete değer olanlara tutunmak iste-

duğumuzdan, arzulama sorununu hiç düşünmüyoruz. Ve “Arzularımdan kurtulmalıyım,” dediğimizde, bir şeylerden kurtulacak olan varlık kimdir? O varlık da arzunun sonucu değil midir? Bunların hepsini anlıyor musunuz?

Lütfen, konuşmanın başında söylediğim gibi, tüm bunları anlamak için sonsuz bir sabrınız olmalı. Temel nitelikteki soruların evet ya da hayır gibi kesin cevapları yoktur. Önemli olan temel nitelikte bir soru sormaktır, cevap bulmak değil ve eğer o temel soruya bir cevap aramadan bakabilirsek, o zaman temelin gözlemi anlayışı getirir.

Yani sorunumuz haz veren arzulara sarılırken acı verenlerden kurtulmak değil, arzunun doğasını bütünüyle anlamaktır. Bu, şu soruyu gündeme getiriyor: Çatışma nedir? Ve her daim haz verenle acı veren arasında seçim yapan varlık kimdir? Ben, öz, ego, zihin dediğimiz, “Bu hazdır, o da acı, ben haz verene sarılıp acı vereni reddedeceğim,” diyen varlık kimdir? O varlık yine arzu değil midir? Ama eğer arzunun kapladığı bütün alana bakabilirsek ve bunu bir şeyleri elimizde tutmak ya da onlardan kurtulmak amacıyla yapmazsak, işte o zaman o arzunun çok farklı bir önemi olduğunu göreceğiz.

Arzu çelişki yaratır ve tetikteki zihin çelişki halinde yaşamayı sevmez; bu nedenle arzudan kurtulmaya çabalar. Ama eğer zihin, arzusu onu yok etmeden, “Bu arzu daha iyi ve şu arzu daha kötü, ben bunu tutup onu atacağım,” demeden anlayabilir, reddetmeden, seçim yapmadan, kınamadan arzunun bütün alanının farkına varabilirse, o zaman zihnin arzu olduğunu; ondan ayrı olmadığını anlarsınız. Eğer bunu gerçekten anlayabilirseniz, zihin oldukça dingin bir hale gelir; arzular ortaya çıkar ama artık bir etkileri, fazla önemleri yoktur. Zihne kök salıp sorun yaratmazlar. Zihin tepki verir, vermezse canlı değildir zaten. Ama bu tepki yüzeyseldir, kökü yoktur. Çoğumuzun pençesine düştüğü bu arzu sürecinin tamamını anlaması bu yüzden önemlidir. Pen-

çesine düştüğümüzde, arzunun çelişkisini, sonsuz azabını duyarız ve bu yüzden arzuyla mücadele ederiz ve mücadele ikilik doğurur. Oysa arzuya yargılamadan, değerlendirmeden, kınamadan bakabilirsek, o zaman artık onun kökünün olmadığını görürüz. Sorunlara kök salacakları toprağı veren zihin gerçeğı asla bulamaz. Yani mesele arzu sorununun nasıl çözüleceğı değil, onu anlamaktır ve insan arzuyu ancak onu kınamadan anlayabilir. Ancak arzuyla meşgul olmayan bir zihin arzuyu anlayabilir.

)

“Toplum bireyi her yerde koşullandırıyor ve bu koşullandırma, ‘ben’in, egonun farklı kılıklara sokulması demek olan kişisel gelişim kisvesine bürünüyor. Kişisel gelişim oldukça inceliksiz ya da erdem, iyilik, sözde komşu sevgisi uygulaması haline geldiğinde çok ama çok incelikli olabilir ama esasen toplumun koşullandırmasının bir ürünü olan ‘ben’in devam ettirilmesidir. Tüm çabalarınız, elinizden gelirse burada, olmazsa öteki dünyada bir şeylere dönüşmeye gitti ama bu, özü saklayıp devam ettirmekle aynı dürtü, aynı itkidir.”

OAK GROVE'DA İKİNCİ KONUŞMA

7 Ağustos 1955

Herhalde, her şeyden evvel, birlikte dinlemekten kastımızın ne olduğu hakkında konuşmamız faydalı olacaktır. Belli ki söylenenleri dinlemek ve anlamak için buradasınız ve bence nasıl dinlediğimizi öğrenmek önemli çünkü anlamak, dinleme biçimine bağlıdır. Dinlerken, kendi kendimizle söylenenleri mi tartışıyoruz, onu kendimize özgü fikirlere, bilgilere ve karakterimizin niteliklerine göre mi yorumluyoruz yoksa hiçbir yorumlama kaygısı gütmeden salt dikkat kesilerek mi dinliyoruz? Ve dikkat etmek ne demektir? Kanımca, dikkatle yoğunlaşmayı birbirinden ayırmak oldukça önemlidir. Söylenenleri tam olarak anlayabilmek için, içinde yorumlama, muhalefet veya kabullenme olmayan bir dikkatle dinleyebiliyor muyuz? Bence, eğer biri pür dikkat dinleyebiliyorsa o dikkatin olağanüstü bir etki yaratması, oldukça açıktır.

Elbette, iki türlü dinleme vardır. İnsan sözcükleri üstün-körü dinleyebilir, anlamlarını çıkarabilir ve salt yapılan tanımın görünüşteki öneminin peşinden gidebilir ya da tanımı, sözel ifadeyi dinleyip onun peşine kendi içinde düşebilir yani söylenenin, kendi içinde doğrudan deneyimlediği bir şey olarak farkında olabilir. İnsan, ikincisini yapabilirse yani tanım aracılığıyla söylenen şeyi doğrudan deneyimleyebilir-

se, o zaman, bence, bunun müthiş bir önemi olacaktır. Belki dinlerken bu deneyimi yaşarsınız.

Dünyada, Asya'da olduğu gibi muazzam boyutlarda yoksulluk ve bu ülkede olduğu gibi müthiş bir zenginlik, zulüm, acı, adaletsizlik, içinde sevgi olmayan bir hayat anlayışı var. Tüm bunları gören biri ne yapmalıdır? Bu sayısız probleme yönelik yaklaşım tarzı nedir? Dinler, her yerde kişisel gelişim, kendini erdemliliğe adamaya, otoritenin kabulüne, belli dogmaların, inançların peşinden gitmeye, uyum sağlamak için çırpınmaya vurgu yapmaktadır. Yalnızca dinsel değil, sosyal ve siyasi yönden de sürekli bir kişisel gelişim dürtüsü vardır: Ben daha soylu, daha anlayışlı, daha ılımlı, daha yumuşak olmalıyım. Toplum, dinin de yardımıyla, kelimenin en geniş anlamıyla bir kişisel gelişim kültürü yarattı. Hepimizin her zaman yapmaya çalıştığı şey bu; kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz ve bu gayret, disiplin, uyum, rekabet, otoritenin kabulü, güvenlik duygusu, hırsın haklı gösterilmesi anlamına geliyor. Kişisel gelişim, gerçekten de birtakım bariz sonuçlar üretir; insanın sosyal yatkınlığını artırır; sosyal bir önemi vardır ama hepsi bu kadardır çünkü kişisel gelişim nihai gerçekliği açığa çıkarmaz. Bana kalırsa bunu anlamak oldukça önemli.

Sahip olduğumuz dinler gerçeği anlamamıza yardım etmiyorlar çünkü aslında, kişinin kendinden vazgeçmesine değil, gelişim, özün arınması üzerine kuruludurlar ve bu özün farklı biçimlerde devam etmesi demektir. Toplumdan, onun yalnızca görünür kısıkaçlarından değil, edimcilik, kıskançlık, kıyas, rekabet üzerine kurulu bir toplumun getirdiği her şeyden kaçabilen pek az insan vardır. Bu toplum, zihni belli bir düşünce modeline göre, kişisel gelişim, kendini bir şeylere uydurma, kendini feda etme modeline göre koşullandırır ve ancak tüm koşullandırmalardan kurtulabilenler ölçülemeyeni zihin yoluyla keşfedebilirler.

Şimdi, çabadan kastımız nedir? Hepimiz çaba gösteriyoruz; sosyal modelimiz bir şeyler elde etmek, daha iyi anlamak, daha fazla bilmek ve o bilgilerin artalanından yola çıkarak harekete geçmek üzerine kurulu. Daima bir kişisel gelişim, kendini bir şeylere uydurma, düzeltme çabası, öfkeleriyle, korkularıyla ve sefaletiyle bu tatmin olma itkisi var. Hepimizin bildiği ve bir parçası olduğu bu modele göre, hırslı olmanın, rekabet etmenin, kıskanmanın, belli bir sonucun peşinden gitmenin pekâlâ haklı gerekçeleri var ve Amerika’da, Avrupa’da ya da Hindistan’da, toplum esasen bunun üzerine kuruludur.

Yani toplum, en geniş anlamıyla kültür, bireye hakikati bulmasında yardım eder mi? Yoksa toplum bireye zararlı mıdır, onu hakikati bulmaktan alı mı koyar? Elbette, bildiğimiz şekliyle toplum, içinde yaşayıp faaliyet gösterdiğimiz kültür, insanın belli bir modele uymasına, saygın olmasına yardım eder ve bu pek çok istencin ürünüdür. Bu toplumu bizler yarattık, kendiliğinden var olmadı. Peki ya bu toplum bireyin hakikati, Tanrıyı –ne derseniz onu, sözcüklerin önemi yok– bulmasına yardım ediyor mu, yoksa birey hakikati bulmak için kültürü, toplumun değerlerini tümüyle bir kenara mı bırakmalı? Bu, –lütfen bunu net bir şekilde hatırlayın– onun asosyal olması, ne isterse onu yapması demek değildir. Tam aksine.

Mevcut sosyal yapı, uyumculuğu, otoritenin kabulünü, hırsların her daim tatmin edilmesini ifade eden kıskançlık, edinimcilik üzerine kuruludur ve bu esasen özün, “ben”in bir şeyler olmak için didinmesi demektir. Toplum bu ıvır zıvırdan oluşur ve toplum kültürü –zevкли ve zevksiz, güzel ve çirkin, sosyal uğraşının tüm alanı– zihni koşullandırıyor. Sizler toplumun sonuçlarıdır. Eğer Rusya’da doğmuş ve onlara özgü eğitim biçimiyle eğitilmiş olsaydınız Tanrıyı reddedecek, burada nasıl belli modelleri benimsediyseniz, orada

da belli modelleri benimseyecektiniz. Burada Tanrıya inanıyorsunuz; eğer inanmasaydınız dehşete düşerdiniz; saygın olmazdınız.

Toplum bireyi her yerde koşullandırıyor ve bu koşullandırma, “ben”in, egonun farklı kılıklara sokulması demek olan kişisel gelişim kisvesine bürünüyor. Kişisel gelişim oldukça inceliksiz ya da erdem, iyilik, sözde komşu sevgisi uygulaması haline geldiğinde çok ama çok incelikli olabilir ama esasen toplumun koşullandırmasının bir ürünü olan “ben”in devam ettirilmesidir. Tüm çabalarınız, elinizden gelirse burada, olmazsa, öteki dünyada bir şeyler olmaya gitti; ama bu, özü saklayıp devam ettirmekle aynı dürtü, aynı itkidir.

İnsan tüm bunları gördüğünde –ve bunların bütün ayrıntılarına girmem şart değil– kendisine kaçınılmaz olarak şunu sorar: Toplum veya kültür insana hakikat veya Tanrı denebilecek olanı keşfetmesinde yardımcı olmak için mi vardır? Muhakkak, önemli olan, salt hiçbir önemi olmayan bir inanca sahip olmak değil, zihnin çok ötesinde olan bir şeyleri sahiden deneyimlemektir. Ve sözde dinlere inanmak, çeşitli öğretmenlerin, disiplinlerin müridi olmak, mezheplere, kültürlere ait olmak, dikkat ederseniz bunların hepsi sosyal saygınlık çerçevesine girer. Bunların biri bile sizin sonsuz mutluluğu, sonsuz gerçekliği bulmanıza yardım ediyor mu? Eğer yalnızca söylenenleri dinlemekle, katılmak ya da katılmamakla yetinmez de kendinize toplumun size, sizi doyurmak, giydirmek başınızı sokacak bir yer vermek gibi görünürde değil, gerçekten yardım edip etmediğini sorarsanız –eğer sahiden bu soruyu kendinize doğrudan soracak olursanız– bu, söylenenleri kendinize uyguladığınız ve böylelikle bunun salt duyduklarınızın ve öğrendiklerinizin bir tekrarı değil, doğrudan bir deneyim olduğu anlamına gelir. O zaman çabanın yalnızca kişisel gelişimin sınırları içinde var olabileceğini anlarsınız. Ve çaba aslında zihni, çabanın

esas sayıldığı bir modele göre koşullandıran toplumun bir parçasıdır.

Şöyle düşünün. Eğer ben bir bilim adamıysam, çalışmam, matematik bilgisine sahip olmam, daha önce söylenen her şeyi bilmem, muazzam bir bilgi birikimine sahip olmam gerekir. Hafızamın boyutlarının yükselmesi, güçlenmesi ve genişlemesi gerekir. Ama böyle bir hafıza, böyle bir bilgi aslında daha fazla keşfetmeyi engeller. Ben ancak bilgi birikiminin tümünü unutabilir, sonradan kullanılabilecek olan edindiğim tüm bilgileri elimden tersiyle bir kenara itebilirsem, ancak o zaman yeni bir şey bulabilirim. Geçmişin yükü, bilginin yükü omuzlarımdayken yeni hiçbir şey bulamam ve bu apaçık bir psikolojik gerçektir. Ve bunu söylüyorum çünkü bizler gerçekliğe, o olağanüstü yaratıcılık haline, toplumun tüm yüküyle, belli bir kültürün koşullandırmalarıyla yaklaşıyoruz ve bu yüzden yeni hiçbir şey keşfedemiyoruz. Elbette, yüce olan, ebedi ve ezeli olan daima yeni ve sonsuz olmalıdır ve yeninin vücut bulması için çabanın kişisel gelişim veya kişisel tatmin için gösterildiği bir alanda hiçbir şey yapılamaz. Ancak böyle bir çaba tamamen sona erdiğinde diğeri mümkün olabilir.

Lütfen, bu gerçekten çok önemli. Bu, göbek deliğinize dalıp bir tür yanılsama yaşamamız değil, toplumdaki –eseri olduğunuz, sizin kurduğunuz ve başka türlü olursa yönünüzü kaybedeceğinizden çabanın olmazsa olmaz olduğu toplumdaki– tüm çabalama sürecini anlamamız meselesidir. Eğer hırslı değilseniz, mahvolursunuz; eğer edinimci değilseniz, ezilirsiniz; kıskanç değilseniz yönetici ya da çok başarılı biri olamazsınız. Yani olmak ya da olmamak için, bir şey olabilmek, başarılı olmak, hırslarınızı tatmin etmek için durmadan çabalıyorsunuz ve toplumun ürünü olan bu zihniyetle, toplumdan olmayan bir şeyler bulmaya çalışıyorsunuz.

İnsan hakikati bulmak istiyorsa, tüm dogmalardan, tüm koşullandırmalardan, tüm inançlardan, boyun eğdiren tüm otoritelerden tümüyle arınmış olmalıdır. Aslında, tam anlamıyla bağımsız olmalıdır ve bu oldukça güçtür; bu, ağaçların altında oturup saçma sapan konuşmalar dinlemek için hoş bir araba gezintisine çıktığınız bir pazar sabahı hobisi değildir. Hakikati bulmak, muazzam bir sabır, yumuşaklık, ikirciklilik ister. Salt kitap okumanın bir değeri yoktur ama eğer dinlerken dikkatinizi bütünüyle verebilerseniz, o dikkatin sizi çabalamaktan kurtardığını ve zihnin hiçbir yöne hareket etmeden olağanüstü güzellikte ve yaratıcılıkta olanı, bilgiyle, geçmişle ölçülemeyecek olanı kavramaya muktedir olduğunu göreceksiniz. Gerçekten dindar ve devrimci olan yalnız böyle bir insandır çünkü artık toplumun bir parçası değildir. İnsan hırslı, kıskanç, edinimci, rekabetçi olduğu müddetçe toplumun kendisidir. Kurtulmanın olağanüstü zor olduğu böyle bir zihniyetle, insan Tanrıyı arıyor ama bu arayışın hiçbir anlamı yoktur çünkü bu, bir şey olmak, bir şey elde etmek için gösterilen uğraştan başka bir şey değildir. İnsanın toplumla olan ilişkisini anlaması, edindiği tüm inançların, dogmaların, ilkelerin, batıl inançların farkında olması ve onları fırlatıp atması –ama çabayla değil çünkü o zaman yine ona yakalanırsınız, yalnızca bunların ne için olduklarını görüp, sonbaharda solup esen bir rüzgârla uçan, ağacı çıplak bırakan bir yaprak gibi bırakarak– bu yüzden önemlidir. Yalnızca böyle bir zihin ölçüsüz mutluluğu hayata geçiren şeyleri görebilir.

Sizinle bu sorulardan bazılarını tartışırken, onlara yanıt vermediğim ortada çünkü biz, birlikte sorunun önemini anlamaya çalışıyoruz. Eğer salt sorunun yanıtını duymak için dinliyorsanız, korkarım hayal kırıklığına uğrayacaksınız çünkü bu, çoğumuzun olduğu gibi, sorunla değil, yalnızca cevapla ilgilisiniz demektir. Bence temel nitelikte sorular

sormak ve bir cevap bulmaya çalışmaksızın sormaya devam etmek çok önemlidir zira temel nitelikte sorular sormaktaki, sorgulamaktaki, muhakeme etmekteki ısrarınız arttıkça zihninin de keskinliği ve farkındalığı artar. Peki, temel nitelikteki soru ne demektir? Biri size ne olduğunuzu söyleyebilir mi yoksa bunu kendiniz mi bulmak zorundasınız? Temel soruların ne olduğunu kendi kendinize bulabiliyorsanız, zihniniz zaten başkalaşmış, önemsiz bir soru sorup önemsiz bir cevap bulduğundaki halinden daha önemli hale gelmiş demektir.

DİNLEYİCİ: Bu ülkede, çocuk suçları tehlikeli bir oranda artış gösteriyor. Giderek daha ciddi bir hal alan bu sorun nasıl çözülecek?

KRISHNAMURTI: Toplumun biçimlendiği modelde başkaldırının da olduğu ortada. Bazı başkaldırlara saygı duyuluyor, bazılarına duyulmuyor ama bunlar hep toplumun alanın, sosyal çitin sınırlarının içinde oluyor. Ve kıskançlık, hırs, acımasızlık, savaş üzerine kurulu bir toplum tabii ki başkaldırının kendi içinde olmasını bekleyecektir. Her şey bir yana, sinemaya gittiğinizde izlediğiniz filmler muazzam bir şiddet içeriyor. Şiddetin tümünü temsil eden, iki büyük küresel savaş yaşandı. Ordusu olan bir ulus elbette vatandaşlarına karşı yıkıcı olacaktır. Lütfen tüm bunları dinleyin. Bir ulus, ister saldırgan olsun, ister savunmacı, bir ordusu olduğu müddetçe barışçı olamaz. Bir ordu, hem saldırgan hem savunmacıdır ve barış getirmez. Bir kültür, bir ordu kurduğu ve onu beslediği an, kendini yok etmiş demektir. Bu tarihsel bir gerçektir. Ve her yandan rekabetçi, hırslı, başarılı olmaya teşvik ediliyoruz. Rekabet, hırs ve başarı özellikle bunun gibi zengin bir toplumun tanrılarıdır, ne bekliyorsunuz ki? Sizin istediğiniz çocuk suçluluğuna saygı duyulması, bu kadar. Soru-

nun köklerine inmiyorsunuz çünkü bu tüm savaş sürecine, bir ordu beslemeye, hırslı olmaya, rekabeti teşvik etmeye son vermek demek olur. Kalplerimize kök salan bu şeyler, içinde hem gençlerin hem yaşlıların tarafında bir isyanın sürekli baş gösterdiği toplumun çitleridir. Sorun yalnızca çocuk suçluluğunu değil; tüm sosyal yapımızı içine alıyor ve siz ve ben toplumun –hırsı, acımasızlığı, başarma, büyük adam olma, zirvede olma isteğini temsil eden toplumun– tamamen dışına çıkmadıkça bu sorun çözülmez. Tüm o süreç, esasen benmerkezci bir tutumla tatmin peşinde koşmaktır, yalnızca daha saygın hale getirilmiştir. Başarılı bir adama nasıl da taparsınız! Binlerce insanı öldüren bir adamı nasıl da yerlere göklere sığdıramazsınız! Ve bir de tüm o inanç, dogma ayrılıkları var: Hıristiyan ve Hindu, Budist ve Müslüman. Çatışmayı doğuran şeyler bunlardır ve çocuk suçluluğuyla salt onları eve kapatarak, disiplin altına alarak, orduya sokarak ya da her psikologun ve sosyal reformcunun sunduğu çeşitli çözümlere başvurarak mücadele etmeye kalkarsanız, kesinlikle temel bir sorunla yüzeysel bir şekilde mücadele ediyorsunuz demektir. Ama bizler temel sorunları ele almaktan korkarız çünkü bunu yaparsak popüler olmayız, komünist damgası ya da başka bir damga yeriz ve etiketler çoğumuz için haddinden fazla önemli gibidir. Rusya’da, Hindistan’da ya da burada, sorun özünde aynıdır ve ancak zihin bu sosyal yapıyı tamamıyla anlayabilirse soruna bütünüyle farklı bir yaklaşım getirebiliriz. Belki böylece, siyasetçilerin ağızlarına sakız ettikleri düzmece barışı değil, gerçek barışı tesis edebiliriz.

DİNLEYİCİ: Arayış içinde bir öğretmenden diğerine gittim ve şimdi aynı arayış ruhuyla size geldim. Sizin diğerlerinden bir farkınız var mı, bunu nasıl bileceğim?

KRISHNAMURTI: Demek gerçekten arıyorsunuz, peki aramak ne demektir? Soruyu anlıyor musunuz? Bir şeyler aradığınız ortada ama ne? Aslında, hiç rahatsız edilmeyecek bir ruh hali, huzur, Tanrı, sevgi veya başka bir şey diyebileceğiniz bir şey arıyorsunuz. Öyle değil mi? Hayatımız rahatsız, kaygılı, korkuyla, karanlıkla, kargaşayla, kafa karışıklığıyla dolu ve biz tüm bunlardan kaçmak istiyoruz ama kafası karışık bir insan arayışa girdiğinde, arayışı o kafa karışıklığına dayalıdır ve bu yüzden bulduğu şey daha da çok kafa karışıklığıdır. Bunu izliyor musunuz?

Öncelikle, niçin aradığınızı ve aradığınızın ne olduğunu sorgulamalıyız. Her biri farklı bir disiplin ve meditasyon yöntemi, saçma sapan şeyler sunan bir öğretmenden ötekine gidebilirsiniz yani önemli olan, şüphesiz, öğretmen ve onun ne sunduğu değildir, önemli olan ne aradığınızdır. Ama aradığınız o şey hiç doğru olmayabilir de. İçinde ne çatışmanın, ne acının, ne sorgunun ne şüphenin olduğu, yalnız kusursuz bir dinginliğin olduğu, rahat bir ruh hali demek olan mükemmel bir mutluluk isteyebilir ve buna huzur diyebilirim. Aynı etkiyi yaratacak bir ilaç, bir hap da alabilirim; tek fark, bu saygın değildir, ötekiyse öyledir. [*Kahkahalar.*] Lütfen, bu gülünecek bir konu değil; bizim gerçekten de yaptığımız budur.

O aradığınız şeyi, eğer bedelini ödemeye gönüllüyseniz, bulacağınız apaçık ortada. Eğer kendinizi başkalarının eline bırakır, bir otoritenin, disiplinin peşinden gider, kendinizi kontrol ederseniz istediğinizi bulursunuz ve bu, isteğin arayışınızı komuta ettiği anlamına gelir ama siz arayışınızın motivasyonundan gerçekten hiç haberdar değilsiniz ve sonra benim konumumun ne olduğunu ve doğru mu yoksa yalan mı söylediğimi nasıl bileceğinizi soruyorsunuz. Çeşitli öğretmenlere gidip onların elinde yanmışsınız ve şimdi de bunu denemek istiyorsunuz. Ama ben size hiçbir şey

anlatmıyorum; size sahiden hiçbir şey anlatmıyorum. Tek söylediğim kendinizi hep daha derinlere inerek tanımanız, kendinizi gerçekte olduğunuz gibi görmenizdir ve bunu size kimse öğretemez ve eğer inançlarla, dogmalarla, batıl inançlarla ve korkularla sarılıysanız kendinizi olduğunuz gibi göremezsiniz.

Bayanlar ve baylar, bağımsız olamayan bir zihin için, arayışın hiçbir anlamı olmayacaktır. Bağımsız olmak, yozlaşmamış, masum, tüm geleneklerden, dogmalardan, fikirlerden, başkalarının ne dediğinden vs. kopmuş olmak demektir. Böyle bir zihin aramaz çünkü arayacak bir şey yoktur; böyle bir zihin özgür olduğundan arzudan, hareketten arınmış, tamamıyla durgundur. Ama bu hale erişilemez; bu disiplinle satın alabileceğiniz bir şey değildir, seksi bıraktığınızda ya da bir tür yoga yaptığınızda ortaya çıkıvermez. O ancak özün, “ben”in kendisini günlük faaliyetlerde hem bilinç hem bilinçaltı yoluyla gösteren işleyiş biçimleri anlaşıldığında ortaya çıkar. Önemli olan, insanın koşullandırılmış olan, toplumun, dinin, çeşitli etkilerin, izlenimlerin, anıların ürünü olan bilincin tüm içeriğini kendisi için anlamasıdır, diğerleri öyle buyurduğu için değil. İnsanın tüm bu koşullandırmaları anlaması ve onlardan kurtulmasıdır. Ama kurtulmanın “nasıl”ı yoktur. Eğer nasıl kurtulacağınızı soruyorsanız, dinlemiyorsunuz demektir.

Örneğin size zihnin tümüyle koşullandırılmamış olması gerektiğini söylüyorum. Şimdi, böyle bir ifadeyi nasıl dinliyorsunuz? Nasıl bir dikkatle dinliyorsunuz? Eğer kendi zihninizi izliyorsanız –umarım izliyorsunuzdur– içinizden, “Bu ne kadar da imkânsız,” ya da “Bu yapılamaz ki,” ya da “Koşullandırmanın ancak şekli değiştirilebilir,” dediğinizi göreceksiniz. Diğer bir deyişle, söyleneni dikkatle değil, ona kendi fikirleriniz, kendi sonuçlarınız, kendi bilgilerinizle karşı çıkarak dinliyorsunuz yani ortada dikkat yok.

Zihnin komünist, Katolik, Protestan, Hindu vs. olarak koşullandırıldığı bir gerçek ve biz ya bu koşullandırmanın farkında olmuyor ya da onu kabulleniyor, değiştirmeye, soylulaştırmaya çalışıyoruz ama şu soruyu hiç sormuyoruz: Zihin koşullandırmalardan tümüyle kurtulabilir mi? Bu soruyu kendinize dikkatle sormadan önce zihninizin koşullandırılmış olduğunu kabul etmelisiniz çünkü sahidenden de öyledir. Dilin, hareketlerin, kıyafetlerin ve geri kalanının yüzeysel koşullandırılmışlığından değil, daha derin, daha temel anlamıyla koşullandırmadan bahsediyorum. Tüm bu kişisel gelişim çabası koşullandırmanın sonucudur, peki zihin böyle bir koşullandırmadan tamamen kurtulabilir mi? Eğer bu soruyu kendinize, dikkatli bir şekilde gerçekten yöneltirseniz doğru cevabı bulursunuz ve bu cevap, olabilir ya da olamaz değildir, gerçekleşen bambaşka bir şeydir.

Bu konuşmalara nasıl bir dikkat gösterdiğimiz önemlidir. Eğer dikkat göstermezseniz, size her hafta sonu buraya gelmenizin zaman kaybından başka bir şey olmadığını garanti ederim. Arabanızla Ojai'ye gelmek hoş olabilir ama hava sıcak. Oysa eğer söylenenlere doğrudan dikkat ederseniz, ve bu okuduğunuzu bir şeyi hatırlamak, bir düşünceye başka bir düşünceyle karşı çıkmak ya da notlar alıp "Bunu sonra düşüneceğim," demek değil, dinlerken sorulan soruyu hemen kendinize yöneltmektir, o zaman o dikkatin sahiciliği doğru cevabı ortaya çıkarır.

DİNLEYİCİ: Hastalıklarımızın çoğunun psikosomatik nedenlere dayandığı, içimizin derinliklerindeki çoğunlukla farkında olmadığımız öfke ve çatışmalardan kaynaklandığı artık iyi bilinen bir gerçek. Eskiden doktorlara nasıl koşuyorsak şimdi de psikiyatlara mı koşmalıyız yoksa insanın kendisini bu iç çalkantıdan kurtarmasının bir yolu var mıdır?

KRISHNAMURTI: Sorunuz şu soruyu gündeme getiriyor: Psikanalistlerin konumu nedir? Ve bir çeşit hastalığa ya da rahatsızlığa sahip olan bizlerin konumu nedir? Hastalıkları doğuran duygusal problemlerimiz midir yoksa bunların duygusal bir önemleri yok mudur? Çoğumuz rahatsızız. Çoğumuz, buzdolapları, arabaları, her şeyleri olan zenginler bile, kafa karışıklıklarıyla, çalkantılarla boğuşuyor ve rahatsızlıklarla nasıl uğraşacağımızı bilmediğimizden, bu durum kaçınılmaz olarak kendisini fiziksel olarak gösteriyor. Hastalıkları yaratıyor ve bunun anlaşılmayacak bir yanı yok. Sorun şu: Rahatsızlıklarımızı giderip bizi sağlığınıza kavuşturursun diye soluğu psikiyatlarda mı almalıyız, yoksa nasıl rahatsız olmayacağımızı, çalkantılara, endişelere, korkulara nasıl kapılmayacağımızı kendi kendimize bulmamız mümkün müdür?

Eğer rahatsızsak, niçin öyleyiz? Rahatsızlık nedir? Bir şey istiyorum ama onu elde edemiyorum, dolayısıyla belli bir ruh halindeyim. Çocuklarım, karım, malım, mevkiim, başarımlarım ve sahip olduğum diğer şeyler aracılığıyla tatmine ulaşmak istiyorum ama ulaşamıyorum ve bu da rahatsız olduğum anlamına geliyor. Hırslıyım ama biri beni kenara itip önüme geçiyor ve ben yine kaos ve çalkantı yaşıyorum. Bu da kendi fiziksel tepkisini gösteriyor.

Şimdi, siz ve ben tüm bu çalkantıdan ve kafa karışıklığından kurtulabilir miyiz? Kafa karışıklığı nedir? Anlıyor musunuz? Kafa karışıklığı ancak ortada bir gerçek ve benim gerçek hakkında bir düşüncem olduğunda meydana gelir. Benim gerçek hakkındaki fikrim, gerçeğe aldırmaçlığım, gerçekten kaçışım, gerçeği değerdendirmem vs. Eğer gerçeğe kendi kattığım nitelikler olmaksızın bakabilirsem kafa karışıklığı olmaz. Gerçeği, Ventura'ya* çıkan bir yol olarak görürsem kafa karışıklığı olmaz. Kafa karışıklığı ancak yolun başka bir yere çıktığını düşünür veya bunda ısrar edersem olur ve bu, gerçekten de çoğumuzun içinde bulunduğı ruh halidir.

Düşüncelerimiz, inançlarımız, isteklerimiz, hırslarımız öyle kuvvetli, bizi öylesine aşağıya çekiyorlar ki gerçeğe bakamıyoruz.

Yani, gerçek artı fikir, yargı, değerlendirme, hırs ve diğer hepsi kafa karışıklığı yaratıyor. Peki, kafamız karışırken, siz ya da ben eylemde bulunmadan durabilir miyiz? Şüphesiz, kafa karışıklığından doğan her eylem daha çok kafa karışıklığına ve çalkantıya yol açacak ve bunların hepsi vücuda, sinir sistemine etki edecek ve hastalık yaratacaktır. Kafası karışık bir insanın kafasının karışık olduğunu kabul etmesi cesaret değil düşüncede ve algıda belli bir berraklık gerektirir. Çoğumuz kafamızın karışık olduğunu kabul etmekten korkuyoruz ve o kafa karışıklığıyla liderler, öğretmenler, siyasetçiler seçiyoruz ve kafamız karışırken bir şeyler seçtiğimizde o seçimin ve dolayısıyla liderin de kaçınılmaz olarak kafası karışık olacaktır.

O halde, kafa karışıklığımızın farkında olmak, kafa karışıklığının nedenini bilmek ve eylemde bulunmamak mümkün müdür? Bulanık bir zihin eylemde bulunduğunda, ancak daha fazla kafa karışıklığı yaratabilir ama bulanık olduğunun farkında olan ve tüm bu bulanıklık sürecini anlayan bir zihnin eylemde bulunmasına gerek yoktur çünkü berraklık onun eyleminin ta kendisidir. Bence çoğu insan için bunu anlamak çok zor çünkü eylemde bulunmaya, yapmaya alışmışız ama insan eylemi izleyebilirse, sonuçlarının ne olduğunu görebilirse, dünyada siyaset alanında ve diğer alanlarda ne olup bittiğini gözlemleyebilirse o zaman sözde reformcu eylemin daha fazla kafa karışıklığı, daha fazla kaos, daha fazla reform üretmekten başka bir işe yaramadığını apaçık görecektir.

Bizler, bireysel olarak kendi kafa karışıklığımızın, kendi çalkantımızın farkında olup ondan kurtulmak, onu def

* Ventura: Kaliforniya Eyaleti'nde bulunan şehir. (Çev. n.)

etmek ya da ondan kaçmak istemeden onunla birlikte yaşayabilir, onu anlayabilir miyiz? Onu itmeye, kınamaya, ondan kaçmaya devam ettikçe o kınama, o kaçış, kafa karışıklığı sürecinin kendisi olur. Ve ben herhangi bir analistin bu problemi çözebileceğine inanmıyorum. İdareten, varoluşun normal hali dediği, toplumun belli bir modeline uymanıza yardım edebilir ama problem bundan çok daha derindedir ve sizin dışınızda kimse onu çözemez. Bu toplumu siz ve ben yarattık; toplum bizim eylemlerimizin, düşüncelerimizin, varoluşumuzun kendisinin ürünüdür ve onu yaratan varlığı anlamadan salt ürünü değiştirmeye çalıştığımız sürece daha çok hastalığımız, daha çok kaosumuz, daha çok suçumuz olacaktır. Özün anlaşılması bilgeliği ve doğru eylemi doğurur.

“Bizim sorunumuz iyi olmak için çabalamadan iyi olabilmektir. Bence ikisi arasında dağlar kadar fark var. Alçakgönüllü olmaya çalışan birinin alçakgönüllülüğün ne olduğunu zerre kadar anlamadığı ortadır... alçakgönüllü olmaya çalışmadan alçakgönüllü olmak mümkün müdür?”

OAK GROVE'DA ÜÇÜNCÜ KONUŞMA

13 Ağustos 1955

Bence yaşadığımız en büyük güçlüklerden birisi de iletişim güçlüğüdür. Bir şeyi, doğal olarak, anlamamız amacıyla söylemek isterim ama her birimiz duyduğu sözcükleri kendine has artalanına göre yorumlar ve böylesine büyük bir dinleyici kitlesi söz konusu olduğunda insanın tam olarak amaçladığı mesajı iletmesi son derece zor oluyor.

Bu akşam, oldukça önemli olduğunu düşündüğüm bir şeyi tartışmak istiyorum ve bu şey, tüm yanlarıyla erdemli olma gayesi sorunu. Erdemsiz bir zihnin oldukça kaotik, çelişkili olduğu görülebiliyor ve çatışmanın olmadığı dingin, düzenli bir zihin olmadan insanın fazla ileriye gidemeyeceği ortada. Erdemli olma gayesi bir yönde, erdemli olmak ise başka bir yönde ilerler. Çoğumuz erdemli olma gayesi taşıyoruz çünkü yüzeysel de olsa, erdem belli bir duruş, içinde çelişkili arzuların bu sonu gelmez çatışmasının olmadığı belli bir zihin dinginliği verir. Ama bana öyle geliyor ki salt erdemli olma gayesi hiçbir zaman özgürlük getirmez ancak zihni erdem denilen belli bir sosyal modele uyum sağlayacak bir şekilde yontmaktan ileri gelen, saygı duyulan bir sessizlik, düzen ve kontrol hissi doğurur.

Yani bizim sorunumuz iyi olmak için çabalamadan iyi olabilmektir. Bence ikisi arasında dağlar kadar fark var. İyi olmak, içinde hiçbir çabanın olmadığı bir ruh halidir fakat

biz o ruh halinde değiliz. Biz, kıskanç, hırslı, dedikoducu, zalim, dar kafalı, küçük hesapların peşinde, yakasını aptallığın çeşitli biçimlerine kaptırmış bir haldeyiz ve bu iyi değildir; bu hallerde olan biri iyi olmak için çabalamadan nasıl iyi olabilir? Erdemli olmaya çalışan birinin erdemli olmadığı muhakkaktır, değil mi? Alçakgönüllü olmaya çalışan birinin alçakgönüllülüğünün ne olduğunu zerre kadar anlamadığı ortadadır. Ve alçakgönüllü olmayanın, alçakgönüllü olmaya çalışmadan alçakgönüllülüğü anlaması mümkün müdür?

Bu sorunun üzerinde hiç düşündünüz mü, bilmiyorum. İnsan erdemin olması gerektiğini pekâlâ anlayabilir. Bu, odayı derli toplu tutmak gibi bir şeydir ama dertli toplu bir odaya sahip olmanın özünde hiçbir önemi yoktur. Erdemi başlı başına gaye edinmenin sosyal faydaları olduğu açıktır; burada, Hindistan'da ya da Rusya'da belli bir modele göre yaşayan sözde makul bir vatandaş olmanıza yardım eder. Ama zihnin zorlama ve disiplin olmadan düzenli olması ve her zaman ihtiyatlı, disiplinli, uzlaşmak için çaba gösteren bir halde olmaması için bunu unutmaması çok önemli değil midir?

Sahi, nedir bu bizim aradığımız? Her birimizin, teorik olarak, soyut olarak değil, gerçekten aradığı şey nedir? Ve tatmini bilgide ve Tanrı'da arayan adamın arayışıyla, zengin olmayı, hırslarını doyurmayı arayan ya da tatmini içkide arayan adamın arayışı arasında herhangi bir fark var mıdır? Tatmini içkide arayan adam, belli ki asosyal bir varlıktır, oysa tatmini dini bir düzene dahil olmakta, keşiş olmakta arayan bir adam sosyal yönden kârdadır; hepsi bu kadar.

Arayışımızda ne kadar ciddi olursak olalım, aradığımız şey gerçekten memnuniyet doğurur mu? Ve ciddi miyiz, değil miyiz? Keşiş, rahip, hazzın belli biçimlerinin peşinden koşan adam, her biri kendince ciddidir. Peki, bu samimiyeti getirir mi? Arayış bir şeyler elde etmek içinse ortada samimiyet var mıdır? Sorumu anlıyor musunuz? Yoksa samimiyet ancak sonu olan bir arayış olmadığında mı vardır?

Ne de olsa, bir şekilde samimi olmak için buradasınız, yoksa gelme zahmetine katlanmazdınız. Şimdi, ben kendime samimi olmanın ne demek olduğunu soruyorum, umarım siz de kendinize soruyorsunuzdur çünkü sanırım birazdan açıklayacaklarım buna bağlı. Eğer memnun olmak ya da geçmişteki bir deneyimi anlamak istediğinizden ya da size sessizlik, huzur vereceğinizi sandığınız bir ruh haline kavuşmak ya da gerçek dediğiniz, Tanrı dediğiniz şeyi deneyimlemek için buradaysanız samimi olabilirsiniz ama samimiyeti sorgulamanız gerekmez mi? Size haz veya dinginlik verecek olan bir şeyleri arıyorsanız bu samimiyet midir?

Eğer bu arayış sürecinin tamamını bütünüyle anlayabilirsek, neden aradığımızı ve neyi aradığımızı anlayabilirsek –ve bu süreç ancak kendimizi bilerek, kendi düşüncemizin, tepkilerimizin, verdiğimiz karşılıkların, çeşitli dürtülerimizin hareketinin farkında olarak anlaşılabilir– belki o zaman erdemli olmanın ne demek olduğunu, kendimizi erdemli olmak için disiplin altına almadan anlayabiliriz.

Demem o ki, onu bastırabiliriz, ondan kaçmaya, onu disiplin altına almaya, kontrol etmeye, çeşitli modellere göre şekillendirmeye çalışabiliriz ama zihin çatışmanın kıs-kacında olduğu sürece, o çatışma zihinde gizlice barınmaya devam eder ve böylesi bir zihin asla gerçekten dingin olmaz. Ve bana öyle geliyor ki zihin yegâne anlama, algılama, iletişim aracımız olduğundan dingin bir zihne sahip olmak esastır ve o araç tamamen berrak ve algılamaya, sonu olmayan bir arayışa muktedir olmadığı sürece, ne özgürlük, ne dinginlik ve dolayısıyla ne yeni bir şeyin keşfi söz konusu olabilir.

Peki, bu denli çalkantının, kaygının, güvensizliğin olduğu bu dünyada çaba göstermeksizin yaşamak mümkün müdür? Sorunlarımızdan birisi de budur, değil mi? Bence bu çok önemli bir soru çünkü yaratıcılık ancak zihin çabasız bir haldeyken var olabilir. *Yaratıcılık* kelimesini yaratıcı yazarlık,

yaratıcı drama, yaratıcı düşünme ve diğer ıvır zıvır şeyleri kapsayan akademik anlamıyla değil, bambaşka bir anlamda kullanıyorum. Zihin geçmişin, disiplin yoluyla erdemli olma gayesinin tümüyle son bulduğu bir durumda olduğunda, ancak o zaman Tanrı, doğru, ne dilerseniz o denebilecek olan sonsuz yaratıcılık ortaya çıkar. Peki, zihin bu sürekli yaratıcılık halinde nasıl olabilir?

Bir sorunuz olduğunda ne olur? Onu düşünür, onadalar, kafanızda evirir çevirir, vahşi bir heyecan duyarsınız ve onu daha çok analiz ettikçe, didikledikçe, cilaladıkça, endişelendikçe onu daha az anlarsınız. Ama onu kendinizden uzaklaştırdığınız anda onu anlarsınız. Her şey ansızın apaçık karşınızdadır. Bence çoğumuz bunu yaşamışızdır. Zihin artık karışıklık, çatışma halinde değildir ve bu yüzden tümüyle yeni olanı algılayabilecek ve kavrayabilecek güçtedir. Peki, zihnin asla tekrarlayıcı olmadığı, hep yeni bir şeyler deneyimlediği bir halde olması mümkün müdür? Bence bu, erdemli olma gayesi sorununun nasıl anladığımıza bağlıdır.

Erdemli olmaya çalışıyoruz; belli bir ahlak modeline uyum sağlamak için kendimizi disiplin altına alıyoruz. Niçin? Yalnızca sosyal saygınlık için değil, düzenli olmak, zihinlerimizi, konuşmalarımızı, düşüncelerimizi kontrol etmek gereksinimini gördüğümüzden de yapıyoruz bunu. Bunun olağanüstü derecede önemli olduğunu görüyoruz ama erdemli olma sürecinde, hafıza oluşturmuyoruz, “ben”, öz, ego olan hafızayı. Bizim, özellikle dindar olduklarını sananların artalanı budur: durmaksızın belli bir disiplini uygulayanların, belli mezheplere, gruplara, sözde dini oluşumlara ait olanların artalanı. Ödüllerini buradan başka bir yerde, öteki dünyada alacak olabilirler ama ödül ödülüdür ve cilalama, disipline etme, zihni kontrol etme demek olan erdemli olmanın peşinde koşarak kendinin bilincinde olan bir hafıza geliştirip onu muhafaza ediyor ve böylece bir an bile geçmişten kurtulamıyorlar.

Eğer kendinizi gerçekten disipline soktuysanız, kıskanç, öfkeli vs. olmama çalışmaları yaptıysanız, acaba o çalışmaların, zihni disiplin altına almanın arkalarında bilinenin bir dizi anısını bıraktığını fark ettiniz mi, merak ediyorum. Tartıştığımız oldukça zor bir sorundur ve umarım kendimi iyi ifade edebiliyordumdur. “Bunu yapmamalıyım,” dediğiniz zamanki tüm o süreç, zamanı türetir ya da geliştirir ve zamanın kıskacındaki bir zihnin, zamansız olanı, bilinmeyi asla deneyimlemeyeceği ortadadır. Ama yine de zihin düzenli, çelişkili arzulardan arınmış olmalıdır ki bu uyum sağlamak, kabullenmek, biat etmek demek değildir.

Demem o ki sözcüğün benim kullandığım anlamıyla samimiyseniz şayet, bu sorunun ortaya çıkması kaçınılmazdır. Zihniniz bilinenin sonucudur. Zihniniz bilinendir; bilinenin anıları, tepkileri, izlenimleriyle biçimlenmiştir ve bilinenin sınırları arasına hapsolmuş bir zihin, zamanın sınırları içinde olmayan bilinmeyi asla kavrayamaz ve deneyimleyemez. Zihin ancak bilinenden arındığında yaratıcı olabilir ve o zaman bilineni kullanabilir, bu tekniktir. Ne demek istediğimi anlatabildim mi, yoksa her şey çamur berraklığında mı? [*Kahkahalar.*]

Görüyorsunuz ya, o kadar sıkılmış bir haldeyiz ki durmadan okuyor, bir şeyler kazanıyor, bir şeyler öğreniyor, kiliseye gidiyor, dini görevleri yerine getiriyor ve bir an bile neyin orijinal, el değmemiş, masum, tüm izlenimlerden tümüyle bağımsız olduğunu bilmiyoruz. Yaratıcı olan, sonsuz olan, daimi olan, hangi sözcükle anlatmak isterseniz o olan an, o andır. O yaratıcılık olmadan hayat çok tatsız, çok bön olur ve o zaman tüm erdemlerimizin, bilgilerimizin, peşinde koştuklarımızın, eğlencelerimizin, çeşitli inançlarımızın ve geleneklerimizin pek az anlamı olur. Geçen gün de söylediğim gibi, toplum salt bilineni gayeler ve bizler de o toplumun eseriyiz. Bilinmeyi bulmak için toplumdan bağımsız olmak esastır –ama bu bir manastıra çekilip sabahtan akşama kadar dua

etmek, durmadan kendinizi disipline sokmaya, belli bir inan-
ca ve dogmaya uyum sağlamaya uğraşmak demek değildir.
Bu, kesinlikle zihnin bilinenden kurtulmasını sağlamaz.

Zihin bilinenin sonucudur; zamanın birikmesiyle oluşan
geçmişin ürünüdür; peki böyle bir zihnin orijinal olanı keş-
fedebilmesi için bilinenden çaba göstermeden kurtulması
mümkün müdür? Kendini kurtarmak için gösterdiği her
çaba, bulmak için girdiği her arayış yine bilinenin sınırları
içindedir. Tanrı veya hakikat, şüphesiz, hiç düşünülmemiş,
tümüyle yeni, formüle edilmemiş, hiç keşfedilmemiş, daha
önce hiç deneyimlenmemiş olmalıdır. Peki, bilinenin ürünü
olan böyle bir zihin bunu nasıl deneyimleyebilir? Eğer sorun
apaçık ortadaysa ona doğru yaklaşımı bulacaksınız ve bu
bir metot değildir.

İnsanın, kıskançlıktan, hırstan, zalimlikten kurtulmaya
çabalamadan, dedikodu yapmamak için kendisini disiplin
altına almadan, kelimenin tam anlamıyla iyi olup olamaya-
cağını bilmesi bu yüzden önemlidir. Bildiğiniz gibi, kendi-
mize dayattığımız tüm o tenkitlerin hepsi iyi olmak içindir.
İyilik, iyi olmaya çabalamadan var olabilir mi? Bence eğer
her birimiz dinlemeyi, dikkatli olmayı şimdi bilirsek, olabilir.
İyilik, ancak noksansız dikkat olduğunda olur. Gayretkeşlik-
le, çabayla iyilik olamayacağı gerçeğini görün, yalnızca bu
gerçeği görün. Bu gerçeği ancak tüm dikkatinizi söylenene
verirseniz görebilirsiniz. Okuduğunuz tüm kitapları, insan-
ların size söylediklerini unutun ve tüm dikkatinizi erdemli
olma çabası oldukça erdemin olamayacağı ifadesine verin.
Şiddet göstermeyen biri olmaya çalıştıkça şiddet vardır; kıs-
kanç olmamaya çalıştıkça kıskancımdır; alçakgönüllü olmaya
çalıştıkça, kibir vardır. Eğer bu gerçeği, kavrayış yoluyla ya
da sözel olarak yani sözcükleri duyup onlara katılarak değil,
oldukça yalın bir şekilde ve doğrudan anlayabilirsek, bundan
iyilik doğar. Ama güçlük, zihin, “Ben bu hali nasıl sürdürebil-
irim? Burada oturup doğru olduğunu hissettiğim bir konuş-

mayı dinlerken iyi olabilirim ama buradan gittiğim anda yine kıskançlık akıntısına kapılıyorum,” dediği anda ortaya çıkar. Ama ben bunun önemli olduğunu sanmıyorum. Ne demek istediğimi anlayacaksınız.

Toplumumuz, kültürümüz kıskançlığın ve edimciliğin çeşitli biçimlerinin, bilgi, deneyim, mal mülk, ya da aklınıza ne gelirse onun ediniminin üzerine kuruludur. Ve tüm bunlardan arınmak gayretkeşliği ve çabalamayı değil, çabanın bütün etkisini anlamayı gerektirir. Bilgi edinen bir adam huzurlu değildir, çabanın esiri olmuştur. Zihin ancak çabadan tümüyle arındığında huzurludur ve bu gerçekten de olağanüstü bir durumdur. Bence buradaki konuya kalbini, tüm dikkatini veren herkes bu duruma erişebilir. Uğraşp didinmeyen, sosyal ya da manevi anlamda bir şeyler olmaya çalışmayan, tamamen hiç olan bir zihin... Yeniyi ancak böyle bir zihin kavrayabilir.

DİNLEYİCİ: Bazı düşünürler hayatın bir amacı ve anlamı olduğunu, bazıları da hayatın tamamen gelişigüzel ve anlamsız olduğunu öne sürüyor. Siz ne diyorsunuz? Hedeflerin, ideallerin ve amaçların değerini reddediyorsunuz; ama onlarsız hayatın bir önemi var mıdır?

KRISHNAMURTI: Düşünürlerin ne dediği hepimiz için çok büyük önem taşıyor mu? Bazı entelektüeller hayatın anlamlı, önemli olduğunu, bazılarıysa gelişigüzel ve anlamsız olduğunu söylüyor. Elbette, kendilerince negatif ya da pozitif olarak, iki taraf da hayata bir önem yüklüyor, değil mi? Biri ortaya bir iddia atıyor, öteki onu reddediyor ama esasında ikisi de aynı. Bu apaçık ortada.

Yani bir idealin, hedefin peşinden koştuğunuzda ya da hayatın amacının ne olduğunu sorguladığınızda o sorgulamanın ve koşuşun bizzat kendisi hayata önem katma arzusundan ileri gelir, değil mi? Tüm bunları izliyorsunuz, bilmiyorum.

Farz edelim ki hayatımın bir önemi yok, bu yüzden hayata önem katma arayışındayım. "Hayatın amacı nedir?" diye soruyorum çünkü eğer hayatın bir amacı varsa, o zaman o amaca göre yaşayabilirim. Böylece, bir amaç uyduruyor ya da hayal ediyorum veya okuyarak, sorgulayarak ya da arayarak bir amaç buluyorum ve bunu yaparak hayata önem katıyorum. Entelektüeller bir önemi ve anlamı olduğunu iddia ederek veya reddederek, hayata kendilerince nasıl bir önem katıyorsa, bizler de ideallerimizle, bir hedefi, Tanrıyı, sevgiyi, doğruyu arayarak yapıyoruz bunu. Bu da, gerçekten, biz ona önem katmazsak hayatımızın bizim için hiçbir anlamı olmadığı demek oluyor. Yaşamının kendisi bizim için yeterince iyi değil bu yüzden biz hayata önem kazandırmak istiyoruz. Bilmem anlıyor musunuz bunu.

Hayatın, sizinkinin ve benimkinin, düşünürlerden ayrı olarak, önemli nedir? Bir önemi var mıdır, yoksa sonradan Katolik, şu veya bu olan ve böylelikle sığınacak bir liman bulan entelektüel gibi inanç yoluyla biz mi ona önem kazandırıyoruz? Entelektüelin zekâsı her şeyi parçalamıştır, yalnız kalmaya, şuna buna dayanamıyordur. Bu yüzden Katolikliğe, komünistliğe ya da onu besleyen, onun yerine hayatına önem katan başka bir şeye duyduğu bir inancı olmalıdır.

Şimdi kendime soruyorum: Neden hayatımızın önemi olsun istiyoruz? Hiç önemi olmadan yaşamak ne demektir? Anlıyor musunuz? Kendi hayatlarımız boş, bezgin, yalnız olduğundan hayata önem kazandırmak istiyoruz. Ve kendi boşluğumuzun, yalnızlığımızın, kederimizin, hayatımızdaki tüm sancılarının ve çatışmalarının, onlardan kurtulmaya çalışmadan, hayata yapay bir önem kazandırmaya kalkmadan farkında olmak mümkün müdür? Hayat dediğimiz, geçim sağlamak, kıskançlık, hırs, öfke demek olan bu olağanüstü şeyin farkında olabilir miyiz? Kınamadan ya da haklı nedenlere dayandırmadan, onun yalnızca farkında olup ötesine geçebilir miyiz? Bana öyle geliyor ki hayata önem kazandır-

ma arayışında olduğumuz ve kazandırdığımız müddetçe, olağanüstü önemde bir şeyi kaçıırız demektir. Bu, ölümün önemini anlamak isteyen, onu durmadan ussallaştıran, açıklayan ama ölümün ne olduğunu hiç deneyimlemeyen adamın durumuna benziyor. Buna başka bir konuşmada değineceğiz.

Hepimiz varoluşumuza bir neden bulmaya çalışmıyor muyuz? Sevdiğimiz zaman bunun bir nedeni var mıdır? Yoksa sevgi, içinde hiçbir nedenin, hiçbir açıklamanın, hiçbir çabanın, bir şeyler olmaya çalışmanın olmadığı biricik ruh hali midir? Herhalde biz o ruh halini bilmiyoruz. O ruh halini bilmediğimizden, onu hayal etmeye çalışıyor, hayata önem atfediyoruz ve zihinlerimiz koşullandırılmış, sınırlı, küçük olduğundan hayata, tanrılara, ritüellere, çabalarımıza kazandırdığımız önem de küçük oluyor.

O halde, eğer hayata önem kazandırırıyorsak, nasıl bir önem kazandırdığımızı kendi kendimize bulmak önemli değil midir? Elbette, amaçların, hedeflerin, efendilerin, tanrıların, inançların, onlar sayesinde tatmine erişmeye çalıştığımız gayelerin hepsi zihin tarafından uydurulmuştur; hepsi koşullandırılmışlığımızın ürünleridir ve bunu anlayınca, zihni koşullandırmalardan kurtarmak önemli değil midir? Zihin koşullandırılmamış olduğunda ve dolayısıyla hayata önem kazandırma girişimi olmadığında, o zaman hayat olağanüstü bir şey, zihnin çerçevesinden bambaşka bir şey olur. Ama önce kendi koşullandırılmışlığımızı bilmemiz gerekir, öyle değil mi? Peki koşullandırılmışlığımızı, sınırlanmışlığımızı, artalanımızı, zorlamadan, analiz etmeden, onu yüceltmeye ya da bastırmaya çalışmadan bilmek mümkün müdür? Çünkü tüm bu süreç gözlemleyen ve kendisini gözlemlemeden ayrı tutan varlığı gerektirir, değil mi? Gözlemci ve gözlemlenen olduğu sürece koşullandırma sürecektir. Gözlemci, düşünen, denetçi, koşullandırılmışlığından ne kadar kurtulmaya çalışsın, yine de o koşullandırmanın kısılcacında-

dır çünkü düşünenle düşünce, deneyimleyenle deneyimin arasındaki ayrımın kendisi koşullandırmanın devamıdır. Bu ayrımı ortadan kaldırmak, tüm yanlarıyla istenç sorununu içine aldığından son derece zordur.

Kültürümüz, istenç üzerine –var olma, bir şey olma, başarma, tatmin olma istenci üzerine– kuruludur. Bu nedenle her birimizin içinde daima gözlemlediğini değiştirmeye, kontrol etmeye, düzeltmeye çalışan bir varlık vardır. Ama bu varlığın gözlemlediği şeyle kendisi arasında bir fark vardır, yoksa ikisi bir midir? Bu salt kabul edilebilecek bir şey değildir. Bu, zihnin artık düşündüğünden ayrı olmaması, gözlemleyenle gözlemlenin psikolojik olarak bir bütün olması için üzerinde düşünülmesi, büyük bir sabırla, yumuşaklıkla, tereddütle üzerine gidilmesi gereken bir şeydir. Psikolojik olarak kendimde kıskançlık olarak algıladığım şeyden ayrı olduğum sürece o kıskançlığı yenmeye çalışırım. Ama “ben”, kıskançlığı yenme çabasını gösteren, kıskançlıktan farklı mıdır? Yoksa ikisi de aynıdır da, “ben” acı verici olduğunu hissettiğinden ya da başka sebeplerden onu aşmak için kendisini kıskançlıktan ayırmış mıdır? Ama kıskançlığın nedeni bu ayırmanın ta kendisidir.

Herhalde bu düşünce biçimine alışkın değilsinizdir, biraz fazla soyuttur. Ama kıskanç bir zihin asla dingin olamaz zira hep kıyaslıyor, hep olmadığı bir şey olmaya çalışıyordur ve eğer insan bu kıskançlık sorununa gerçekten radikal bir şekilde, kökten, derinden eğilirse kaçınılmaz olarak bu sorunla –kıskançlıktan kurtulmayı dileyen varlığın kıskançlığın kendisi olup olmadığıyla– karşılaşacaktır. İnsan, kıskançlıktan kurtulmaya çalışanın kıskançlığın kendisi olduğunun farkına varınca, zihin kıskançlık denen duygunun farkına onu kınamadan veya ondan kurtulmaya çalışmadan varır. Ve bundan şu sorun doğar: Sözeleştirme olmadan duygu olur mu? Çünkü kıskançlık sözcüğünün kendisi kınamadır, öyle değil mi? Bir seferde çok fazla şey mi söylüyorum?

Eğer ben o duyguyu adlandırmazsam, ortada bir kıskançlık diye bir duygu olur mu? Onu adlandırarak o duygunun sürekliliğini sağlamış olmuyor muyum? Hissetme ve adlandırma neredeyse eşzamanlı gerçekleşiyor, öyle değil mi? Ve ortada adlandırma olmaksızın yalnız bir tepki duygusu olacak şekilde onları ayırmak mümkün müdür? Eğer bunun üzerine gerçekten eğilirseniz, o duyguyu adlandırmazsanız, kıskançlığın tümüyle son bulduğunu göreceksiniz. Yalnızca birisi sizden daha güzel ya da arabası daha iyi olduğu için ve tüm o aptalca şeyler için hissettiğiniz kıskançlığın değil, kıskançlığın o muazzam derinliğinin, kökünün kuruduğunu göreceksiniz. Hepimiz kıskancız; farklı şekillerde kıskanç olmayan tek bir insan bile yoktur. Ama kıskançlık yalnızca yüzeysel bir şey değildir; çok derinlere inen ve zihinlerimizi öylesine çok meşgul eden tüm o kıyaslama duygusudur. Ondan radikal bir şekilde kurtulmak için kıskançlıktan kurtulmaya çalışan bir denetçi, bir gözlemci olmaması gerekir. Buna başka bir zamanda değineceğiz.

DİNLEYİCİ: Kınamanın, gerekçelendirmenin ya da kıyasın olmayışı, daha yüksek bir bilinç hali. Ben o halde değilim, ona nasıl ulaşacağım?

KRISHNAMURTI: İşte, "Ona nasıl ulaşacağım?" sorusunun kendisi kıskançlıktır. [*Kahkahalar.*] Hayır bayanlar ve baylar, lütfen dikkat edin. Bir şey elde etmek istiyorsunuz; bu yüzden metotlarınız, disiplinleriniz, dinleriniz, kiliseleriniz, kıskançlığın, kıyasın, gerekçelendirmenin, kınamanın üzerine kurulu tüm bu üstyapınız var. Kültürümüz, daha fazlasına sahip olanlarla daha azına sahip olanlar, bilenler ve bilmeyenler, cahiller ve bilgelikle dolu olanlar arasındaki bu hiyerarşik bölünme üzerine kuruludur ve soruna yaklaşımımız tamamen yanlıştır. Dinleyici, "Kınamanın, gerekçelendirmenin ya da kıyasın olmayışı, daha yüksek

bir bilinç hali,” diyor. Öyle mi? Yoksa biz sadece kıyasladığımızın, kınadığımızın farkında mı değiliz? Niçin önce onun daha yüksek bir bilinç hali olduğunu ileri sürüp sonra ondan oraya nasıl ulaşacağımız ve oraya ulaşmamıza kimin yardım edeceği sorununu yaratıyoruz? Durum bundan çok daha basit değil midir?

Biz kendimizin hiç farkında değiliz: Kınadığımızı, kıyasladığımızı görmüyoruz. Eğer kendimizi her gün hiçbir şeyi gerekçelendirmeden ya da kıyaslamadan izler, yalnızca nasıl da hiç yargılamadan, kıyaslamadan, değerlendirmeden düşünmediğimiz farkında olursak işte o zaman o farkındalık yeterli olur. Hep, “Bu kitap öteki kadar iyi değil,” ya da, “Bu adam şu adamdan daha iyi,” deyip duruyoruz; bu kıyaslama süreci durmaksızın işliyor ve kıyas yoluyla anladığımızı sanıyoruz. Anlıyor muyuz? Yoksa anlamak ancak insan kıyaslamadığında, gerçekten dikkat ettiğinde mi gerçekleşir? Tamamen dikkatli olduğunuzda kıyaslamak için vaktiniz olmaz, değil mi? Kıyasladığınız an, dikkatiniz başka bir yere kaymış demektir. “Bu gün batımı dünkü kadar güzel değil,” dediğiniz zaman, aslında gün batımına bakmıyorsunuzdur, zihniniz çoktan dünün anısına kaymıştır. Ama gün batımına tam anlamıyla, bütünüyle, tüm dikkatinizle bakabilirseniz, şüphesiz ki kıyaslama son bulacaktır.

Yani sorun bir şeyin nasıl elde edileceği değil, niçin dikkatli olmadığımızdır. Dikkatli değiliz, bu ortada. Çünkü ilgili değiliz. “Nasıl ilgili olacağım?” demeyin. Bunun konuyla ilgisi yok, soru bu değil. Neden ilgili olmalısınız? Eğer söylenenlerle ilgili olmazsanız, ne diye uğraşıyorsunuz? Ama uğraşıyorsunuz çünkü hayatınız kıskançlıkla, azapla dolu ve bu yüzden bir yanıt, bir anlam bulmak istiyorsunuz. Eğer bir anlam bulmak istiyorsanız, tüm dikkatinizi verin. Güçlük, hiçbir şeyde gerçekten ciddi, kelimenin doğru anlamıyla ciddi olmamamızdan ileri geliyor. Bir şeye tüm dikkatinizi

verdiğinizde ondan bir şey elde etmeye çalışmıyorsunuzdur, değil mi? O pür dikkat anında, değişmeye, düzeltmeye, bir şey olmaya çalışan varlık yoktur; öz hiç yoktur. O dikkat anında, öz, “ben” yoktur ve iyi olan, sevgi olan o dikkat anıdır.

“Eğer keder sorununu anlamak ve belki de ona son vermek istiyorsak, o zaman ilerleme merkezli düşünmemiz mümkün değildir çünkü ilerleme merkezli düşünen, yarın mutlu olacağını söyleyen biri keder içinde yaşıyordur.”

“Kişisel gelişim, ilerleme halindeki kederdir. Kederin sonu değil.”

OAK GROVE'DA DÖRDÜNCÜ KONUŞMA

14 Ağustos 1955

Anlaması en güç şeylerden biri de, bence, bu değişim sorunudur. Çeşitli biçimlerde kaydedilen ilerlemeler, sözde evrimler olduğunu görüyoruz, ama ilerlemede kökten bir değişim gerçekleşir mi? Bu sorun hiç yüzünüze çarptı mı ya da bunun üzerinde hiç düşündünüz mü, bilmiyorum ama herhalde bu sabah bu sorunun üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Kelimenin açık anlamıyla ilerlemeler olduğunu görüyoruz; yeni icatlar, daha iyi arabalar, uçaklar, buzdolapları, ilerleyen bir toplumun sözde huzuru falan filan var. Ama bu ilerleme insanda, sizde ve bende radikal bir değişim yaratıyor mu? Hayatımızın seyrini yüzeysel olarak değiştiriyor da düşünce biçimimizde kökten bir değişiklik yaratabiliyor mu? Ve bu kökten değişim nasıl yaratılacaktır? Kişisel gelişimde ilerleme vardır: Yarın daha iyi, daha nazik, daha cömert, daha az kıskanç, daha az hırslı olabilirim. Ama kişisel gelişim bir insanın düşünce biçiminde tümüyle bir değişiklik meydana getirir mi? Yoksa hiç değişim olmaz da yalnızca ilerleme mi olur? İlerleme zaman belirtir, değil mi? Ben bugün buyum ama yarın daha iyi bir şey olacağım. Yani, kişisel gelişimde, kendini inkârda ya da özveride ilerleme, daha iyi bir hayata doğru yavaş yavaş gerçekleşen bir yönelim vardır ve bu

yüzeysel olarak çevreye, iyileştirilmiş bir modele uyum sağlama, daha soylu bir biçimde koşullandırılma vs. demektir. Bu sürecin her daim işlediğini görüyoruz. Ve siz de, benim gibi, ilerlemenin kökten bir devrim yaratıp yaratmayacağını merak etmiş olmalısınız.

Bence önemli olan ilerleme değil, devrimdir. Lütfen şu *devrim* kelimesini duyunca bunun gibi çok ilerleyici bir toplumdaki çoğu insan gibi siz de dehşete kapılmayın. Ama bana öyle geliyor ki yalnızca sosyal bir iyileşme değil, bakış açımızda radikal bir değişim yaratmanın olağanüstü gerekliliğini anlamazsak, tek ilerleme kederde kaydedilecek ilerlemedir; bu kederin yatıştırılmasını, hafifletilmesini etkileyebilir ama hep orada duran kedere son vermez. Ne var ki belli bir süre içinde daha iyi olmak anlamındaki ilerleme gerçekten de özün, "ben" in, egonun sürecidir. Kişisel gelişimde ilerlemenin olduğu açıktır ve bu da iyi olmak, bundan daha fazla, bundan daha az vs. olmak için gösterilen kararlı çabadır. Buzdolaplarında ve uçaklarda nasıl gelişmeler varsa, kişide de gelişmeler vardır ama bu gelişmeler, bu ilerlemeler zihni kederden kurtarmazlar.

Yani eğer keder sorununu anlamak ve belki de ona bir son vermek istiyorsak, o zaman ilerleme merkezli düşünmemiz mümkün değildir zira ilerleme merkezli düşünen, yarın mutlu olacağını söyleyen biri keder içinde yaşıyordur. Ve bu sorunu anlamak için insan bilinç sorununun tümüne eğilmelidir, değil mi? Fazla zor bir konu mu bu? Devam edeceğim ve göreceğiz.

Eğer ben kederi ve kederin nasıl biteceğini gerçekten anlamak istiyorsam, yalnızca ilerlemenin etkilerini değil, kendini geliştirmek isteyen varlığın ne olduğunu anlamalı ve ayrıca onu gelişmek istemeye yönelten itkiyi de bilmeliyim. Bunun tümü bilinçtir. Günlük faaliyetlerde, işte, ailede, mutlu, kolay ya da nevrozlarla, çelişkili bir biçimde sosyal çevreye dur-

maksızın gösterilen uyumda yüzeysel bir bilinç vardır. Ve bilincin bir de daha derin bir katmanı vardır, bu da insana asırların getirdiği o muazzam boyutlardaki sosyal mirastır: Var olma istenci, değişme istenci, bir şey olma istenci. Eğer ben kendimde kökten bir devrim yaparsam, elbette ki bilincin bu ilerleyişinin tamamını anlamam gerekir.

İnsan, ilerlemenin kesinlikle bir devrim meydana getirmediğini görebiliyor. Ekonomik veya sosyal devrimden bahsetmiyorum; çoğumuzun da kabul edeceğini düşündüğüm üzere, bunlar çok yüzeyseldir. Bir ekonomik ya da sosyal sistemi devirip yenisini kurmak, Rus devrimi ve diğer tarihsel devrimlerde olduğu gibi gerçekten de birtakım değerleri değiştirebilir. Ama ben tek devrim olan psikolojik devrimden bahsediyorum ve dindar birinin bu devrim halinde olması gereklidir, buna şimdi değineceğim.

Bu ilerleme ve devrim sorunuyla boğuşurken, bilinç sürecinin tümüne yönelik bir farkındalık, bir kavrayış olması gereklidir. Anlıyor musunuz? Bilincin ne olduğunu anlayana dek, salt yüzeye sağlanan uyum, sosyolojik öneme sahip olabilir ve belki daha iyi bir yaşama, daha çok gıdaya, Asya'da daha az açlığa, daha az savaşa kavuşulmasını sağlayabilir ama asla keder sorununu çözemez. Anlama, çözme ve kederi meydana getiren dürtünün ötesine geçme olmadan salt sosyal uyum, kederin o kalıcı tohumunun sürdürülmesidir. Yani ben bilincin ne olduğunu herhangi bir felsefeye, psikolojiye ya da tanıma göre değil, bilincimin, onun tüm içeriğinin içinde bulunduğu gerçek hali doğrudan deneyimleyerek anlamalıyım.

Belki bu sabah siz ve ben, bunu deneyebiliriz. Bilincin ne olduğunu tanımlayacağım ama ben onu tanımlarken siz tanıma izlemek yerine kendi düşünce sürecinizi gözlemleyin, o zaman bilincin ne olduğunu çeşitli uzmanların bulgularına dair çelişkili ifadeleri okuyarak değil, kendi kendinize öğren-

ceksiniz. Ben bir şeyi tanımlıyorum. Eğer salt tanımı dinlerse-
niz onun pek az anlamı olacaktır ama tanım aracılığıyla kendi
bilincinizi, kendi düşünce sürecinizi deneyimlerseniz, bunun,
yarın veya üzerinde düşünmeye vaktinizin olacağı başka bir
gün değil –ki bu kesinlikle saçmalaktır zira ertelemekten baş-
ka bir şey değildir– şimdi muazzam bir etkisi olacaktır. Eğer
tanım aracılığıyla burada sessizce otururken kendi bilincinizin
içinde bulunduğu gerçek durumu deneyimleyebilirsiniz, zih-
nin kendisini koşullandırmanın o büyük mirasından, toplu-
mun tüm birikimi ve buyruklarından arınmaya ve öz-bilincin
ötesine geçmeye muktedir olduğunu göreceksiniz.

Bilincin ne olduğunu, zihnin kederden arınmasının müm-
kün olup olmadığını kendi kendimize keşfetmeye, kederin
modelini değiştirmeye, kederin hapishanesini süslemeye
değil, kederin tohumundan, kökünden tümüyle kurtulmaya
çalışıyoruz. Bunu sorgularken eğer kederden kurtulacak-
sak, esas olan psikolojik devrim ile ilerleme arasındaki far-
kı göreceğiz. Biz bilincimizin seyrini değiştirmeye, onunla
ilgili bir şey yapmaya çalışmıyoruz; ona yalnızca bakıyoruz.
Şüphesiz, eğer biraz gözlemciyse, herhangi bir şeyin azıcık
farkındaysak yüzeydeki bilincin eylemlerini biliyoruzdur.
Yüzeyde, zihnimizin hareket halinde, uyum sağlamakla, işle,
geçim sağlamakla, belli eğilimleri, yetenekleri ifade etmekle
ya da birtakım teknik bilgiler edinmekle meşgul olduğunu
biliyoruz ve çoğumuz bu yüzeyde yaşamaktan memnunuz.

Lütfen, salt size anlattıklarımı izlemekle kalmayıp kendi-
nizi, kendi düşünce biçiminizi izleyin. Ben, günlük hayatı-
mızda yüzeysel olarak gerçekleşenleri –dikkat dağınıklarını,
kaçışları, ara sıra düşülen korkuları, kariya, kocaya, topluma,
geleneklere vs. sağlanan uyumu– tanımlıyorum ve çoğumuz
bu yüzeysellikte tatmin oluyoruz.

Peki, bunun altına inip bu yüzeysel uyumun itkisinin ne
olduğunu görebilir miyiz? Tekrar söylüyorum, eğer bu süre-

cin tümünün birazcık farkında olursanız, fikirlere, değerlere sağlanan bu uyumun, otoritenin kabulünün ve benzerlerinin kendini yenileme, kendini koruma nedenli olduğunu bilirsiniz. Bunun da altına inebilirsiniz, orada ırksal, ulusal ve grupsal içgüdülerin dip akıntısının, insan mücadelesinin, bilgisinin, gayretinin, Hindu, Budist veya Hristiyan dogmalarının ve geleneklerinin, yüzyıllardır süregelen sözde eğitimin tortularının olduğunu göreceksiniz: Bunların hepsi zihni insana miras kalan belli bir modele göre koşullandırmıştır. Ve daha da derine inebilirsiniz, orada, kendisini yüzeyde çeşitli sosyal aktiviteler biçiminde gösteren ve kökleri derine inen endişeler ve korkular yaratan ilkel var olma, başarma, bir şey olma arzusu vardır. Kısa ve öz bir şekilde söylemek gerekirse, bunun tamamı bizim bilincimizdir. Diğer bir deyişle, düşünce biçimimiz bu temel nitelikteki var olma, bir şey olma dürtüsü üzerine kuruludur ve bunun üzerinde geleneklerin, kültürün, eğitimin ve herhangi bir toplumun yüzeysel koşullandırmasının çok sayıdaki katmanı vardır; hepsi de bizi hayatta kalmamızı sağlayan bir modele uymaya zorlamaktadır. Pek çok detayı ve inceliği vardır ama esas itibarıyla bizim bilincimiz budur.

Yani bu bilincin içindeki her ilerleme kişisel gelişimdir ve kişisel gelişim, ilerleme halindeki kederdir, kederin sonu değil. Eğer bakacak olursanız, bu çok açıktır. Ve zihin tüm kederlerden kurtulmanın peşindeyse, o zihin ne yapacaktır? Bu sorun hakkında hiç düşündünüz mü, bilmiyorum ama lütfen şimdi düşünün.

Acı çekiyoruz, değil mi? Yalnızca fiziksel hastalık ve rahatsızlıkların değil, yalnızlığın, varlığımızın fukaralığının acısını çekiyoruz; acı çekiyoruz çünkü sevilmiyoruz. Birini sevdiğimizde ve karşılığında sevilmediğimizde, keder baş gösteriyor. Nereden baksan, düşünmek kederle dolmaktır; bu nedenle düşünmemek daha iyiymiş gibi geliyor, bu yüz-

den bir inancı benimseyip, adına din dediğimiz o inanca yapıyoruz.

Şimdi, zihin kederin kişisel gelişim, ilerleme yoluyla son bulmayacağını anladığında –ki bu oldukça açıktır– ne yapacaktır? Zihin bu bilincin, bu çeşitli dürtülerin ve çelişkili isteklerin ötesine geçebilir mi? Lütfen bunu, salt sözel olarak değil, sahiden izleyin. Eğer bu zaman meselesiye, o zaman yine ötekine, yani ilerlemeye geri dönersiniz. Bu bilinç çerçevesi içinde herhangi bir yöndeki herhangi bir hareket kişisel gelişimdir ve bu nedenle de kederin sürdürülmesidir. Keder kontrol edilebilir, disiplin altına alınabilir, zapt edilebilir, ussallaştırılabilir, tasfiye edilebilir ama kederin potansiyel niteliği hâlâ oradadır ve kederden kurtulmak için bu potansiyelden, “ben”in, özün bu tohumundan, bir şey olmanın tüm sürecinden kurtulmak gerekir. Öteye geçmek için, bu süreç sona ermelidir. Ama eğer, “Nasıl öteye geçeceğim?” dererseniz, o zaman “nasıl”, metoda, uygulamaya dönüşür ve bu hâlâ ilerlemedir. Bu nedenle de öteye geçme değil yalnızca keder içindeki bilincin tasfiyesi söz konusu olur.

Zihin, ilerleme, gelişme, zaman merkezli düşünür. Peki, böyle bir zihnin, sözde ilerlemenin kederin ilerlemesi olduğunu göre göre bir sonuca ulaşması –zamanla değil, yarın değil, hemen sonuca ulaşması– mümkün müdür? Aksi takdirde, tekrar tüm o rutinin, kederin yaşlı çarkının içinde bulursunuz kendinizi. Eğer sorun açık bir şekilde ortaya konup iyiye anlaşılırsa, mutlak cevabı bulursunuz. *Mutlak* kelimesini doğru anlamıyla kullanıyorum. Başka bir cevap yoktur.

Bilincimiz uyum sağlamak, düzelmek, değişmek, kavramak, reddetmek, değerlendirmek, kınamak, gerekçelendirmek için sürekli didinir; ama bilincin bu türlü her hareketi yine keder modelinin içindedir. O bilincin içindeki, ister en yukarıya doğru olsun, ister en aşağıya, rüyalar ya da istenç sarfı olarak gerçekleşen her hareket keder doğurur. Bunu

gören bir zihne ne olur? Zihin bu gerçekliği, salt sözel olarak değil, tümüyle anlarsa o zaman ortada bir sorun kalır mı? Eğer bir çingiraklı yılanı izler ve onun zehirli olduğunu bilirsem ortada bir sorun var mıdır? Benzer bir şekilde, eğer tüm dikkatimi bu acı çekme sürecine verirsem, o zaman zihin acı çekmenin ötesinde olmaz mı?

Lütfen bunu izleyin. Zihinlerimiz şu anda kederle ve kederden kaçınmakla meşgul, onu alt etmeye, eksiltmeye, değiştirmeye, tasfiye etmeye, çeşitli yollardan ondan kaçmaya çalışıyor. Ama eğer ben zihnin kederle bu meşguliyetinin kendisinin kederi yaratan özün hareketi olduğunu yalnız yüzeysel olarak değil, gerçekten görebilirim, bu gerçekliği sahiden görebilirim, o zaman zihin öz-bilinç dediğimiz bu şeyin ötesine geçmiş olmaz mı?

Bir başka ifadeyle, yalnızca burada, Amerika'da değil, Avrupa'da ve Asya'da da, toplumumuz kıskançlığın, edimcimiliğin üzerine kuruldur ve bizler yüzyıllardır, binyıllardır var olan o toplumun eseriyiz. Onu tasfiye edebilir, kontrol edebilir, disiplin altına alabilir, hayırseverlik faaliyetleri, sosyal reform vs. aracılığıyla yerine başka bir şey koyabilirim ama kıskançlık hep oradadır, gizildir, öne atılmaya hazırdır. Yani, zihin kıskançlıktan nasıl tamamen kurtulacaktır? Zira kıskançlığın çatışma yaratması kaçınılmazdır ve kıskançlık içinde yaratıcılığın olmadığı bir ruh halidir ve yaratıcılığın ne olduğunu bulmak isteyen birinin bütün kıskançlıklardan, bütün kıyaslamalardan, var olma, bir şey olma dürtülerinden kurtulmuş olması gerektiği açıktır.

Kıskançlık, bizim bir sözcükle tanımladığımız bir duygudur. Duyguyu ona bir isimle hitap ederek, ona *kıskançlık* terimini vererek tanımlıyoruz. Yavaş ilerleyeceğim ve lütfen bunu izleyin çünkü bu, bilincimizin tanımıdır. Bir duygu durumu vardır ve ben ona bir isim verir, *kıskançlık* derim.

Kıskançlık sözcüğünün kendisi kınamadır; eğitimini aldığım geleneklerin parçası olan sosyal, ahlaki ve manevi önemler taşır yani o sözcüğü kullanarak, duyguyu kınamış olurum ve bu kınama süreci kişisel gelişimdir. Kıskançlığı kınayarak aksi yönde yani kıskanç olmama yönünde ilerlerim ama bu hareket yine merkezden, yani kıskançlıktan gelir.

Zihin adlandırmaya bir son verebilir mi? Kıskançlık, şehvet ya da bir şey olma hırsı duygusu baş gösterdiğinde, sözcüklerle, kınamayla, adlandırmayla eğitilmiş olan zihin tüm bu adlandırma sürecini durdurabilir mi? Bunu denerseniz, bir duyguyu adlandırmamanın son derece zor olduğunu göreceksiniz. Hissetme ve adlandırma neredeyse eşzamanlı gerçekleşir. Ama eğer adlandırma olmazsa, duygu olur mu? Adlandırma yoksa duygu varlığını sürdürür mü? Tüm bunları izliyor musunuz yoksa fazla soyut mu geliyor? Bana ne katılın ne katılmayın çünkü bu benim hayatım değil, sizin hayatınız.

Bu bir duyguyu adlandırma, ona bir ad verme sorununun tümü bilinç sorunun bir parçasıdır. *Sevgi* gibi bir sözcüğü ele alalım. Zihniniz bu sözcükle nasıl da hemen şenleniyor! Öyle bir önemi, güzelliği, rahatlığı var ki? Ve *nefret* sözcüğü de anında bambaşka bir önem doğuruyor, kaçınılması, kurtulması, uzak tutulması gereken bir şey getiriyor akla. Yani bilincinde olalım ya da olmayalım, sözcüklerin zihin üzerinde olağanüstü bir psikolojik etkisi vardır.

Peki, zihin tüm bu sözelleştirmeden kurtulabilir mi? Eğer kurtulabilirse –ve kurtulmalıdır da, yoksa zihnin daha ileriye gitmesi mümkün değildir–, o zaman şu sorun ortaya çıkar: Deneyimden bağımsız olan bir deneyimci var mıdır? Eğer deneyimden bağımsız olan bir deneyimci varsa, o zaman zihin koşullandırılmıştır çünkü deneyimci her zaman deneyimi ya biriktirir ya da reddeder, her deneyimi kendi beğenilerine ve antipatilerine göre, kendi artalanı ve koşullandı-

rılmışlığını esas alarak yorumlar; eğer bir imgesi olursa, onu İsa, Üstat ya da başka saçma sapan bir şey sanır. Yani deneyimci olduğu müddetçe, ilerleme halindeki ıstırap vardır ve bu öz-bilinç sürecidir.

Şimdi, öteye geçmek, tüm bunları aşmak muazzam bir dikkat gerektirir. İçinde seçimin, bir şey olma, değiştirme, düzeltme duygularının olmadığı bu eksiksiz dikkat, zihni öz-bilinç sürecinden tamamen kurtarır; o zaman biriktiren deneyimci yoktur ve zihnin kederden arınmış olduğu ancak o zaman gerçekten söylenebilir. Biz her gün her şeyin karşısında kör, sağır, dilsizi oynamıyoruz; sayısız geleneğin, ailenin, kendi deneyimlerimizin, içimizdeki birini incitme arzusunun karşısında kör, sağır, dilsiz değiliz. İnsan tüm bunların, o muazzam büyüklükteki biriktirici hafızanın karşısında her an kör, sağır ve dilsiz olmalıdır ve ancak o zaman zihin özden kurtulur ve öz biriktiren varlıktır.

Herhalde bu sorunun üzerinde beraberce düşünerek söylenmiş olanları açıklığa kavuşturacağız.

DİNLEYİCİ: Bilinçaltı nedir ve bilinçaltı koşullandırılmış mıdır? Eğer koşullandırılmışsa, insan o koşullandırmadan kurtulmaya nereden başlamalıdır?

KRISHNAMURTI: Ondan önce, bilincimiz, uyanık haldeki bilincimiz koşullandırılmış değil midir? *Koşullandırılmış* kelimesinin ne anlama geldiğini anlıyor musunuz? Belli bir şekilde eğitildiniz. Burada, bu ülkede, bu her ne anlama geliyorsa, Amerikalı olmaya koşullandırılıyor, Amerikan hayat tarzına göre eğitiliyorsunuz ve Rusya'dakiler Rus yaşam tarzına göre eğitiliyor. İtalya'da Katolikler çocukları belli bir biçimde düşünmeye eğitiyorlar ki bu da koşullandırmanın bir başka biçimidir, Hindistan'da, Asya'da ve Budist ülkelerde, yine başka biçimlerde koşullandırılıyorlar. Dünyanın her

yerinde zihni eğitim, sosyal çevre, korku, meslek, aile –zihnin yüzeyini, uyanık haldeki bilinci etkilemenin o sayısız yolları–yoluyla bu bilinçli koşullandırma süreci işliyor.

Ve bir de bilinçaltı, yani zihnin yüzeyin altındaki katmanı vardır ve dinleyici onun koşullandırılmış olup olmadığını soruyor. Tüm o ırksal düşünceler, gizli itkiler, arzular, belli bir kültüre verilen içgüdüsel karşılıklarla koşullandırılmamış mıdır? Benim bir Hindu olmam, Hindistan’da doğmuş, yurtdışında tahsil görmüş olmam gibi şeyler gerekiyor. Bilinçaltına inip onu anlayana dek, hâlâ Brahmanca, sembolik, kültürel, dinsel karşılıkları olan bir Hindu’yumdur. Hepsi, en ufak bir hareketle uyanacak bir uyku halinde oradadır ve rüyalarla, bilinçli zihnin tümüyle meşgul olduğu anlar aracılığıyla uyarılar ve imalar yollar. Yani bilinçaltı da koşullandırılmıştır.

Eğer bunun üzerine giderseniz, insanın bilincinin tümünün koşullandırılmış olduğu çok açıktır. Koşullandırılmamış olan hiçbir parçanız, bir üst benliğiniz yoktur. Düşüncenizin kendisi, bilinçli ya da bilinçsiz, hafızanızın; dolayısıyla koşullandırmanın ürünüdür. Bir komünist, sosyalist, kapitalist, Amerikan, Hindu, Katolik, Protestan, ne dersanız o olarak düşünüyorsunuz, çünkü öyle koşullandırılmışsınız. Siz Tanrıya inanmaya koşullandırılmışsınız ve komünist inanmamaya; o size gülüp, “Koşullandırılmışsınız,” der ama kendisi de toplumu, ait olduğu siyasi partisi, edebiyatı tarafından inanmamaya koşullandırılmış ve eğitilmiştir. Yani hepimiz koşullandırılmış durumdayız ve hiç şunu sormuyoruz: Koşullandırmadan tümüyle kurtulmak mümkün müdür? Tek bildiğimiz koşullandırmanın tasfiyesi sürecidir ki bu aslında kederin tasfiyesidir.

Eğer ben bunu salt sözel olarak değil, eksiksiz bir dikkatle görürsem, o zaman çatışma olmaz. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Bir şeyle tüm varlığınıza ilgilenirseniz yani zihninizi tümüyle bir şeyi anlamaya verirsiniz, çatışma

olmaz. Çatışma ancak kısmen bir şeyle ilgilenip kısmen başka bir şeye bakarsanız çıkar ve sonra o çatışmayı yenmeye çalışırsınız, bu yüzden yoğunlaşmaya başlarsınız ve bu dikkat değildir. Dikkatte bölünme, dağılma yoktur; dolayısıyla çaba ve çatışma da yoktur ve ancak böyle bir ilgiyle biriktirici olmayan benlik bilgisi mümkün olabilir.

Lütfen bunu izleyin. Benlik bilgisi biriktirilecek değil, an be an keşfedilecek bir şeydir ve keşfetmede biriktirme, gönderme olamaz. Eğer benlik bilgisini biriktirirseniz o zaman tüm ileriki anlayışlar o birikimle dikte edilir; dolayısıyla anlama olmaz.

Yani zihin tüm koşullandırmaların ötesine ancak içinde eksiksiz bir dikkatin olduğu farkındalıkla geçebilir. O eksiksiz dikkatte, düzenleyici, denetleyici, “Değişmeliyim,” diyen varlık yoktur ve bu da deneyimcinin tümüyle olmayışıdır. Biriktirici olarak deneyimci yoktur. Lütfen, bunu anlamak çok önemlidir. Çünkü ne de olsa, hoş bir şey –bir gün batımı, bir ağaçta dans eden tek bir yaprak, yakamoz, bir gülüş, bir imge, ne isterseniz– deneyimlediğimizde zihin hemen onu kapmak, tutmak, ona tapmak ister, bu deneyimin tekrarı demektir ve tekrarlama dürtüsü olduğunda kederin olması kaçınılmazdır.

O halde, deneyimcinin olmadığı bir deneyimleme hali mümkün müdür? Anlıyor musunuz? Zihin çirkinliği, güzelliği, ne isterseniz onu, “Deneyimledim,” diyen varlık olmadan deneyimleyebilir mi? Zira hakikat olan, Tanrı olan, ölçülemeyen bir deneyimci olduğu müddetçe asla deneyimlenemez. Deneyimci, teşhisin mevcudiyetidir ve eğer ben onu halihazırda deneyimlediysem, zaten biliyordumdur; dolayısıyla bu, hakikat değildir. Hakikatin güzelliği buradadır; o ebediyen bilinmez kalır ve bilinenin eseri olan bir zihin onu asla kavrayamaz.

DİNLEYİCİ: Tüm dürtülerin özünde aynı olduğunu söylediniz. Tanrı'yı arayan bir insanın dürtüsü kadın peşinde koşan ya da kendini içkiye vuran bir insanın dürtüsüyle aynıdır mı demek istiyorsunuz?

KRISHNAMURTI: Dürtülerin hepsi benzer değildir ama hepsi dürtüdür. Sizin Tanrıya yönelik benimse sarhoş olmaya yönelik bir dürtüm olabilir ama ikimiz de baskılanır, itiliriz; siz bir yönde, ben başka bir yönde. Sizin yönünüz saygındır, benimkiyse değil; tersine ben asosyalimdir. Ama keşiş, rahip, zihni erdemle, Tanrıyla meşgul olan sözde dindar bir insan özünde zihni işle, kadınlarla veya içkiyle meşgul olan adamlarla aynıdır. Anlıyor musunuz? Birinin sosyolojik değeri varken öteki, zihni içkiyle meşgul olan, sosyal açıdan uygunsuzdur. Yani sosyal bakış açısıyla yargılıyorsunuz, değil mi? Bir manastıra çekilen, sabahtan akşama dek dua eden, günün belli saatlerinde bahçe işleriyle uğraşan, zihni tamamen Tanrıyla, öz-cezalandırma, öz-disiplin, öz-denetimle meşgul olan birini çok kutsal, olağanüstü bir kişi olarak görürsünüz. Oysa iş peşinde koşan, borsayı yöneten biri her daim para kazanmakla meşguldür ve siz onun için, "O da bizim gibi sıradan biri işte," dersiniz. Ama ikisi de meşguldür. Bence, zihni Tanrıyla meşgul olan biri Tanrıyı asla bulamayacaktır çünkü Tanrı meşgul olunacak bir şey değildir, o bilinmeyen, ölçülemeyendir. Kendinizi Tanrıyla meşgul edemezsiniz. Bu, Tanrıyı düşünmenin ucuz yoludur.

Önemli olan zihnin neyle meşgul olduğu değil, mutfak, çocuklar, eğlence, ne tür gıdalar alacağınız, erdem, Tanrı, her neyse onunla olan meşguliyetinin gerçeğidir. Ve zihin meşgul olmalı mıdır? İzliyor musunuz? Meşgul bir zihin yeni olan herhangi bir şey, kendi meşguliyeti dışında herhangi bir şey görebilir mi hiç? Ama eğer meşgul olmazsa zihne ne olur? Bir bilimci nasıl teknik sorunları, mekanikle-

ri, matematiğiyle meşgulse bir ev hanımı da mutfak işleriyle ya da bebeğiyle meşguldür. Hepimiz meşgul olmamaktan, bunun sosyal etkilerinden ölesiye korkuyoruz. Eğer insan meşgul olmazsa, kendini olduğu gibi keşfedebilir yani meşguliyet insanın ne olduğunu öğrenmekten kaçışı haline gelir.

Yani zihin daima meşgul mü olmalıdır? Ve zihnin hiç meşgul olmaması mümkün müdür? Lütfen, size cevabı olmayan bir soru yöneltiyorum çünkü onu kendiniz bulmak zorundasınız ve bulduğunuzda, o olağanüstü şeyin gerçekleştiğini göreceksiniz.

Kendi kendinize zihninizin nasıl meşgul olduğunu görmek oldukça ilginçtir. Bir ressam sanatıyla, adıyla, ilerlemesiyle, renkleri karıştırmayla, şöhretle, kötü şöhretle, bilgi adamı bilgisiyle ve benlik bilgisinin peşindeki bir adam benliğinin bilgisiyle meşguldür ve küçük bir karınca gibi her düşüncenin, her hareketin farkında olmaya çalışıyordur. Hepsi aynıdır. Ancak hiçbir şekilde meşgul olmayan, tamamen boş bir zihin; ancak içinde hiçbir meşguliyet olmayan böyle bir zihin içine yeni bir şeyler alabilir. Ama o yeni şey zihin meşgul olduğu müddetçe ortaya çıkmaz.

DİNLEYİCİ: Meşgul bir zihnin hakikati ya da Tanrıyı kavrayamayacağını söylüyorsunuz. Ama işimle meşgul olmazsam geçimimi nasıl sağlayabilirim? Siz de, kendinize özgü geçim kaynağınız olan bu konuşmaları yaparak meşgul olmuyor musunuz?

KRISHNAMURTI: Tanrı konuşmalarım ile meşgul olduğumu göstermesin! Değilim. Ve bu benim geçim kaynağım değil. Eğer meşgul olsaydım düşünceler arasında aralıklar, yeni bir şeyi görmek için olmazsa olmaz olan o sessizlikler olmazdı. O zaman konuşmak iflah olmaz bir sıkıntı halini

alırdı. Beni kendi konuşmalarımdan sıkılmak istemiyorum; bu nedenle ezbere konuşmuyorum. Bu, bambaşka bir şey. Önemi yok; buna başka zaman değiniriz.

Dinleyici, eğer işiyle meşgul olmazsa geçimini nasıl sağlayacağını soruyor. Siz işinizle meşgul mü oluyorsunuz? Lütfen bunu dinleyin. Eğer işinizle meşgul oluyorsanız, işinizi sevmiyorsunuz demektir. Farkı anlıyor musunuz? Eğer yaptığım işi seviyorsam, onunla meşgul olmuyorumdur, işim benden ayrı değildir. Ama biz bu ülkede sevmediğimiz işlere yönelik beceriler edinmek üzere eğitiliyoruz ve ne yazık ki bu, dünyada da giderek bir alışkanlık halini alıyor. Yaptığı işi kelimenin tam anlamıyla seven birkaç bilimci, birkaç teknik uzman, birkaç mühendis olabilir, bunu şimdi açıklayacağım. Ama çoğumuz yaptığımız işi sevmiyoruz ve bu yüzden geçimimizle meşgulüz. Bence eğer üzerinde gerçekten duracak olursanız, ikisi arasında fark var. Hep hırs güdümlü hareket ediyor, işim aracılığıyla bir amacı gerçekleştirmeye, büyük adam olmaya, başarılı olmaya çalışıyorsam yaptığım işi nasıl sevebilirim? Adıyla, büyüklüğüyle, kıyasla, hırslarını tatmin etmekle ilgilenen bir sanatçı, sanatçı olmaktan çıkmıştır; artık o da herkes gibi salt bir teknisyendir. Yani, gerçekten, bir şeyi sevmek için, tüm hırsların, öyle ya da böyle çürümüş olan toplum tarafından kabul görmeye yönelik bütün arzuların tümünden yok olması gerekir. [*Kahkahalar.*] Bayanlar ve baylar, lütfen yapmayın. Ve biz bunun için eğitilmedik, bunun için hazırlanmadık; biz toplumun ya da ailenin verdiği bir kozanın içine sığmak zorundayız. Atalarım doktor, avukat ya da mühendisti diye ben de doktor, avukat ya da mühendis olmalıyım. Ve şimdi mühendislerin sayısı çığ gibi artıyor çünkü toplum bunu talep ediyor. Yani biz bir şeyin kendisine duyduğumuz sevgiyi kaybettik, gerçi hiç sahip olduk mu, ondan da şüpheliyim. Ve bir şeyi sevdiğinizde onunla meşgul olmazsınız. Zihin bir şeyi başarmak için didinmiyor, biri-

lerinden daha iyi olmaya çalışmıyordur; tüm kıyas, rekabet, tüm başarı, tatmin arzusu tümüyle son bulmuştur. Ancak hırslı bir zihin meşguldür.

Benzer şekilde, Tanrıyla, doğruyla meşgul olan bir zihin onu asla bulamaz zira zihin meşgul olduğu şeyi zaten bilir. Eğer ölçülemeyeni zaten biliyorsanız, bildiğiniz geçmişin ürünüdür; dolayısıyla ölçülemez değildir. Gerçeklik ölçülemez; bu yüzden onunla meşgul olunmaz; ancak bir zihin durgunluğu, içinde hareketin olmadığı bir boşluk olur –ve bilinmeyen ancak o zaman var olabilir.

“Kültürler dinleri yaratır, dindarları değil. Dindar bir insan, ancak zihninin artalanı olan kültürü reddettiğinde ve dolayısıyla hakikatin ne olduğunu bulmakta özgür olduğunda ortaya çıkar... Böyle bir insan Amerikan, İngiliz ya da Hindu değil, salt insandır; belli bir gruba, ırka veya kültüre ait değildir ve bu yüzden hakikatin ne olduğunu, Tanrının ne olduğunu bulmakta özgürdür. Hiçbir kültür yoktur ki insanın doğruyu bulmasına yardım etsin. Kültürler ancak insanın elini kolunu bağlayan örgütleri yaratır.”

OAK GROVE'DA BEŞİNCİ KONUŞMA

20 Ağustos 1955

Soğumuzun daha önce üzerinde düşünmüş olduğunu sandığım en ciddi sorunlardan birisi de zihnin tüm-den kontrolüdür zira zihin derinden, ussal, dengeli bir biçimde kontrol edilmediğinde, eğer insan bir şeyler bulacaksa, özellikle de sözde arayış –doğruyu, gerçeği, Tanrıyı, ne isterseniz onu arayış– ile ilgili konular söz konusu olduğunda esas olan enerjinin muhafazasının mümkün olmadığı görülebilir. Bence insan, yüzeysel bir zihnin dokunamayacağı temel sorunların içine işlemek için bu zihnin istikrarının gerekli olduğunun farkındadır. Ama yine de güçlük, zihnin nasıl kontrol edileceğinden doğmaktadır, değil mi? Pek çok disiplin sistemi, çeşitli dini mezhepler ve manastır toplulukları zihnin mutlak kontrolünde daima ısrar etmişlerdir ve bu akşam ben böyle bir şeyin mümkün olup olamayacağını ve bu mutlak zihin istikrarının nasıl sağlanacağını tartışmak istiyorum. *Mutlak* kelimesini doğru anlamıyla, zihnin tümünden, bütünüyle kontrol edilmesi anlamında kullanıyorum. Dediğim gibi, böyle bir istikrara sahip olmak esastır zira böyle bir halde hiçbir türlü çatışma, gevşeme, dağılma yoktur. Bu nedenle muazzam miktarda enerji doğurur ve tamamıyla istikrarlı bir zihin, gerçeğin içine derinden, radikal bir şekilde işleme gücüne sahiptir.

Şimdi, küçük bir zihin kendisini ne kadar kontrol etmeye, tahakküm altına almaya, disipline sokmaya çalışırsa çalışsın,

istikrarlı olabilir mi? Çoğumuzun zihni dar, kısıtlı, önyargılı, küçüktür ve küçük bir zihin hep çok yüzeysel şeylerle, örneğin bir meslekle, çekişmelerle, dargınlıkla, erdemli olma gayesiyle, bir şeyi anlama çabasıyla, dedikoduyla, kendi evrimi ve kendi sorunlarıyla meşguldür. Peki, böyle bir zihin kendisini ne kadar kontrol edip disiplin altına alırsa alsın, istikrarlı olabilir mi? Zira özgürlük olmadan zihnin istikrarlı olamayacağı açıktır.

Yani bir başarı, bir sonuç için yanıp tutuşan, sahip olamayacağı bir şeyi arayıp duran bir zihin aslında dardır, koşullandırılmıştır. Bu çabanın kendisi tarafından küçültülmüştür ve kendini ne kadar kontrol etmeye çalışırsa çalışsın, böyle bir zihin derin, kökten bir istikrarla gelen o esas enerjiyi yaratabilir mi, yoksa ancak başka kısıtlamalar dizisi, daha çok küçüklük mü yaratır?

Eğer benim zihnim milliyetçiye, sayısız inancın, batıl inancın, korkunun esiriye, kıskançlığın, dargınlığın, sözcüklerin, hareketlerin, düşüncenin acımasızlığının kışkacındaysa, kendi ötesindeki bir şeyi düşünmeye ne kadar çalışırsa çalışsın, yine de kısıtlıdır. Yani sorun zihnin bu küçüklüğünü nasıl kıracağımızdır, değil mi? Bu, temel konulardan biridir ve eğer anlaşıldıysa, zihnin tümünden kontrolünün ne demek olduğuna geçebiliriz.

Hakikatin, Tanrının veya siz ne isim vermek isterseniz onun ne olduğunu bulmak için insanın muazzam bir enerjisi olması gerektiği açıktır ve o enerjiyi ararken hepimiz saçma sapan şeyler yaparız. Ya manastırlarda çare ararız, ya yemek için deli divane oluruz ya da zihnin ötesinde bulunan bir şeyi keşfetmek için enerjiyi yönlendirme umuduyla çeşitli tutkuları, şehvetleri kontrol etmeye çalışırız. Öyle ya da böyle, çoğumuzun farklı şekillerde yapmak için çırpındığı şey budur. Ya iyi, saygın vatandaşlar olma niyetiyle ya da ötedekini bulmak için isteğin bu olağanüstü canlılığını tümüyle

yönlendirme umuduyla düşüncelerimizi, isteklerimizi kontrol etmeye, erdemli olmaya, sözlerimize, eylemlerimize dikkat etmeye çalışıyoruz ama ne kadar uğraşırsak uğraşalım, zihnin küçüklüğünü anlamadıkça onu bulamayız. Haliyle küçük bir zihnin aradığı Tanrı küçük, erdemleri de salt saygınlık olacaktır. O zaman bu küçüklüğü kırmak mümkün müdür? Soru açık mı? Pekâlâ, o zaman devam edelim.

Zihinlerimiz küçük, kıskanç, edinimci, korkaktır, ister kabul edelim ister etmeyelim. Peki zihni küçülten nedir? Zihin edinimci olduğu sürece elbette dar, kısıtlı, sığ olacaktır. Dünyalık şeyleri bırakıp bilginin, bilgeliğin yolunda edinimci olabilir ama yine de küçüktür çünkü edinmek, başarma, kazanma istenci doğurur ve küçüklük bu başarma istencinin ta kendisidir.

Burada dikkatle ilgili bir şey söyleyebilir miyim? Dikkat çok önemlidir ama dikkat yoğunlaşmaktan ya da kendini bir şeye kaptırmaktan farklıdır. Bir çocuk kendisini bir oyuncığa kaptırır; oyuncak onu çeker ve o da zihnini oyuncığa verir. Olan budur değil mi? Nesne zihni çeker, zihni emer ya da zihin nesneyi emer. Eğer bir şeyle ilgilenirseniz, o ilgi nesnesi o denli baştan çıkarıcıdır ki sizi içine çeker. Oysa bilinçli bir şekilde bir şeye yoğunlaşırsanız –ve bu da kendini kaptırmanın başka bir biçimidir– o zaman siz nesneyi içinize çekersiniz, değil mi?

Şu an, bambaşka bir şeyden bahsediyorum. İçinde hiçbir nesnenin, zorlamanın, çatışmanın olmadığı bir dikkatten, ne kendinizi bir şeye kaptırdığınız ne de bir şeye yoğunlaşmaya çalıştığınız bir dikkatten bahsediyorum. Burada söylenenleri dinlerken, anlamak için çırpınıyorsunuz, dinleyişinizin yöneldiği bir nesne var; dolayısıyla bir çaba, bir zorlama var; bu nedenle de rahat bir dikkat yok. Bu bir gerçek, öyle değil mi? Eğer bir şeyi dinlemek istiyorsanız, zorlama, çaba, dikkatinizi çeken ve sizi içine hapseden bir nesne olmamalı-

dır; yoksa salt söylenenle, bir şahsiyetle, diğer saçma sapan şeylerle hipnotize olursunuz. Bu kendini kaptırma sürecini yakından gözlemlerseniz, içinde daima bir çatışma, bir zorlama duygusu, bir şey elde etme çabası olduğunu görürsünüz. Oysa dikkatte hiçbir şekilde belli bir nesne yoktur; uzaklardan gelen bir müziği ya da bir şarkının notlarını dinler gibi dinlersiniz. Bu haldeyken rahatlamış ve dikkatlisinizdir; zorlama yoktur.

Burada söylenenleri dinlerken sadece dikkatli olmaya çalışmanızı önerebilir miyim? Konuştuğum konu zor ve bir şekilde yeni. Bu nedenle fazlasıyla rahatsız edici olabilir ama bu rahat dikkatle dinleyebilirsiniz, başka bir şekilde rahatsız olsanız bile, zihinsel olarak tedirgin olmasızınız. Söylediğim, anlaşılması elzem olan bir şeydir. Zihnin tümüyle istikrarlı olması gerektiğini söylüyorum. Ama bu istikrar, eğer zihin kendisini istikrarlı hale getirmeye çalışırsa gerçekleşmez çünkü zihin –çabayı gösteren– kendi doğası gereği küçüktür. Zihin ansiklopedik bilgilerle dolu olabilir, akıllı tartışmalara girme yeteneği olabilir ve engin bir teknik birikime sahip olabilir ama edinimciliğe ve dolayısıyla da istençli olma duygusuna dayalı olduğu sürece, yani ortada “ben”, edinen, çaba gösteren, bir şeyleri bir kenara atıp diğerlerini toplayan varlık olduğu müddetçe özünde küçüktür. Zihin Tanrıyı düşünebilir, kendini disipline edebilir, erdemli olmak için, doğruyu aramak için daha fazla enerjiye sahip olmak için çeşitli isteklerini kontrol etmeye çalışabilir vs. ama böyle bir zihin dar, kısıtlıdır; asla özgür ve bu nedenle istikrarlı olamaz.

O halde, sorumuz, bu zihnin küçüklüğünün nasıl aşılabacağıdır. Soru açık mı? Eğer açıksa, o zaman ne yapmanız gerek? İnsan çok istikrarlı, derin, dingin bir zihnin, tümüyle kontrollü –fakat, “Onu kontrol etmeliyim,” diyen ayrı bir varlık tarafından değil– bir zihnin gerekliliğini görüyor. İzliyor musunuz? Yani ben istikrarlı bir zihnin önemini görü-

yorum. Peki, bu istikrar nasıl yaratılacak? Eğer zihninin ayrı bir bölümü, "Benim istikrarlı bir zihnim olmalı," diyorsa, o zaman çatışmalar, kontroller, baskılamalar geliştirir, değil mi? Zihninin bir bölümü diğerini tahakküm altına alır, onu dalgınlıktan alıkoymaya çalışır, kontrol eder, şekillendirir, disipline eder, çeşitli biçimdeki isteklerini bastırır. Yani hep çatışma vardır, değil mi?

Çatışma halindeki bir zihin özü itibarıyla küçüktür çünkü istediği, bir şey elde etmektir. İstikrarlı bir zihin elde etmek isteyerek, "Zihnimi kontrol etmeliyim, onu şekle sokmalıyım, çatışan tüm istekleri def etmeliyim," diyorsunuz ama düşünce yapınızda bu ikili süreç olduğu sürece çatışmanın olması kaçınılmazdır ve bu çatışmanın kendisi küçüklüğü gösterir çünkü o çatışma bir şey elde etme isteğinin ürünüdür. Peki, zihin tüm bu edinim, Tanrıyı veya her neyse onu bulmak için çok istikrarlı bir zihin elde etme sürecini durdurup unutabilir mi? Yani dinlerken, söylenenlerin doğruluğunu anında anlayabiliyor musunuz? Noksansız ve mutlak bir zihnin istikrarı olması gerektiğini ve bu hale erişmek için gösterilen her çabanın bölünmüş bir zihni, "Aman, bu istikrara kesinlikle sahip olmalıyım, müthiş olacak," diyen ve sonra o hale disiplinle, kontrole, çeşitli yaptırımlarla, vesaire ulaşmaya çalışan bir zihni gösterdiğini söylüyorum. Ama eğer zihin o ifadenin doğruluğunu dinleme yetisine sahipse, o zaman bir hale erişmek için çabaya gerek olmadığını göreceksiniz.

Bu çok mu zor? Korkarım öyle çünkü bildiğiniz gibi, çoğumuz çaba ekseninde düşünüyoruz; hep bir sonuca ulaşmak için çabalayan varlık ve bu yüzden de çatışma var. Zihninin mutlak bir biçimde istikrarlı, kontrollü olması gerektiği ifadesini duyuyorsunuz ya da daha önce böyle bir şey okudunuz veya düşündünüz ve, "O halde olmalıyım," deyip kontrol, disiplin, meditasyon vs. aracılığıyla ona ulaşmaya çalışıyorsunuz. O süreçte çaba vardır, uyumculuk, belli bir modeli izleme,

otorite kurma ve oluşan çeşitli diğer etkiler vardır. Yani, bir sonuca ulaşmak için gösterilen her çaba, bir ruh haline erişmek için duyulan her çeşit istek zihni küçültür ve böyle bir zihin istikrarlı olacak özgürlüğe hiçbir zaman kavuşamaz. İnsan bunun doğruluğunu net bir şekilde görebilirse, o zaman zihinde mutlak istikrar olmaz mı? Anlıyor musunuz?

Başka bir deyişle, insan her türlü eylem için enerjinin gerekli olduğunu apaçık görebiliyor. Zengin olmak dahi isterseniz, hayatınızı ona adamalı, yoğunlaşmış enerjinizi ona vermelisiniz. Ve zihnin eylemlerinin, hareketlerinin ötesinde olanı bulmak için –bu da benlik bilgisinde muazzam bir derinliği ifade eder– yoğunlaşmış enerji esastır. Peki, bu yoğunlaşmış enerji nasıl oluşur? Onun gerekliliğini görüp, “Öfkemi kontrol etmeliyim, doğru gıdaları tüketmeliyim, sekse aşırı düşkün olmamalıyım, tutkularımı, şehvetimi, isteklerimi kontrol etmeliyim,” diyoruz. Gerçek yoldan sapıyoruz yani. Tüm bunlar sapmaktır çünkü zihin hâlâ küçüktür. Zihin bir şey elde etme, bir sonuca varma merkezli düşündüğü sürece, hırslıdır ve hırslı bir zihin kendi doğası gereği küçük, sığdır. Bu dünyadaki hırslı bir adamınki gibi bir zihnin belli miktarda enerjisi olduğu açıktır ama biz içinde özün hiçbir şekilde bulunmadığı, daha derine inen, daha geniş, daha kısıtsız bir enerjiyi tartışıyoruz.

Yani insan asırladır, zihnini belli bir modele göre kontrol etmeye, biçimlendirmeye ya da enerjisini muhafaza etmek için birtakım ideallerin peşinden gitmeye, dini, sosyal ve ahlaki olarak koşullandırılmaktadır. Peki, böyle bir zihin tüm bunlardan çaba göstermeden kurtulabilir ve zihnin o tümüyle hareketsiz, tümüyle istikrarlı olduğu o hale hemen erişebilir mi? O zaman dikkatin dağılması diye bir şey de söz konusu olmaz. Dikkat, ancak belli bir yönde gitmek istediğiniz zaman dağılır. Ama edinme süreci, bir sonuca ulaşma istencine sahip olma gayesi olmadığından içinde bir nesnenin

de olmadığı o dikkatle tümüyle dikkat kesilirseniz, o zaman zihninin olağanüstü derecede istikrarlı, içinin hareketsiz olduğunu göreceksiniz ve ancak hareketsiz bir zihin keşfetmekte ve o gerçeğin vücut bulmasını sağlamakta özgürdür.

DİNLEYİCİ: İnsan alışkanlıklardan nasıl kurtulabilir?

KRISHNAMURTI: Eğer alışkanlık sürecini bütün halde anlayabilirsek, o zaman belki alışkanlıkların ortaya çıkmasını engelleyebiliriz. Salt belli bir alışkanlığı bırakmak nispeten kolaydır ama o zaman sorun çözülmez. Hepimizin bilincinde olduğumuz ya da olmadığımız çeşitli alışkanlıkları var, bu yüzden zihninin alışkanlıkların pençesinde olup olmadığını ve zihninin alışkanlıkları niçin yarattığını öğrenmemiz gerek.

Düşüncelerimizin çoğu alışkanlık eseri değil midir? Çocukluktan beri, Hristiyan, komünist veya Hindu olarak, belli bir çizgide düşünmemiz öğretiliyor ve biz o çizgiden sapmaya cüret edemiyoruz çünkü sapmanın kendisi korkudur. Yani temelde düşüncemiz alışkanlık eseridir, koşulludur; zihinlerimiz kurulu düzenle paralel olarak işler ve doğal olarak bir de kontrol etmeye çalıştığımız yüzeysel alışkanlıklar vardır.

Eğer zihin alışkanlık ekseninde düşünmeyi tümünden keserse o zaman yüzeysel bir alışkanlığın teşkil ettiği soruna bambaşka bir şekilde yaklaşırız. Anlıyor musunuz? Eğer zihninizin alışkanlıklarla düşünüp düşünmediğini sorgulayıp öğrenmeye çalışırsanız, eğer gerçekten de ilgilendiğiniz buysa, o zaman örneğin sigara alışkanlığı bambaşka bir anlam ifade edecektir. Yani eğer daha derine inen alışkanlık sürecinin tamamını araştırmakla ilgiliyseniz sigara alışkanlığına bambaşka bir tutumla yaklaşılırsınız. İçinizde yalnızca sigara alışkanlığına değil, alışkanlık eksenli düşünme sürecinin tümüne son vermek istediğiniz çok açık bir şekilde ortada olduğunda, uzanıp bir sigara alma hareketiyle otomatik ola-

rak savaşmazsınız çünkü o alışkanlıkla ne kadar savaşırırsanız ona o kadar hayat verdiğinizi anlarsınız. Ama eğer dikkatliyseniz, onunla savaşmadan alışkanlığın bütünüyle farkındaysanız, o zaman alışkanlığın bir süre sonra kendiliğinden kaybolduğunu görürsünüz; dolayısıyla, zihin o alışkanlıkla meşgul değildir. Bunu izliyor musunuz, bilmiyorum.

İçimde, sigarayı bırakmayı istediğimi çok açık bir şekilde biliyorum ama alışkanlık yıllardır sürüyor. O alışkanlıkla savaşacak mıyım? Bir alışkanlıkla savaşarak, şüphesiz ona hayat veriyordum. Lütfen bunu anlayın. Neyle savaşırırsam, ona hayat veririm. Eğer bir fikirle savaşırırsam, ona hayat veririm; eğer sizinle savaşırırsam, benimle savaşmanız için size hayat veririm. Bunu çok iyi anlamalıyım ve bunu ancak sadece belli bir alışkanlığa değil, alışkanlık sorununun tamamına bakarsam görebilirim. O zaman alışkanlığa yaklaşımımın tümüyle başka bir seviyede olur.

Yani sorun şudur: Zihin neden alışkanlık ekseninde, ilişki alışkanlığı, fikir alışkanlığı vs. ekseninde düşünür? Neden? Çünkü aslında güvende, korumada, daimi olmak istiyordur, değil mi? Zihin belirsiz olmaktan nefret eder bu yüzden bir güvenlik aracı olarak alışkanlıklara sahip olmalıdır. Güvende olan bir zihin alışkanlıklardan asla kurtulamaz ama güvende olmayan bir zihin kurtulur fakat bu, tımarhaneye ya da akıl hastanesine düşmek demek değildir. Güvende olmayan, belirsiz, sorgulayan, durmak bilmeden öğrenen, her deneyimin, edindiği her şeyin karşısında kör, sağır, dilsiz olan ve dolayısıyla bilmeyen bir halde olan bir zihin alışkanlıklardan kurtulabilir ve bu, düşüncenin en yüksek biçimidir.

DİNLEYİCİ: Çocukları koşullandırmadan yetiştirmek mümkün müdür, eğer öyleyse, bu nasıl yapılabilir? Değilse, iyi ya da kötü koşullandırma diye bir şey var mıdır? Lütfen bu soruyu koşulsuz şartsız yanıtlayın. [*Kahkahalar.*]

KRISHNAMURTI: “Çocukları koşullandırmadan yetiştirmek mümkün müdür?” Mümkün müdür? Sanmıyorum. Lütfen dinleyin, bunun üzerine birlikte gidelim. Ama öncelikle, iyi koşullandırma ya da kötü koşullandırma olup olmadığı yönündeki ikinci sorudan kurtulalım. Şüphesiz yalnızca koşullandırma vardır, bunu iyisi kötüsü yoktur. Tanrının varlığına inanmaya iyi koşullandırma diyebilirsiniz ama komünist Rusya’da buna, “Saçmalığa bak, bu kötü koşullandırmadır,” diyeceklerdir. Sizin iyi koşullandırma dediğinize, birileri kötü diyebilir. Bu açıktır, bu yüzden bu sorudan çabucak kurtulabiliriz.

O halde, sorun, çocukları koşullandırmadan, etkilemeden yetiştirip yetiştiremeyeceğimizdir. İklim, gıda, sözcükler, jestler, diyaloglar, bilinçdışı tepkiler, diğer çocuklar, toplum, okullar, kiliseler, kitaplar, dergiler, filmler... Hepsi çocukları etkiliyor. Peki, bu etkinin önüne geçebilir misiniz? Mümkün değil, değil mi? Çocuğunuzu etkilemek, onu koşullandırmak istemiyor olabilirsiniz ama bilinçsizce onu etkiliyorsunuz, değil mi? İnançlarınız, dogmalarınız, korkularınız, ahlakınız, niyetleriniz, iyi ve kötü hakkında fikirleriniz var ve bilerek ya da bilmeden çocuğu biçimlendiriyorsunuz. Ama siz yapmazsanız, sizin sahip olduğunuz ve diğerlerinin olmadığı müthiş kahramanlardan bahseden tarih kitaplarıyla, okul bunu zaten yapar. Her şey çocuğu etkiler, gelin önce bu açık gerçeği kabul edelim.

Yani sorun şudur: Çocuğun tüm bu etkileri akıl yoluyla sorgulayacak bir şekilde yetişmesine yardım edebilir misiniz? Anlıyor musunuz? Çocuğun her yerde, evde olduğu gibi okulda da, etki altında kaldığını bilerek onun her etkiyi sorgulamasına ve herhangi bir etki altında kalmamasına yardım edebilir misiniz? Eğer niyetiniz gerçekten de çocuğun tüm etkileri sorgulamasına yardım etmekse, o zaman bu son derece zordur, değil mi? Çünkü bu sorgulama demektir, yalnızca

sizin otoritenizi değil, tüm otorite, milliyetçilik, inanç, savaş, ordu sorununu sorgulamaktır yani her şeyi sorgulamak, akıllı olmaktır. Ve zihnin artık salt otoriteyi kabullenip korkudan uyum sağlamadığı o akıllılık olduğunda, o zaman her etki incelenir ve bir kenara atılır; dolayısıyla böyle bir zihin koşullandırılmış değildir. Kuşkusuz bu yapılabilir, değil mi? Hem zaten eğitimin işlevi zihnin herhangi bir koşullandırmanın esiri olmasın diye her etkiyi objektif bir şekilde inceleyebilen, hem erişim alanındaki hem de derindeki artalanı sorgulayabilen o akıllı çocuklar yetiştirmek değil midir?

Öyle ya da böyle, artalanınız tarafından koşullandırılmışsınız; Hristiyan mirasınızdan, Amerika'nın olağanüstü canlılığından, enerjisinden, ilerlemesinden, sayısız etkiden –iklimsel, sosyal, dini, diyetetik– oluşan artalanınız neyse siz de osunuz. Ve tüm bunlara akıllıca bakarak gün yüzüne çıkardıktan sonra masaya yatırarak iyi olduğunuzu düşündüklerinizi tutup kötü olduğunu düşündüklerinizi fırlatıp attığınız o saçma süreçten geçmeden inceleyemez misiniz? Elbette, insan bu sözde kültüre olanca objektifliğiyle bakmalıdır. Kùltürler dinleri yaratır, dindarları değil. Dindar bir insan, ancak zihnin artalanı olan kùltürü reddettiğinde ve dolayısıyla doğrunun ne olduğunu bulmakta özgür olduğunda ortaya çıkar. Ama bu olağanüstü bir zihnin uyanıklığı ister, değil mi? Böyle bir insan Amerikan, İngiliz ya da Hindu değil, salt insandır; belli bir gruba, ırka veya kùltüre ait değildir ve bu yüzden hakikatin ne olduğunu, Tanrının ne olduğunu bulmakta özgürdür. Hiçbir kùltür yoktur ki insanın doğruyu bulmasına yardım etsin. Kùltürler ancak insanın elini kolunu bağlayan örgütleri yaratır. Bu nedenle, tüm bunları yalnızca zihnin bilinçli koşullandırılmasını değil, çok daha fazlasını, bilinçdışı koşullandırmayı sorgulamak önemlidir. Ama bilinçsiz koşullandırılma, yüzeysel olarak, bilinçli zihin tarafından tahlil edilemez. Bu, ancak bilinçli zihin yalnızca

belli bir an için değil, her zaman –yürüyüşteyken, otobüste giderken ya da biriyle konuşurken– ve tamamıyla dingin olduğunda gerçekleşir. Niyetiniz anlamaksa, o zaman bilinçdışı hafızanın coşkun ırmaklar gibi çağladığını, tüm kapıların keşfetmeye açık olduğunu göreceksiniz.

DİNLEYİCİ: Konuşmalarınızı ilk duyduğumda ve sizinle röportaj yaptığımda, çok derin bir rahatsızlık duymuştum. Sonra düşüncelerimi, kınamadan veya kıyaslamadan izlemeye başladım ve bir şekilde sessizlik hissi duydum. Haftalar sonra tekrar sizinle bir röportaj yaptım ve yine şok oldum çünkü bana zihnimin hiç de uyanık olmadığını gösterdiniz ve ben, bir şekilde zafer sarhoşu olduğumun farkına vardım. Zihin niçin her şokun ardından duruluyor ve bu süreç nasıl durdurulabilir?

KRISHNAMURTI: Bizler, değişimin, sosyal, dini ya da kişisel, her türlüünden sürekli kaçıyoruz, değil mi? Her şeyin devam etmesini istiyoruz çünkü zihin rahatsız edilmekten nefret ediyor. Ne zaman bir başarı elde etse, o zaman duruluyor. Ama hayat bir zorluk ve buna verilen karşılık sürecidir; eğer verilen karşılık zorluğa yeterli gelmezse, çatışma olur. Bu çatışmadan kaçmak için, rahat kozalarımıza çekilip orada çürüyoruz. Bu psikolojik bir gerçektir.

Yani hayat bir tür zorluktur. Hayattaki her şey bir karşılık talep eder ama kısıtlamalarınız, kaygılarınız, koşullandırılmışlığınız, inançlarınız, ne yapıp ne yapmamanız gerektiğine dair idealleriniz olduğu için ona tam olarak karşılık veremiyorsunuz; bu nedenle de çatışma oluyor. O çatışmadan kaçmak ya da onu yenmek için geri çekilip sizi rahatlatan başka şeyler yapıyorsunuz. Zihin sürekli içinde rahatsızlık veren hiçbir şeyin olmadığı, huzur, Tanrı ya da başka bir şey dediğiniz bir halde olmak istiyor ama özünde istediği rahatsız edilmemek. Rahat-

sız olmama haline siz huzur diyorsunuz ama bu aslında ölümdür. Oysa eğer zihnin sürekli karşılık verme halinde olması gerektiğini ve bu nedenle huzur ve güvenlik isteğinin, inanca, fikirlerè, mal mülke, falana filana demir atıp onlara dayanmanın, onlara sığınmanın olmadığını anlarsanız, o zaman hiç de şok olmanız gerekmediğini anlarsınız. O zaman bu, sonra tekrar uykuya dalmak üzere bir şokla uyandırılma süreci olmaz.

Gördüğünüz gibi, bu gerçekten de önemli olan bir soruyu gündeme getiriyor. Bizi uyanık tutmaları için öğretmenlere, gurulara, liderlere ihtiyacımız olduğunu sanıyoruz. Muhtemelen çoğunuz bunun için buradasınız: biri uyanık kalmanıza yardım etsin diye. Biri uyanık kalmanıza yardım ettiğinde ona yaslanırsınız ve o sizin öğretmeniniz, rehberiniz, lideriniz olur. O kişi uyanık olabilir, bilmiyorum, ama eğer ona bel bağlıyorsanız, siz uyuyorsunuz demektir. [*Kahkahalar.*] Lütfen gülüp geçmeyin zira çoğumuz bunu yapıyoruz. Lider olmazsa, bir grup, bir aile, bir kitap ya da bir gramofon kaydıyla yapıyoruz bunu.

Peki, ne uyuşturucuya ne bir guruya ne bir disipline ne bir resme ya da başka bir şeye duyulan bir bağımlılık olmadan uyanık kalmak mümkün müdür? Bunu denerken hata yapabilirsiniz ama, "Önemi yok, uyanık kalacağım," dersiniz. Ama bunu yapmak çok zordur çünkü diğerlerine çok bağımlısinizdir. Bir arkadaş, bir kitap, müzik, bir ritüel, düzenli olarak gittiğiniz bir toplantı tarafından kamçılanmanız gerekir ve bu kamçılanma sizi geçici olarak uyanık tutabilir ama bunun yerine bir kadeh içki de içebilirsiniz. Kamçılanmaya ne kadar bağımlı olursanız, zihniniz o kadar körelir ve kör bir zihnin yönlendirilmesi gerekir, o bir şeyin izinden gitmeli, başında bir otorite olmalıdır, yoksa kaybolur.

Öyleyse, bu olağanüstü psikolojik fenomeni anlayınca, içimizde bizi uyanık tutması için kamçılanmanın her çeşidine duyulan bağımlılıktan kurtulmak mümkün değil midir?

Diğer bir deyişle, zihin bir alışkanlığın pençesine hiç düşme yetisine sahip değil midir? Bu da, gerçekten, zihin tekrar taze, yeni olsun diye bütün anladıklarımıza, dünden bütün getirdiklerimize elveda demektir. Zihin eğer dünden gelen her şeyin, bütün deneyimlerin, bütün kıskançlıkların, dargınlıkların, sevgilerin, tutkuların karşısında kör, sağır, dilsiz değilse yeni değildir, tekrar taze, hevesli, uyanık ve dolayısıyla dikkat gösterebilir bir halde olması için böyle olmalıdır. Elbette, zihin ölçülemeyeni ancak içerideki tüm bağımlılık hissinden kurtulabilirse bulabilir.

“Eğer insan kendisini inceleyip izleyebilirse, birikimsel hafızanın gördüğü her şeyi nasıl etkilediğini, hep değerlendirme yaptığını, reddettiğini, kabul ettiğini, kınadığını ya da gerekçelendirdiğini ve böylelikle deneyimlerinin hep bilinenin sınırları içinde kaldığını, koşullandırıldığını anlamaya başlar. Ama yönlendirici olarak kullandığımız birikimsel hafıza olmadığında çoğumuz kaybolmuşluk hissi duyar, korkarız ve bu yüzden de kendimizi olduğumuz gibi göremeyiz. Birikimsel süreç yani hafızanın geliştirilmesi olduğunda kendimize yönelik gözlemlerimiz çok yüzeysel olur. Hafıza kişinin kendini yönlendirmesinde ve geliştirmesinde yardımcıdır ama kişisel gelişimde asla bir devrim ve radikal bir değişim olamaz. Aşkın bir şeylerin, tamamıyla yeni bir şeylerin vücut bulma olasılığı ancak kişisel gelişim duygusu, istem yoluyla yok edilerek değil, kendiliğinden ve tümünden kaybolduğunda doğar.”

OAK GROVE'DA ALTINCI KONUŞMA

21 Ağustos 1955

İnsanların illa ki tapınacakları bir şeylere gereksinim duydukları açık bir gerçektir. Sizin, benim ve çoğu insanın hayatlarımızda kutsal olan bir şeyler vardır; ya tapınaklara, ya camilere ya da kiliselere gideriz ya da tapındığımız diğer sembollerimiz, putlarımız ve fikirlerimiz vardır. Bir şeye tapma gereksinimi çok büyük gibi görünmektedir zira kendi içimizden çıkarılıp daha yüce, daha büyük, daha derin, daha kalıcı bir şeye katılmak istiyoruz ve böylece ustalara, öğretmenlere, cennetteki veya yeryüzündeki ilahi varlıklara yatırım yapıyor; haç, hilal vb. çeşitli simgeler tasarlıyoruz. Yok, bunlar da tatmin etmiyorsa, zihnin ötesinde ne olduğu hakkında atıp tutuyor, onun kutsal, tapınılacak bir şey olduğu fikrine sarılıyoruz. Günlük varoluşumuzda, hepimizin farkında olduğunu düşündüğüm üzere, olan budur. Hep bilinenin, zihnin, hafızanın sınırları içindeki bu çaba vardır ve biz yakamızı ondan bir an olsun sıyrıp zihnin üretimi olmayan kutsal bir şey bulamıyor gibiyiz.

Hal böyleyken, bu sabah, müsaadenizle, gerçekten kutsal olan, ölçülemeyen, zihin tarafından kavranamayacak bir şey olup olmadığı sorununa eğilmek istiyorum. Bunu yapmak için, düşüncelerimizde, değerlerimizde bir devrim olması gerektiği açıktır. Ham devrimler olan sosyal ya da ekonomik

bir devrimden bahsetmiyorum; bunlar hayatlarımızı yüzeysel olarak etkileyebilir ama temelde hiç de devrim değillerdir. Benlik bilgisi –zihnin yüzeyindeki düşüncelerin tahliliyle ulaşılan yüzeysel benlik bilgisiyle değil, benlik bilgisinin derinlikleri– yoluyla gerçekleşen devrimden bahsediyorum.

Şüphesiz, karşılaştığımız en büyük güçlüklerden birisi tüm çabalarımızın tanınırlık sınırları içinde olduğu gerçeğidir. Sanki ancak tanıyabildiklerimizin yani hafızanın sınırları içinde hareket edebiliyor gibiyiz. Peki, zihnin o sınırların ötesine geçmesi mümkün müdür? Hafızanın belli bir seviyede olduğu açıktır. Buradan yaşadığım yere giden yolu bilmem gerekir. Eğer bana çok tanıdık olduğum bir şeyle ilgili bir soru sorarsanız, hemen cevap veririm.

Rica etsem, ben konuşurken kendi zihninizi gözlemler misiniz, zira bu konunun epey derinlerine inmek istiyorum ve söylenenleri hemen uygulamaya geçirmeden salt dinlemekle yetinirseniz, açıklamanın hiçbir anlamı olmayacaktır. Eğer dinleyip, “Bunu yarın toplantıdan sonra bir düşüneceğim,” dersanız, o zaman her şey biter; hiçbir değeri kalmaz ama eğer söylenenlere tüm dikkatinizi verir ve onları uygulamaya koyabilirseniz ki bu kendi düşünsel ve duygusal sürecinizin farkında olmak demektir, o zaman söylediklerimin önemli olduğunu hemen anlayacaksınız.

Dediğim gibi, çok yakından bildiğiniz şeylere karşı anında verilen bir karşılık vardır; cevabını bildiğiniz bir soru sorulduğunda onu kolaylıkla yanıtlarsınız. Tepki gecikmesizin, hemen verilir. Ama eğer cevabını çok iyi bilmediğiniz bir soru sorulursa, o zaman ne olur? Zihninizin dolaplarını karıştırmaya başlarsınız; okuduklarınızı ya da onunla ilgili düşüncelerinizi ve deneyimlerinizi anımsamaya çalışırsınız. Yani geri dönüp edinmiş olduğunuz birtakım anılara bakarsınız çünkü sizin bilgi dediğiniz şey, aslında anıdır. Ama eğer cevabını hiç bilmediğiniz, zihninizde başvuracağınız hiçbir

imlemin olmadığı bir soru sorulursa ve eğer dürüstçe bilmediğinizi söyleyebiliyorsanız, o zaman o bilmeme hali bilinmeyenin sorgulanmasına giden ilk adımdır.

Yani teknolojik olarak son derece gelişmiş durumdayız; mekanik şeylerle çok iyi geçinir olduk. Okula gidip çeşitli teknikler, motorların nasıl birleştirileceğine, yolların nasıl onarılacağına, uçak yapımına vs. dair “uzmanlık bilgileri” öğreniyoruz ama bu anı biriktirmekten başka bir şey değildir. Aynı zihniyetle, zihnin ötesindekileri bulmak istiyoruz ve bir disiplin biçimi uyguluyor, bir sistemin peşinden gidiyor ya da budalaca bir dini örgüte katılıyoruz; bu türlü örgütlerin hepsi, ne kadar tatmin edici ya da esenlik verici olurlarsa olsunlar, esasında budalacıdır.

Peki, eğer bu meselenin üzerine birlikte gidebilirsek –ve ben eğer dikkatimizi verirsek bunu yapabileceğimizi düşünüyorum– sizinle zihnin tekniğe yönelik tüm anıları, gizli olanı bulmak isterken bilinene yöneltilen tüm arayışları bir kenara bırakıp bırakamayacağı hususunu sorgulamak istiyorum. Çünkü ararken böyle yapıyoruz değil mi? Bilmediğimizi, bilinenin sınırları içinde arıyoruz. Mutluluğu, huzuru, Tanrıyı, sevgiyi, ne derseniz onu ararken hep bilinenin sınırları içinde kalıyoruz çünkü hafıza bize halihazırda bir ipucu vermiş, bir imada bulunmuş oluyor ve biz de buna inanıyoruz. Yani arayışımız hep bilinenin sınırları içinde kalıyor. Ve bilimde bile yeni bir şeyin ortaya çıkması ancak zihin bilinene bakmayı tümünden kestiğinde mümkündür. Ama bilinene yöneltilen bu arayışın son bulması kararlılıkla olmaz; bu, herhangi bir istenç eylemiyle sağlanmaz. “Ben bilinene bakmayacağım da bilinmeyene açık olacağım,” demek tek kelimeyle safdilliktir, hiçbir anlamı yoktur. O zaman zihin bir şeyler uydurur, spekülasyon yapar, mutlak bir saçmalığı deneyimler. Zihnin bilinenden kurtulması ancak benlik bilgisiyle, her gün özün manasını anlayarak

gerçekleştirebileceğiniz devrimle olur. Özün manasını eğer onu anlamaya yardım eden hafıza birikimi varsa anlayamazsınız. Bunu anlıyor musunuz?

İşte, bir şeyleri bilgiyi biriktirerek, kıyaslayarak anlayabileceğimizi sanıyoruz. Tabii ki, böyle olunca hiçbir şey anlamıyoruz. Eğer bir şeyi başka bir şeyle kıyaslarsanız, o kıyasta kaybolup gidersiniz. Bir şeyi ancak bütün ilginizi ona verirsiniz anlayabilirsiniz ve her türlü kıyas ve değerlendirme dikkat dağıtıcıdır.

O halde, benlik bilgisi birikimsel değildir ve bence bunu anlamak çok önemlidir. Eğer benlik bilgisi birikimselse, o zaman salt mekaniktir. Bu, bir tekniği öğrenmiş olan ve vücudun belli bir bölümünde dur durak bilmeden uzmanlaşan bir doktorun bilgisine benzer. Bir cerrah, girdiği bir ameliyatta maharetli bir usta olabilir çünkü bilgisi ve Tanrı vergisi yeteneği ve bir de ona yardım eden birikimsel deneyimleri vardır. Ama biz böyle bir birikimsel deneyimden bahsetmiyoruz. Aksine, birikimsel deneyimin her türlü ileri keşiflerin önünü tıkar ama insan keşif yaparken, belki birikimsel teknikten faydalanabilir.

Söylediklerim kesinlikle oldukça basittir. Eğer insan kendisini inceleyip izleyebilirse, birikimsel hafızanın gördüğü her şeyi nasıl etkilediğini, hep değerlendirme yaptığını, reddettiğini, kabul ettiğini, kınadığını ya da gerekçelendirdiğini ve böylelikle deneyimlerinin hep bilinenin sınırları içinde kaldığını, koşullandırıldığını anlamaya başlar. Ama yönlendirici olarak kullandığımız birikimsel hafıza olmadığında çoğumuz kaybolmuşluk hissi duyar, korkarız ve bu yüzden de kendimizi olduğumuz gibi göremeyiz. Birikimsel süreç yani hafızanın geliştirilmesi olduğunda kendimize yönelik gözlemlerimiz çok yüzeysel olur. Hafıza kişinin kendini yönlendirmesinde ve geliştirmesinde yardımcıdır ama kişisel gelişimde asla bir devrim ve radikal bir değişim

olamaz. Aşkın bir şeylerin, tamamıyla yeni bir şeylerin vücut bulma olasılığı ancak kişisel gelişim duygusu, istem yoluyla yok edilerek değil kendiliğinden ve tümünden kaybolduğunda doğar.

Bana öyle geliyor ki, düşünce sürecini anlamadığımız müddetçe salt idrakin, zihinsel aktivitenin pek az değeri olacaktır. Düşünmek nedir? Lütfen ben konuşurken kendinizi izleyin. Düşünmek hafızanın verdiği karşılıktır, değil mi? Size nerede yaşadığınızı sorsam hemen karşılık verirsiniz çünkü bu soru oldukça tanıdıktır; eviniz, sokağınızın adı, falan filan aklınıza anında gelir. Bu düşüncenin bir biçimidir. Eğer size biraz daha karmaşık bir soru sorsam, zihniniz tereddüt eder, o tereddütle doğru cevabı bulmak için engin anı koleksiyonunu, geçmişin kayıtlarını tarar. Bu da başka bir düşünce biçimidir, değil mi? Eğer daha da karmaşık bir soru sorsam, zihniniz şaşkına döner, rahatsız olur ve rahatsızlıktan nefret ettiğinden çeşitli yollardan bir cevap bulmaya çalışır ki bu da daha başka bir düşünce biçimidir. Umarım tüm bunları izliyorsunuzdur. Ve eğer size, hakikatin ne olduğunu bilip bilmediğiniz gibi muazzam derinlikte bir soru sorsam, o zaman zihniniz bunun gibi şeyleri deneyimlediğini sandığınızı kimselerin sunduğu kanıtları tarar ve alıntı yapmaya, diğerlerinin söylediklerini tekrarlamaya başlarsınız. Nihayet, eğer birisi başkalarının söylediklerini tekrarlayanın diğerlerinin sunduğu, saçmalık olması muhtemel kanıtlara dayanmanın nafileliğine dikkat çekerse o zaman, kesinlikle, “Bilmiyorum,” demeniz kaçınılmazdır.

Şimdi, eğer insan gerçekten de “Bilmiyorum,” diyebileceği hale erişebilirse, bu olağanüstü bir alçak gönüllüğü gösterir; ortada bilginin küstahlığı, birilerini etkilemek için verilen iddialı bir cevap yoktur. Çok az insanın yapabildiği gibi, gerçekten de, “Bilmiyorum,” diyebilirsiniz, o zaman, o halde tüm korkular kaybolur çünkü tüm tanıdıklık duygusu,

hafızada yapılan tüm aramalar sona ermiştir; artık bilinenin sınırlarında bir soruşturma yürütülmüyordur. O zaman o olağanüstü şey gerçekleşir. Eğer şimdiye dek ne hakkında konuştuğumu yalnızca sözel olarak değil, sahiden deneyimleyerek dinlediyseniz, “Bilmiyorum,” diyebildiğiniz zaman tüm koşullandırılmaların sona erdiğini göreceksiniz. Peki, o zaman zihin nasıl bir haldedir? Ne dediğimi anlıyor musunuz? Kendimi iyi ifade edebiliyor muyum? Bence, sakıncası yoksa buna biraz dikkat etmeniz önemli.

Yani kalıcı bir şeyler arıyoruz: zaman bakımından kalıcı, dayanıklı, ebedi bir şeyler. Her şeyimizin gelip geçici, değişken, doğan, solan ve ölen nitelikte olduğunu görüyoruz ve arayışımız hep bilinenin sınırları içinde ayakta kalacak bir şeyler kurmak için. Ama gerçekten kutsal olan, zaman ölçüsünün ötesindedir; bilinenin sınırları içinde bulunamaz. Bilinen yalnız düşünce aracılığıyla işler ve bilinen, hafızanın bir güçlüğe verdiği karşılıktır. Eğer bunu anlarsam ve düşünmeye nasıl son vereceğimi öğrenmek istersem, ne yapmam gerekir? Elbette, benlik bilgisi aracılığıyla düşüncemin tüm sürecinin farkında olmam gerekir. Ne kadar ustalıklı, ne kadar mağrur ya da ne kadar aşağılık, aptalca olursa olsun her düşüncenin kökünü bilinenden, hafızadan aldığını anlamalıyım. Eğer bunu iyice anlarsam, o zaman zihin büyük bir soruyla karşılaştığı zaman, “Bilmiyorum,” diyebilir çünkü onun cevabı yoktur. O zaman Buddha’nın, İsa’nın, üstatların, öğretmenlerin, guruların cevaplarının bir anlamı olmaz çünkü eğer bir anlamları varsa, bu, benim koşullandırılmışlığım olan anı koleksiyonundan doğmuştur.

Eğer ben tüm bunların doğruluğunu görüp tüm cevapları gerçekten de bir kenara bırakabilirsem ki bunu ancak bilmenin o muazzam alçak gönüllüğüyle yapabilirim, o zaman zihnin içinde bulunduğu hal ne olur? Zihin, “Tanrının olup olmadığını, sevginin olup olmadığını bilmiyorum,” dediğin-

de yani hafızadan gelen bir karşılık olmadığında, nasıl bir haldedir? Lütfen bu sorunun yanıtını kendinize hemen vermeyin, yanıtınız bunun ne olması ya da ne olmaması gerektiğine dair takdirinizden ibaret olacaktır. Eğer, “Bu bir yokluk halidir,” derseniz, bunu zaten bildiğiniz bir şeyle kıyaslıyorsunuzdur; dolayısıyla, “Bilmiyorum,” dediğiniz ruh hali mevcut değildir.

Bu sorunu, sizler de kendi zihninizi gözlemleyerek izleyebilesiniz diye yüksek sesle sorgulamak istiyorum. Zihnin, “Bilmiyorum,” dediği hal, yokluk hali değildir. Zihin aramayı tamamen kesmiştir; herhangi bir hareket yapmayı kesmiştir, çünkü kaynağını bilinenden alan ve bilinmeyen adını verdiği şeye yönelik olan her hareketin bilinenin bir izdüşümünden ibaret olduğunu anlamıştır. Yani, “Bilmiyorum,” diyebilen zihin, herhangi bir şeyin keşfedileceği tek haldedir. Ama, “Biliyorum,” diyen, durmak bilmeden insan deneyiminin çeşitliliğini araştırmış olan, zihni bilginin, ansiklopedik bilginin yüküyle ağırlaşmış bir adam, biriktirilemeyen bir şeyi hiç deneyimleyebilir mi? Bu ona son derece zor gelecektir. Zihin edindiği tüm bilgileri bir kenara bıraktığında, onun için Buddhalar, İsalalar, üstatlar, öğretmenler, dinler, alıntılar olmadığında; zihin tümüyle yalnız, lekelenmemiş olduğunda yani bilinenin hareketliliği son bulduğunda, ancak o zaman büyük bir devrimin, kökten bir değişimin gerçekleşme ihtimali vardır. Böyle bir değişimin gerekli olduğu açıktır ve ancak bir avuç insan –kendilerinde bu devrimi gerçekleştirmiş olan siz, ben ya da X kişisi– yeni bir dünya yaratacak güce sahiptir, idealistler, entelektüeller, muazzam bilgi bikrimi olan ya da iyi işler çıkartanlar değil; onlar insan değildirler. Onlar reformculardır. Asıl dindar hiçbir dine, hiçbir millete, hiçbir ırka ait olmayan, içinde tümüyle yalnız olan, bilmeme halinde olandır ve kutsal olanın lütufları onun için vücut bulmuştur.

DİNLEYİCİ: Zihnin işlevi düşündürmektir. Hepimizin bildiği şeyler –ticaret, bilim, felsefe, psikoloji, sanat vs.– üzerinde yıllarca düşündüm ve şimdi de Tanrı üzerinde epey düşünüyorum. Çok sayıdaki mistiğin ve diğer dindar yazarın sunduğu kanıtlardan yola çıkarak Tanrının var olduğuna ikna oldum ve konuya kendi düşüncelerimle katkıda bulunabiliyorum. Bunun nesi kötü? Tanrı hakkında düşünmek, Tanrı'yı anlamaya yardım etmez mi?

KRISHNAMURTI: Tanrı hakkında düşünebilir misiniz? Ve tüm kanıtları okuduğunuz için Tanrının var olduğuna ikna olabilir misiniz? Ateistin de kanıtı vardır; muhtemelen o da sizin kadar araştırma yapmıştır ama o Tanrının olmadığını söyler. Siz Tanrının olduğuna inanırsınız, o da olmadığına; ikinizin de bir inancı vardır, ikiniz de zamanınızı Tanrıyı düşünerek geçirirsiniz. Ama bilmediğiniz bir şeyi düşünmeden evvel, düşünmenin ne olduğunu öğrenmeniz gerekir, değil mi? Bilmediğiniz bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz? İncili, Bhagavad-Gita'yı ya da çeşitli âlimlerin bunu savunarak, şuna karşı çıkarak Tanrıyı ustaca tanımladıkları diğer kitapları okumuş olabilirsiniz ama kendi düşünce sürecinizi bilmediğiniz müddetçe, Tanrı hakkındaki düşünceleriniz budalaca ve küçük olabilir, genellikle de öyledir. Tanrının varlığına yönelik bir dolu kanıt toplayabilir ve bunun üzerine çok akıllıca makaleler yazabilirsiniz ama şüphesiz, esas soru şudur: Düşündüğünüzün doğru olduğunu nereden biliyorsunuz? Ve düşünmekle bilinemeyen deneyimlenebilir mi? Ama bu duygusal olarak Tanrı hakkındaki saçmalıkları kabul etmeniz anlamına gelmez.

Yani koşulsuz olanı aramak yerine zihninizin koşullandırılmış olup olmadığını öğrenmek daha önemli değil midir? Elbette ki, eğer zihniniz koşullandırılmışsa –ki öyledir– Tanrının gerçekliğini ne kadar sorgularsa sorgulasın, ancak ken-

di koşullandırılmışlığına göre bilgi toplayabilir. Yani Tanrıyı düşünmeniz tam anlamıyla zaman kaybıdır; değeri olmayan bir spekülasyondur. Benim bu konuda oturup şu dağın başında olmayı istemem gibidir. Eğer gerçekten o dağın başında ve ötesinde ne olduğunu öğrenmek istiyorsam, oraya gitmem gerekir. burada oturup spekülasyon yapmamın, tapınaklarla kiliseler inşa etmenin ve sonra bunlardan heyecan duymamın bir faydası yoktur. Yapmam gereken ayağa kalkıp yürümek, mücadele etmek, oraya varmak ve öğrenmektir ama çoğumuz bunu yapmakta gönülsüz olduğumuzdan burada oturup bilmediğimiz bir şey hakkında atıp tutmakla yetiniriz. Ve ben bu spekülasyonun bir engel, zihnin uğradığı bir erozyon olduğunu söylüyorum, bunun hiçbir değeri yoktur; bu, insanın kafasını daha çok karıştırmaktan, kederini çoğaltmaktan başka hiçbir işe yaramaz.

Tanrı, hakkında konuşulabilecek, tanımlanabilecek, sözcüklere dökülebilecek bir şey değildir çünkü o her daim bilinmez kalmalıdır. Tanımlama süreci başladığı anda, hafızanın sınırları arasına geri dönersiniz. Anlıyor musunuz? Diyelim ki bir anlığına olağanüstü bir şey deneyimlediniz. O kusursuz anda, “Bunu hatırlamalıyım,” diye düşünen varlık yoktur; yalnız deneyimleme hali vardır. Ama o an geçtiğinde, tanımlama süreci devreye girer. Lütfen bunu izleyin. Zihin, “Harika bir deneyim yaşadım, keşke onu daha çok yaşayabilseydim,” der ve “daha” mücadelesi başlar. Edinimci içgüdü, sahiplenici “daha” arayışı çeşitli sebeplerle ortaya çıkar: o şey size haz, prestij, bilgi verdiğinden, onun sayesinde bir otorite ya da saçma sapan başka bir şey olduğunuzdan.

Zihin deneyimlediklerinin peşinden gider ama deneyimlediği şey çoktan bitmiş, ölmüş, yitmiştir ve *o şeyi* keşfetmek için, zihin deneyimlediği şeye duyarsız olmalıdır. Bu her gün biraz daha geliştirilebilecek, toplanabilecek, biriktirilebilecek, sahip çıkılacak sonra üzerinde konuşulup yazılacak bir şey

değildir. Yapabileceğimiz tek şey, benlik bilgisi aracılığıyla zihnin koşullandırılmış olduğunu görmek ve kendi düşünce sürecimizi anlamaktır. Kendimi, ideolojik olarak olmak istediğim gibi değil, ne kadar çirkin, güzel, kıskanç, edimci olursam olayım, gerçekte nasılsam öyle, bilmeliyim. Ama insanın kendisini değiştirmek istemeden olduğu gibi görmesi çok güçtür ve bu değiştirme isteği koşullandırmanın bir başka biçimidir ve böylece bir koşullandırmadan ötekine sürüklenip gider, kısıtlı olanın ötesinde olan bir şeyleri hiç deneyimlemeyiz.

DİNLEYİCİ: Sizi yıllardır dinliyorum ve kendi düşüncelerimi izlemekte ve yaptığım her şeyin farkında olmakta epey iyi bir duruma geldim ama ne derin sulara hiç dokundum ne de bahsettiğiniz değişimi yaşadım. Niçin?

KRISHNAMURTI: Bence niçin hiçbirimizin izlemekten fazlasını deneyimlemediği oldukça açıktır. Bulutların arasından göğün berraklığını gördüğümüz bir duygu halinin yaşandığı ender anlar olabilir ama ben bu türlü bir şeyden bahsetmiyorum. Bu tür deneyimlerin hepsi geçicidir ve pek az önemleri vardır. Dinleyici, bunca yıldır izlemesine rağmen niçin hâlâ derin suları bulamadığını soruyor. Niye bulsun ki? Anlıyor musunuz? Kendi düşüncelerinizi izleyerek bir ödül alacağınızı sanıyorsunuz: Eğer bunu yaparsanız, şunu alacaksınız. Aslında hiçbir şeyi izlediğiniz yok çünkü zihninizin derdi bir ödül kazanmak. İzleyerek, farkında olarak daha sevgi dolu olacağınızı, daha az acı çekeceğinizi, çabuk sinirlenmeyeceğinizi, ötedekini elde edeceğinizi sanıyorsunuz yani izleyişiniz bir satın alma süreci. Bu bozuklukla şunu alıyorsunuz ve bu demek oluyor ki, izleyişini bir seçim süreci; dolayısıyla da izlemek değil, dikkat etmek değil. İzlemek, seçimin olmadığı gözlemdir, kendinizi, değiştirme isteğinden doğan herhangi

bir hareket olmaksızın gerçekte olduğunuz gibi görmektir ve bunu yapmak son derece zordur ama bu mevcut halinizde kalacağınız anlamına gelmez. Eğer kendinizi, gördüğünüz şeyde bir değişiklik yaratmak istemeksizin görürseniz ne olacağını bilmiyorsunuz. Anlıyor musunuz?

Bir örnek verip onun üzerinden anlatacağım ve anlayacaksınız. Diyelim ki ben de çoğu insan gibi şiddet yanlısı biriyim. Tüm kültürümüz şiddet yanlısı ama şimdi şiddetin anatomisine girmeyeceğim çünkü konumuz bu değil. Şiddet yanlısıyım ve böyle olduğumu fark ettim. İlk tepkim bununla ilgili bir şey yapmam gerektiğini düşünmek olur, değil mi? Şiddetten uzak durmalıyım derim. Asırladır her din âlimi bize bunu söylüyor değil mi? Eğer biri şiddet yanlıysa o kişinin şiddetten sakınması gerektiğini. Böylece buna yönelik çalışmalar yaparım; ideolojik şeylerin hepsini yaparım. Ama sonra bunun ne kadar saçma olduğunu görürüm çünkü şiddeti gözlemleyen ve onu değiştirip ondan kurtulmaya çalışan varlık hâlâ şiddet yanlısıdır. O zaman o varlığın dışavurumuyla değil, kendisiyle ilgilenirim. Umarım tüm bunları izliyorsunuzdur.

“Şiddetten uzak durmalıyım,” diyen varlık nedir? O varlık gözlemlediği şiddetten farklı mıdır? İkisi birbirinden farklı durumlar mıdır? Anlıyor musunuz, yoksa çok mu soyut kalıyor? Konuşmanın sonuna yaklaştık ve muhtemelen biraz yorulmuşsunuzdur. Elbette ki şiddetle, “Şiddeti değiştirip ondan sakınmalıyım,” diyen varlık aynı şeylerdir. Bu gerçeği kabullenmek tüm çatışmalara bir son vermektir, değil mi? Artık zihnin şiddetten uzak durmak için yaptığı her hareketin şiddetin ürünü gördüğümünden artık değişmeye çalışma çatışması yoktur.

Yani dinleyici niçin zihnin bu yüzeysel hırgürünün ötesine geçemediğini öğrenmek istiyor. Bunun çok basit bir nedeni var; zihin bilerek ya da bilmeyerek hep bir şeyler arı-

yor ve bu arayışın bizzat kendisi şiddet, rekabet, katıksız bir memnuniyetsizlik doğuruyor da ondan. Derin sulara ulaşma olasılığı ancak zihin tümüyle hareketsiz olduğunda vardır.

DİNLEYİCİ: Öldüğümüzde tekrar doğup bu dünyaya mı geliriz yoksa başka bir dünyaya mı geçeriz?

KRISHNAMURTI: Bu soru, genç yaşlı, hepimizi ilgilendiriyor, değil mi? Bu yüzden bunun epey derinlerine ineceğim ve sizin de yalnızca sözcükleri izlemekle kalmayıp sizinle tartışacaklarımızı deneyimleme nezaketinizi göstereceğinizi umuyorum.

Hepimiz, özellikle yaşlılar, ölümün var olduğunu biliyoruz ve gençler de bunu gözlemliyor. Gençler, “O gelene kadar bekleriz gelince de icabına bakarız,” diyor ve yaşlılar da neredeyse ölümün kıyısında olduklarından çeşitli avuntulara sığınıyor.

Lütfen bunları dinleyip kendinize uygulayın; başkasına değil. Çünkü siz de öleceğinizi biliyorsunuz, sizin de onunla ilgili teorileriniz var, değil mi? Tanrıya inanıyorsunuz, öldükten sonra dirileceğinize ya da karmaya ve reenkarnasyona inanıyorsunuz; bu dünyada ya da başka bir dünyada yeniden doğacağınızı söylüyorsunuz. Ya da kaçınılmaz olduğunu, herkesin başına geldiğini, bir ağacın kururken aynı zamanda ruhu beslediğini ve başka bir ağacın filiz verdiğini söyleyerek ölümü ussallaştırıyorsunuz. Ya da günlük kaygılarınızla, endişelerinizle, kıskançlıklarınızla, rekabetinizle, servetinizle o kadar çok meşgul oluyorsunuz ki ölümü hiç düşünmüyorsunuz. Ama o sizin zihninizde duruyor; bilseniz de bilmeseniz de, o orada.

Her şeyden önce, ölümüne yönelik beslediğiniz inançlardan, ussallaştırmalardan ya da ilgisizlikten kurtulabilir misiniz? Tüm bunlardan şu anda kurtulabilir misiniz? Çünkü önemli

olan ölümün evine yaşarken, bilinçliyen, hareket halinde, sağlıklıyken girmektir bir kazayla canınızı ansızın alabilecek ya da bir hastalıkla bilincinizi yavaş yavaş yok edebilecek olan ölümün gelmesini beklemek değil. Ölümün geldiği an, hayat kadar canlı olan olağanüstü bir an olmalıdır.

Şimdi, ben ve siz, ölümün evine yaşarken girebilir miyiz? Sorun budur. Reenkarnasyonun olup olmadığı, yeniden doğacağınız bir başka dünya olup olmadığı değil, bunların hepsi çok ham, çok safçadır. Yaşayan bir adam hiç, “Yaşamak nedir?” diye sormaz ve yaşamakla ilgili teorileri yoktur. Hayatın amacından bahseden biri ancak yarı diridir.

Siz ve ben, hayattayken, bilinçliyen, hareket halindeyken, her neyi kapsıyorsa, bütün kapasitemizle, ölümün ne olduğunu bilebilir miyiz? Ve ölüm yaşamdan farklı mıdır? Çoğumuz için, yaşam daimi olduğunu sandığımız şeyin devamıdır. Adımızın, ailemizin, mallarımızın, ekonomik ve manevi olarak emek verdiğimiz şeylerin, geliştirdiğimiz erdemlerin, duygusal olarak edindiğimiz şeylerin; tüm bunların devam etmesini istiyoruz. Ve ölüm anı dediğimiz an, bilinmeyenin anıdır; bu yüzden korkup ölümden sonra hayatın olup olmadığı gibi bir düzine şeyi bilmek istiyoruz. Bunların hepsi alakasız sorunlardır; bunlar tembellerin, ölümün ne olduğunu yaşarken öğrenmek istemeyenlerin sorunlarıdır. Peki ya siz ve ben bunu öğrenebilir miyiz?

Ölüm nedir? Elbette, bildiğiniz her şeyin tümüyle sona ermesidir. Eğer bildiğiniz her şeyin sona ermesi değilse, o zaman ölüm değildir. Eğer ölümü zaten bilerseniz, o zaman hiçbir şeyden korkmazsınız. Ama ölümü biliyor musunuz? Yani yaşarken daimi olmayanda sürekli olacak bir şeyler bulmak için durmaksızın sürüp giden bu mücadeleye bir son verebilir misiniz? Ölüm dediğimiz o bilinemez hali yaşarken bilebilir misiniz? Ölümden sonra ne olduğuna dair kitaplarda okuduğunuz tüm tanımları ya da bilinçdışı avuntu

isteğinizin buyrukları bir kenara bırakıp olağanüstü olması gereken o hali şimdi tadıp deneyimleyebilir misiniz? Eğer o hal şimdi deneyimlenebilirse, o zaman yaşamakla ölmek aynı şey olur.

Muazzam bir eğitimi, bilgisi olan, bir sürü deneyim, mücadele, aşk, nefret yaşamış olan “ben” son bulabilir mi? “Ben”, tüm bunların kayıtlı anısıdır ve o “ben” bir son bulabilir mi? Siz ve ben burada oturmuşken, bir kazanın ya da bir hastalığın eseri olmayan o sonu bilebilir miyiz? O zaman artık ölümle ve süreklilikle ilgili aptalca sorular –bu dünyadan sonra başka bir dünya olup olmadığı gibi– sormayacağınızı görürsünüz. O zaman cevabı kendi kendinize bulursunuz çünkü bilinemeyen vücut bulmuş olur. O zaman reenkarnasyon gibi tüm deli saçmalarını geride bırakırsınız ve bir çok korku –yaşama korkusu ölüm korkusu, yaşlanma korkusu ve başkalarına muhtaç olma korkusu, yalnızlık ve bağımlılık korkusu– son bulur. Bunlar boş sözler değil. Bilinemeyen ancak zihin kendi sürekliliği ekseninde düşünmeye son verdiği zaman vücut bulur.

“Eğer hükmetme duygusunun nereden kaynaklandığını keşfedebilirsek, o keşif neden şiddet gösterdiğimiz sorusunu yanıtlayabilir.”

OAK GROVE'DA YEDİNCİ KONUŞMA

27 Ağustos 1955

En büyük sorunlarımızdan birisi de, bana kalırsa, bu şiddet sorunu ve barış içinde yaşama arzumuzdur. Barışın şiddetin anatomisini bütünüyle kavramadan bulunabileceğini sanmıyorum. Ve barış, şiddetin karşıtı bir şey değildir; o bambaşka bir haldir; bu yüzden şiddetin esiri olmuş bir zihin tarafından kavranamaz. Hayatlarımızın çoğu şiddetin boyunduruğunda olduğundan ve düşüncelerimizin çoğu şiddet tarafından kısıtlandığından, bence çok karmaşık olan ve muazzam bir idrak ve içgörü gerektiren bu sorunu anlamak önemlidir; bu akşamüstü, müsaadenizle, bunun üzerinde durmak istiyorum.

Garip bir şekilde, herhalde Budizm ve Hinduizm dışında, hiçbir örgütlü din savaşları durdurup insanı insana kırdıran bu hayret verici düşmanlığa bir son vermemiştir. Aksine, sözde dinlerden bazıları savaşları körükleyip büyük çaplı insan katliamlarının sorumlusu olmuşlardır. Her gün incelediğimiz hayatlarımız ağzına kadar şiddetle doludur, peki neden şiddete başvuruyoruz? Şiddet kaynağını nereden alır ve ona gerçekten bir son verebilir miyiz? Bana öyle geliyor ki insan şiddete ancak onun nereden kaynaklandığını anlarsa son verebilir; radikal, gerçek bir son. Ve sizden salt şiddete yönelik yaptığım tanımı dinlemek yerine, konuştuğum esnada, kendi düşünce biçimlerinizi gözlemlemenizi ve belki de bu *şiddet* sözcüğünün

arkasında yatan hususu doğrudan deneyimlemenizi rica ediyorum.

Yalnızca ırk olarak değil, bireyler olarak da, niçin şiddete başvuruyoruz? Kendinize bu soruyu hiç sordunuz mu, bilmiyorum. Ve şiddete ona baktığımız, onun farkında olduğumuz, onun üzerinde düşündüğümüz zamanki yaklaşımımız nedir? Elbette, çoğumuz onun için bir şey yapılamayacağını, insanı koşullandıran, bizi şiddete teşvik eden bu toplumda yetiştirildiğimizi söyler ve böylelikle bir şeyler geveleyerek sorunun üzerinde çok hızlı ve kısa bir şekilde durup geçeriz. Ama gelin daha derine inip niçin her birimizin bu olağanüstü şiddet duygusuna sahip olduğunu öğrenmek için bu sorunu irdeleyip irdeleyemeyeceğimizi ve ona yüzeysel olarak değil, kökten, derinden bir son vermenin mümkün olup olmadığını görelim.

Şurası açık ki bu kültür, bu uygarlık, yalnızca Batı dünyasında değil, Doğu'da da şiddet üzerine kuruludur. Toplum şiddeti teşvik ediyor; ekonomik, sosyal ve dini yapımızın tümü şiddete dayalı. *Şiddet* kelimesini yalnızca taşıdığı yüzeysel öfke ve kin anlamlarıyla değil, tüm bu edinim, rekabet, bireysel ve kolektif güç arzusunu kapsayacak şekilde kullanıyorum. Şüphesiz, bu istek şiddet doğurur, değil mi? Ben birisiyle rekabet ettiğim sürece, hırslı, edinimci –yalnızca açgözlü bir şekilde bir sürü şey isteyen dünyalık anlamıyla edinimci değil, kelimenin daha derin anlamıyla, bir şey olma, hükmetme, güvenlikte olma, kimsenin dil uzatamayacağı bir mevkide olma dürtüsünün yönettiği şekilde edinimci–olduğum sürece, şiddetin olması kaçınılmazdır.

Yani insan gücün her türlüşünün peşinde olduğu sürece, elbette şiddet olacaktır. Lütfen, “Şiddete dayalı bir kültürde ben birey olarak ne yapabilirim ki?” demeyin, bence bu soru, ancak söylenenleri dinleyebilir ve ne yapılabileceğini sormazsanız yanıtlanabilir. Yapmak önemli değildir. Eylem,

bence, bu karmaşık şiddet sorunu bütünüyle anlayabilirsek doğar. Bir şey olma arzusunu, kendini kanıtlama, hükmetme, başka biri olma arzusunu anlamadan şiddete yönelik eyleme geçme heveslisi olmak, gerçekten de oldukça hamdır. Oysaki eğer şiddet sürecinin tümünü anlayabilir ve onun aslını algılayabilirsek, o zaman o algılama, önceden tasarlanmamış ve dolayısıyla doğru olan bir eylem doğuracaktır. Bunu izliyorsunuz, bilmiyorum.

Dünyada neler olduğunu görüyoruz. Her siyasetçi barıştan bahsediyor ve yaptıkları her şey bölünmeye, kine, savaşa zemin hazırlıyor. Ve bana öyle geliyor ki bu konularda gerçekten ciddi olanlarımızın işin aslını anlayıp ne yapılması gerektiğini sormamaları büyük önem taşıyor çünkü eğer sorunun içyüzünü anlarsak, bu algılama sizin ya da benim olmayan ve tüm etkilerini öngörmemizin veya tasarlamamızın mümkün olmadığı bir eylem doğuracaktır.

Bu dünyada, sosyal, ekonomik ve dinsel olarak yaptığımız her şeyin şiddete yani içine hırsı, kazanmayı, başarmayı alan güç, mevki, prestij arzusuna dayandığı su götürmez bir gerçektir. Diktiğimiz devasa yapılar, azametli kiliseler, hepsi güç duygusunun dışavurumlarıdır. Bu olağanüstü yapılara hiç dikkat ettiniz mi? Onları gördüğünüzde nasıl tepki veriyorsunuz, merak ediyorum. Güzellikleri olabilir ama bence güzellik bambaşka bir şeydir. Güzellikte, kanaatkârlık ve tam bir terk vardır ve kendini başarı olarak dışa vuran herhangi bir hırs duygusu varsa terk olamaz. Kanaatkârlıkta, sadelik vardır ve ancak sade bir zihin kendini terk edebilir ve bu terkten sevgi doğar. Böyle bir hal, güzelliktir. Ama biz bunun hiçbir şekilde farkında değiliz. Medeniyetimiz, kültürümüz küstahlığa, başarı duygusuna dayalıdır ve toplumda hepimiz birbirimizin gırtlığına sarılmış, başarmak, edinmek, hükmetmek, büyük adam olmak için vahşice rekabet ediyoruz. Bunlar bilinen psikolojik gerçeklerdir.

Peki, neden bu şiddet hali mevcuttur? Ve bu hali kabul ederek onun ötesine geçebilir miyiz? Geçebilirsek, o zaman sanırım bambaşka bir şeyin içyüzünü anlayabiliriz. Örneğin, hükmetme arzusunu ele alalım. Neden hükmetmek isteriz? Her şeyden önce, ilişkilerimizde ve hayata yönelik tutumumuzda, bu hükmetme duygusunun, bu güç, mevki isteğinin biraz olsun farkında mıyız? Eğer farkındaysak, bunun kaynağı nedir? Ne sorduğumu anlıyor musunuz? Eğer hükmetme duygusunun nereden kaynaklandığını keşfedebilirsek, o keşif neden şiddet gösterdiğimiz sorusunu yanıtlayabilir. Bunlar, içerideki halin dışarıdaki semptomlarıdır ve bizler bize bunları yaptıran o içerideki halin ne olduğunu anlamaya çalışıyoruz. Peki, o halin biraz olsun farkında mıyız, yoksa bize tüm bunları yaptıranın kaynağını, kökünü ele almaksızın sadece ahlaki bir modele uyum sağlıyor, şiddetten, hırstan ideolojik olarak mı sakınıyoruz? Eğer bunun üzerine gidebilirsek, o zaman herhalde şiddete karşı bambaşka bir yaklaşım sergileriz. Bu yüzden lütfen söylenenleri, “Ah, öyle mi?” tutumuyla dinlemeyin, onun yerine dinleyerek kendinizi keşfedin. Eğer benim konuşmamla, konuştuğum şeyi kendiniz keşfedebilir, onu sahidan deneyimleyebilirsiniz, o zaman bunun olağanüstü bir etkisi olacaktır.

Neden şiddet gösteriyorum? Bunu öğrenmek istiyorum. Sosyal olarak, dinsel olarak bu son derece güçlü olan bir şey olma dürtüsü yüzünden şiddet gösterdiğimi anlıyorum. Bu bir gerçek. İş dünyasında daha zengin, daha ehil, daha üstte olmak istiyorum ve sözde manevi dünyada da bana orada bir şey olmama yardım edecek bir otoritenin izinden gidiyorum. Hareketlerimin, düşüncelerimin, ilişkilerimin hepsinin hükmetmeye, bağımlılığa dayandığını görüyorum. Bağımlı olduğumda bir otoritenin izinden gitmem gerekir ve bu da şiddet doğurur.

Şimdi, salt çok yüzeysel olan ve hiç de ilginç bir tarafı olmayan sosyal bir modele uyum sağlamamak, şiddet sürecinin tümünü anlamak istiyorum. Zihin şiddetten tamamen kurtulabilir mi, bu süreç zihinden radikal bir şekilde kökünden koparılıp atılabilir mi, öğrenmek istiyorum. Yüzeysel dürtülerin, taleplerin ve etkilerin başka bir modele uydurulmasının sorunu çözmediğini görüyorum. Bir sosyal yapıyı diğeriyle değiştirmek, kapitalist bir toplum yerine komünist bir toplum inşa etmek tahakkümden, şiddetten kurtuluş getirmeyecektir. Bunu görüyor ve kin ve şiddet doğuran tüm bu olağanüstü dürtülerin, taleplerin, arayışların nereden kaynaklandığını kendi kendime bulmaya çalışıyorum.

Neden şiddet yanlısı, rekabetçi, hırslı, edinimciyim? Neden içimde bu durmaksızın süren bir şey olma, büyük insan olma mücadelesi var? Belli ki hırs sayesinde, edinimcilik sayesinde, başarılı olma isteği sayesinde bir şeylerden kaçıyorum. Bir şeyden, bana bunları yaptıran bir şeyden korkuyorum. Korku kaçıştır. Böylece korktuğum şeyin gerçekten ne olduğunu sorguluyorum. O an karanlık korkusuyla, insanların ne düşüneceği, başkalarının benim hakkımda ne deyip ne demeyecekleri korkusuyla ilgilenmiyorum çünkü bunlar çok yüzeysel, beni derinden korkutan ve sonra beni hırslı, rekabetçi, kıskanç olmaya iten ve böylece kin ve diğer şeyleri doğuran o şeyin ne olduğunu bulmaya çalışıyorum.

Lütfen benimle birlikte düşünün. Her şeyden önce, bana öyle geliyor ki bizler yalnız insanlarız. Ben çok yalnızım, içim bomboş ve bu hali sevmiyorum; ondan korkuyorum ve bu yüzden ondan uzak durup kaçıyorum. Kaçışın kendisi korku yaratıyor ve o korkudan kaçmak için çeşitli eylemlerde bulunuyorum. Benim içimde, sizin içinizde, zihnin eylem, hırs, büyük adam olma, daha fazla bilgi edinme –sizin anlayacağınız şiddet– aracılığıyla kaçmaya çalıştığı o boşluğun olduğu ortada. Ve zihin bu boşluğa, özün nihai ifadesi olan

bu olağanüstü yalnızlık hissine kaçmadan bakabilir mi? Öz, varlığın kendisi, kaçmadığı zaman boş olan öz bilinçtir. Açıklamalarımı anlıyor musunuz? Eğer net değilse, başka bir şekilde anlatacağım.

Öz, ego, “ben”, kendisini hırsla, edimcilikle, kıskançlıkla, şiddete başvurarak ya da şiddetten sakınmaya çalışarak vesaire ifade eder. Tüm bunlar “ben”in dışavurumlarıdır. Tüm bunları anlayıp arkasına geçince özün hareketinin kendisinin bu olağanüstü boşluk hissinden kaynaklandığını görürüm. “Ben”i yaptığı her harekette izlerken bunu fark ettiniz mi, bilmiyorum; o zaman zihnin özün tamamen boş olduğunun farkında olduğu noktaya gelirsiniz ama zihin bu boşluğa daha önce hiç gerçekten bakmamıştır; hep kaçmış, hep uzaklaşmıştır.

Şimdi, eğer bu boşluğun ne olduğunu anlarsam, o zaman belki bu şiddet problemini çözebilirim ama boşluğun ne olduğunu anlamak için ona bakmam gerekir ve kaçtığım sürece ona bakamam. Korkuyu yaratan ve kıskançlığa, rekabetçiliğe, acımasızlığa, nefrete ve geri kalanına zemin hazırlayan bu kaçışın kendisidir. Peki, zihin çeşitli eylemlerde bulunarak kaçtığı şeye bakabilir mi? Umarım kendimi iyi ifade edebiliyordumdur.

Boş ve yalnız olduğunuzun farkında değil misiniz? Bununla ilgili ne yapmanız gerektiği değil tartıştığımız. Zaten bu aptalca bu kaotik dünyayı yaratan, bununla ilgili ne yapmanız gerektiğidir. Ben bir şey yapma arzusunun omurgasının ne olduğunu soruyorum ve bunu keşfetmek son derece zordur çünkü zihin asıl meseleden hep kaçmıştır. Ama eğer zihin boş olduğunun, yalnız olduğunun gerçekten farkında olabilirse ki bu özün onu bu hale getiren işleyiş biçimlerini bütünüyle keşfetmek demektir, o zaman anlayışın olmadığı her eylemin mutlaka şiddete değişik biçimlerde zemin hazırladığını göreceksiniz. Sırf bunu savunan ve şuna karşı

çıkan bir pasifist ya da ideolog olmak sorunu çözmez. Şiddet karşıtı olmaya çalışan adam şiddet sorununu zerre kadar çözmemiştir; yalnızca bir fikri uygulamaya koyuyordur ve tüm eylemlerin çıkış noktası olan bu derin, temel meseleyi hiç ele almamıştır.

Lütfen kendinizi izleyin; yalnızca benim tanımımı izlemeyin. Zihniniz bu boşluğun ondan kaçmadan farkında olabilir mi? Bir eş istemeniz, bağımlı olacağınız birini istemeniz boş ve yalnız olmanızdan ileri geliyor ve bu bağımlılık izlediğiniz otoriteyi yaratıyor. Otoritenin izlenmesinin kendisi şiddetin bir göstergesidir. Zihin, tüm bunların doğruluğunu görünce, kaçmayı bırakıp bu boşluğa bakabilir mi? Eğer ondan korkarsanız, ondan kaçınmak isterseniz ona bakamazsınız; ancak hiçbir kınama hissi olmadığında onun tümüyle farkında olabilirsiniz. Lütfen bunu iyi izleyin. İletişimimiz ve anlayışımız eşit seviyede olsun diye buna çok yavaş ve bilinçli bir şekilde yaklaşacağım.

Yalnız ve boş olduğumun farkındayım ve o boşluğu izliyorum ama eğer kınarsam onu izleyemem. Kınamanın kendisi izlemek için gereken dikkati dağıtır. Şimdi, onu adlandırmadan onu izleyebilir, onun farkında olabilir miyim? Anlıyor musunuz? Peki, onu adlandırmadığımda, onu izleyen gözlemci izlediği şeyden farklı mıdır? Bölünme, ancak izleyici ona bir isim verdiğinde olur, değil mi? İzliyor musunuz? Hay Allah! Daha basit anlatayım.

“Öfkeliyim,” dediğimde, bu duygunun adlandırılması, bu tepki bir ikilik yaratır, değil mi? Ama eğer onu adlandırmazsam, o zaman o şeyin kendisi ben olurum. Anlıyor musunuz? Bakın, bir duyguyu adlandırırım çünkü zihin tanımlamak, etiketlemek için eğitilmiştir ama eğer zihin bir şeyi etiketlemezse o zaman gözlemciyle gözlemlenen arasındaki ayrılık, bölünme ortadan kalkar. Diğer bir deyişle, adlandırma sona erdiğinde, ancak tek bir hal vardır ve o

halde onunla ilgili bir şey yapacak olan ayrı bir varlık yoktur. Zihin artık anlamak istediği şey üzerinde çalışmıyordur; dolayısıyla zihindeki hareketlilik son bulmuştur ve bu kendi doğası itibariyle şiddettir.

Lütfen, bu düşünsel bir şey değil. Fazla yüksekte uçtuğunu, fazla soyut, saçma olduğunu falan filan söylemeyin. Adım adım, şiddetin anatomisini irdeliyorum. Sosyal yapımız şiddet üzerine kuruludur; şiddet yalnızca uluslar arasında değildir, biz bireyler de birbirimizin boğazındayız; rekabetçi ve acımasızız. Şimdi, eğer bu sorunu bütünüyle anlamak istiyorsam, zihnimin boşluk dediğim bu şeyle ilgili hareketlerini anlamalıyım ve bunu anladığım anda artık bir şey istemiyordur. İzliyor musunuz? Nefreti ve şiddeti doğuran bu istektir. Kusursuz bir ütopya yaratmak isteyen idealist, doğası gereği şiddet yanlısıdır. Şiddetten sakınmaya çalışan adam, şiddet yanlısı bir insanoğludur çünkü sorunu gerçekten anlamamıştır. Onunla yüzeysel bir şekilde ilgileniyordur.

Yani zihnin hırs ya da hırslı olmamak eksenli düşündüğü sürece, bunun hem kendisi hem başkaları için kaos, mücadele yaratmasının kaçınılmaz olduğunu görüyorum. Ve sorunun daha derinlerine inecek olursak, eğer zihin bu bir şey olma dürtüsünün sürecini tümüyle anlarsa, o zaman kaçınılmaz olarak bir boşluk hali olan hiçbir şey olmamaktan kaçmanın peşinde olduğunu göreceği noktaya gelecektir. Peki, ben bu boşluğu anlayabilir miyim? Zihin onun üzerine gidip onu tadabilir, hissedebilir mi? Elbette, zihin onu herhangi bir şekilde kınadığı, onu reddetmek, ona hükmetmek ya da ötesine geçmek istediği müddetçe boşluk dediğimiz, yalnızlık dediğimiz o olağanüstü ne deneyimleyebilir ne anlayabilir. Zihin o hali, ona isim verdikçe reddedecek ve ona hükmedecektir ve kabullenmeyle adlandırma bizzat zihnin sürecidir.

Semboller, fikirler, sözcükler olmadan düşünemezsiniz. Peki, zihin sözelleştirmeye bir son verebilir mi? O sürecin

sona ermesine müsaade edip boşluk dediği şeye ona bir isim vermeden ya da imgesel bir sembol yaratmadan bakabilir mi? Ve bunu yaptığında, o zaman boşluk dediği şey kendisinden farklı mıdır? Elbette değildir. O zaman içinde sözelleştirmenin, adlandırmanın olmadığı tek bir hal vardır ve dolayısıyla ayrılık yaratan, rekabet eden, kin tohumları eken tüm zihin hareketliliği son bulmuştur. O halde oldukça farklı bir hareket gerçekleşiyordur. Ve o hareket artık şiddetli değildir. "Yumuşak olmalıyım," diyen zihin tarafından anlaşılamayacak bir yumuşaklık vardır. Tüm istem tamamıyla sona ermiştir zira istem de şiddetin sonucudur.

DİNLEYİCİ: Söyledikleriniz kulağa çok yabancı ve Doğulu geliyor. Sizininki gibi bir öğreti verimlilik ve ilerleme üzerine kurulu Batı medeniyetimize uygulanabilir mi ve dünya genelindeki yaşam tarzını yükselten hangisidir?

KRISHNAMURTI: Düşüncenin Doğulu ya da Batılı olduğunu mu sanıyorsunuz? Tutumlar değişebilir. Hindistan'da yemeği elimle, Çin'de çubuklarla ve burada da başka bir şekilde yiyebilirim ama Doğulu bakış açısını Batılı bakış açısından farklı kılan nedir? Arada bir fark var mıdır? Eğer Amerika'da doğmuş olsaydım ve aynı şeyleri söyleseydim o zaman da Doğulu olduklarını söyler miydiniz? Herhalde mistik, uygulanamaz ya da acayip olduğunu söylerdiniz. Ama Hindistan'da, Japonya'da ya da burada, sorunlar aynıdır. Bizler insanız, Asyalı, Amerikan, Rus, Alman, komünist ya da kapitalist değil. Hepimizin aynı insanca sorunları var.

Benim söylediklerim, elbette hem buradakiler hem de Hindistan'dakiler için geçerlidir. Şiddet sizin için olduğu kadar Hindistan'dakiler için de bir sorundur. İlişki sorunu, sevgi, güzellik, içinde huzurun olacağı bir ruh hali yarat-

ma, ne kendisi ne diğerleri için yıkıcı olan bir toplum yaratma sorunu; bunların hepsi, ister Doğu'da yaşayalım, ister Batı'da, elbette hepimizin sorunudur. Burada bir ordu kurma sorununuz var ki bu bir toplumun bozulduğunun göstergesidir zira ordunun temeli otorite, milliyetçilik, güvenlidir ve bu, Hindistan'daki, Japonya'daki ve Asya'dakiyle tam olarak aynı sorundur. Asyacı bakış açısıyla ya da felsefeyle koşullandırılmış ve size o koşullandırmaya göre nasıl yaşayacağınızı anlatan bir adamın düşüncesi Doğulu ve Batılı olarak böldüğü açıktır. Ama biz bambaşka bir şeyden, zihni tüm koşullandırmalardan kurtarmaktan bahsediyoruz, onu Doğu felsefesine göre biçimlendirmekten değil, bu son derece çocukçadır.

Yapmaya çalıştığımız şey birlikte yaşamlarımızın olağanüstü karmaşıklığını irdelemek ve bu karmaşık sorunlara gerçekten olanca basitlikle bakıp bakmayacağımızı öğrenmek ama insan kendini anlamadan bu sorunlara o basitlikle bakamaz. Öz, birbiriyle çelişen sayısız arzusu olan, olağanüstü karmaşık bir varlıktır. İçimizde durmaksızın sürüp giden bir savaş var ve dışarıdaki hareketlerin altında bu içsel karmaşa yatıyor. Özü anlamak –hem bilinci hem de bilinçaltını– fevkalade büyük bir görevdir ve insan onu ancak gün be gün, an be an izleyerek anlayabilir. Öz, sonu olmayan bir kitaptır; dolayısıyla da sonuca ulaşılacak bir şey değildir.

Eğer insan söylenenleri Amerikalı, Avrupalı ya da Doğulu olarak değil, tüm bu problemlerle doğrudan ilgili bir insan olarak dinleyebilirse, o zaman birlikte bambaşka bir dünya yaratacağız; o zaman gerçekten dindar insanlar olacağız. Din, doğruyu aramaktır ve dindar insanın milliyeti, ülkesi, felsefesi yoktur; o kimsenin peşinden gitmez, dolayısıyla kelimenin en derin anlamıyla, o gerçek bir devrimcidir.

DİNLEYİCİ: Kendini ifade etmenin çeşitli biçimleri yoluyla yaşadığımız rahatlama bir yanılgı mı yoksa bu kendini gerçekleştirme duygusu konuşmalarınızda bahsettiğiniz yaratıcılıkla mı ilgili?

KRISHNAMURTI: Kendini gerçekleştirme diye bir şey var mı? Olduğunu kabul etmiştik, değil mi? Eğer bir sanatçıysam, kendimi gerçekleştirmem gerekir; eğer bir yazarıysanız kendinizi gerçekleştirmeniz gerekir. Hepimiz kendimizi başka şekillerde, aile, çocuklar, eşler, mal mülk, fikirler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Eğer hırslıysanız hırsınızı tatmin etmelisiniz yoksa dar boğaza girersiniz ve o dar boğazın kendisi sefalettir. Hepimiz kendimizi gerçekleştirmeye çalışıyoruz ama kendimize kendini gerçekleştirme diye bir şeyin olup olmadığını hiç sormamışızdır. Şüphesiz, tatmin peşindeki adam öfkenin köpeği olmuştur. Bu kadar basit, değil mi? Eğer oğlum, karım, bir fikir, bir eylem aracılığıyla tatmin olmaya çalışıyorsam bunun arkasında hep korkunun ve öfkenin gölgesi vardır. Yani eğer korkuyu, öfkeyi, psikosomatik güçlüklerin ıstırabını ve geri kalanları anlamak istiyorsam, kendini gerçekleştirme diye bir şeyin olduğu fikrini ve onun bir şey olmaya çalışan “ben” olduğunu anlamalıyım. Eylem halinde ve işler olması bakımından gerçek olsa da, “ben” bir yanılgı olamaz mı? Hırslı, rekabetçi, edinimci, kıskanç biri için “ben” bir yanılgı değil, oldukça gerçek bir şeydir. Ama bu sorunu bütünüyle sorgulamaya başlayan, huzurun, barışın –terörün son bulmasıyla gelecek barışı, siyasetçilerin dilindeki barışı ya da kişinin uzun zamandır özlemini duyduğu bir şeyi elde ettikten sonra duyduğu tatminin getirdiği huzuru değil içinde ne hoşnutluk ne de bir şey olma mücadelesi barındıran barışla huzurun– olduğunu gerçekten anlamak isteyen biri tümüyle hiç olma deneyimini yaşar ve o halde sonsuz yaratıcılık vardır. Yaratıcılık dediğimiz şey bir

teknîği öğrenme ve onu ifade etme sürecidir ama ben bambaşka bir şeyden, içinde özün hiçbir şekilde bulunmadığı bir zihinden bahsediyorum.

DİNLEYİCİ: Sözü­nü ettiğiniz yaratıcılık kişisel uzlaşının coşkusuy­la mı sınırlıdır yoksa insanın kendisinin ve diğerlerinin insanlara yardımcı olmaya yönelik bilimsel başarılarından faydalanma gücünü de açığa çıkarır mı?

KRISHNAMURTI: “Eğer bu olursa ondan sonra ne olur?” Bu tarz soruların, konuşulanları çok yüzeysel bir biçimde dinleyenler tarafından sorulduğu açıktır. Dediğim gibi, arayan ve gerçekliğin onun için vücut bulduğu birinin eylemi bu hali şöyle bir görüp onu ifade etmeye çalışan birininkinden farklı olacaktır. Ne de olsa, çoğumuz çeşitli tekniklerin eğitimini aldık: resim, mühendislik, tıp, vs. Bunun gerekli olduğu açıktır ama salt belli bir mesleğin mekaniklerini öğrenmek bu yaratıcı şeyi açığa çıkarmayacaktır. Yaratıcı gerçeklik –ister Tanrı, ister doğru ister başka bir şey deyin– bir tekniğin aracılığıyla değil ancak zihin kendisini anladığında vücut bulur. Peki, insanın kendisini anlamasının ne denli zor olduğunu biliyor musunuz? Zordur çünkü biz olaya gelip geçici bir hevesle bakanlarız; gerçekten ilgili değiliz. Ama eğer gerçekten farkında olur, tüm ilginizi kendinizi anlamaya verirseniz, o zaman dağ gibi bir hazine bulursunuz. Felsefeyle, psikolojiyle, analizle vs. ilgili tek bir kitap bile okumanıza gerek yok çünkü siz insanlığın bütün içeriğisiniz ama kendinizi anlamazsanız sayısız sorun, sonsuz sefalet yaratmaya devam edersiniz. Kendini anlamak, aceleci dürtüler değil büyük bir sabır gerektirir. Ağır ağır, milim milim, bir adım bile atlama­dan ilerlemeli ama bu her daim uyanık kalacaksınız demek değil. Kalamazsınız. Bu, zihin salt öğrendiğinin birikimi olmasın, her şeyi ilk kez görüyormuş gibi izleyebilsin diye,

izleyip izlediğinizi elinizden bırakmak, düşürüp tekrar kaldırmak demektir. Zihin kendisine bakabildiğinde ve kendisini anlayabildiğinde, o zaman gerçekliğin yaratıcılığı vardır ve böyle bir zihin, tekniği sefalet yaratmadan kullanabilir.

DİNLEYİCİ: Rüyaların önemi nedir ve insan rüyalarını kendi kendine nasıl yorumlayabilir?

KRISHNAMURTI: Bu konuyla üstünkörü ilgilenmek yerine onun derinlerine inmek istiyorum ve sizin de adım adım izleyecek kadar ilgili olduğunuzu umuyorum.

Çoğumuz rüya görürüz. Aşırı yemekten ya da yanlış yiyecekler yemekten kaynaklanan kâbuslar vardır ama ben bu tarz rüyalardan bahsetmiyorum. Ben psikolojik önemleri olan rüyalardan bahsediyorum. Rüyanın çeşitli evreleri vardır, değil mi? Rüya görür, uyanır ve sonra gördüğünüz rüyanın ne anlama geldiğini bulmaya çalışırsınız; onu yorumlarsınız. Yorum bilginiz, koşullandırılmışlığınıza, çeşitli filozoflardan, psikologlardan öğrendiklerinize bağlıdır. Ve eğer yanlış yorumlarsanız tüm bilinciniz yanlıştır. Ya da insan rüya görür ve rüya görürken eş zamanlı olarak onu yorumlar ve böylece zihin berraklığıyla uyanır; rüyayı anlamıştır, artık onu etkilemiyordur. Bunu hiç yaşadınız mı, bilmiyorum.

Yani sorun rüyaların nasıl yorumlanacağı değil neden rüya gördüğümüzdür. Anlıyor musunuz? Eğer rüyalarınızı bir psikologa göre yorumlarsanız o zaman yorum onun kendine özgü koşullandırılmışlığına göre, eğer kendiniz yorumlarsanız, bu sefer kendi koşullandırılmışlığınıza göre biçimlenir. Her iki durumda da yorum yanlış olabilir ve dolayısıyla ona dayalı her sonuç veya eylem tamamen yanlış çıkar. Eğer bu sorunu çözebilirseniz o zaman yorumlamaya gerek kalmaz. Eğer rüya sürecinin tamamını gerçekten anlayabilirseniz, o zaman bu çok basit bir mesele halini alır.

Neden rüya görürüz? Lütfen bunu konu hakkında kitap yazmış olan bir otoriteye göre değil, birlikte düşünelim. Tüm bunları bir kenara bırakabiliyorsanız bırakın ve gelin bunu olanca basitliğiyle birlikte düşünelim. Neden rüya görürüz? Rüyadan kastımız nedir? Yatağa gidersiniz, uyursunuz ve uyurken bir eylem gerçekleşir, çeşitli semboller ya da sahneler biçimini alır ve uyandığınızda, “Evet, rüya gördüm,” dersiniz.

Peki, ne olmuştur? Lütfen bunu izleyin, çok basit. Gün içinde uyanırken, yüzeysel zihin bir sürü şeyle meşguldür –mesleğinizle, çekişmelerle, çocuklarla, parayla, pazara gitmekle, bulaşıkları yıkamakla– anlayacağınız, onlarca şeyle. Ama yüzeysel zihin zihnin tamamı değildir; bir de bilinçaltı vardır, değil mi? Bilinçaltının varlığını öğrenmek için kitap okumanıza gerek yok. Gizli itkilerimiz, içgüdüsel tepkilerimiz, ırksal dürtülerimiz, kalıtsal çelişkilerimiz, inançlarımız... Hepsi bilinçaltındadır. Belli ki bilinçaltı yüzeysel zihne bir şey söylemek istemektedir ve yüzeysel zihin uyurken sessiz olduğundan bilinçaltı bunu söylemeye çalışır. Bilinçaltı her zaman hareket halindedir, yalnızca gün içinde herhangi bir şeyi ifade etme fırsatı yoktur bu yüzden de bilinçli zihin uyurken çeşitli semboller yansıtır ve sonra biz de, “Bir rüya gördüm,” deriz. Üzerinde duracak olursanız hiç de karmaşık değildir.

Şimdi, kendimi sürekli rüya yorumlamakla meşgul etmek istemiyorum, bu da mutfakla, Tanrıyla, ne dersiniz onunla meşgul olmak gibidir. Neden rüya gördüğümü ve hiç rüya görmemenin mümkün olup olmadığını öğrenmek istiyorum. Psikologlar rüya görmemenin imkânsız olduğunu söyleyebilir ama gelin biz uzmanları uzmanlıklarıyla baş başa bırakıp bunu kendimiz bulalım. [*Kahkahalar.*] Hayır, hayır, lütfen gülüp geçmeyin. Rüyalar neden vardır? Ve rüyalara onları bastırmadan son vermek ya da zihin uyku halindeyken tümüyle hareket-

siz olsun diye rüyanın ötesine geçmeye çalışmak mümkün müdür? Öğrenmek istiyorum ve sorguladığım ilk şey bu.

Neden rüya görüyorum? Rüya görüyorum çünkü bilinçli zihnim gün içinde bir sürü şeyle meşgul oluyor. Ama bilinçli zihin gün içinde bilinçaltının tüm imalarına ve telkinlerine açık olabilir mi? Yüzeysel zihin, gün içinde bilinçaltı itkilerinin, gizli olan şeylerin göz kırpmalarının onları bastırmadan, değiştirmeden, onlara bir şey yapmadan farkında olabileceği kadar tetikte olabilir mi? Eğer eleştirel bir şekilde değil, başka seçeneğiniz olmadığından, tüm bu karmaşanın farkında olabilirsiniz; eğer bilinçaltının size gün içinde, otobüsteyken, arabada giderken, masada oturur ya da arkadaşlarınızla sohbet ederken an be an ipuçları verebileceği açıklıkta olabilirsiniz; eğer birine nasıl baktığınızı, konuşma tarzınızı, sizin kalitenizde olmayanlara nasıl davrandığınızı izleyebilirsiniz o zaman, daha derinden, daha kapsamlı bir şekilde gözlemledikçe, rüyanın tamamen son bulduğunu göreceksiniz. O zaman uyku esnasında bilinçaltının size ne yapıp ne yapmanız gerektiğini söylemek için verdiği imalara, ipuçlarına gerek kalmaz çünkü her şey siz gün içinde yaşarken önünüze apaçık serilir.

Çok ilginç bir noktaya geldik: Gün içinde, zihin son derece tetikte olduğunda, yargılamadan, kınamadan izlediğinde ve tüm bilinç süreci gün yüzüne çıkarılıp tahlil edilerek anlaşıldığında, o zaman uykuda tam bir sessizlik olur ve böyleyken, bütünüyle sessizken, zihnin uyanık bilincin hiçbir zaman erişemeyeceği derinliklere inebileceğini göreceksiniz. Anlıyor musunuz? Sanırım, hayır. Tekrar anlatacağım ve umarım biraz geç kalmayı sorun etmezsiniz.

Bildiğiniz gibi, arayışımız mutluluk, huzur, Tanrı, hakikat vs. için; uyum sağlamak, sevmek, nazik olmak, cömert olmak, şundan kurtulup bunu edinmek için aralıksız bir mücadele halindeyiz. Eğer biraz olsun farkındaysak, bunun bir gerçek

olduğunu biliriz; sürekli devam eden bu çalkantı, mücadele, uyum hareketliliği var ve bu haldeki bir zihnin yeni hiçbir şey bulamayacağı açıktır. Ama eğer ben gün içinde ortaya çıkan çeşitli düşüncelerle itkilerin farkında olursam, hırslı olduğumun, kınadığımın, yargıladığımın, eleştirdiğimin, tüm bu hareketliliğin farkında olursam, o zaman ne olur? Zihnin artık mücadele etmez, zorlamaz, bulma itkisinin yarattığı o çalkantı olmaz. Yani zihin, yalnızca yüzeysel zihin değil, bilincin tüm içeriği tümüyle sessiz olur ve içinde bulmaya yönelik hiçbir hareketin, olmak ya da olmamak için gösterilen hiçbir çabanın olmadığı o noksansız sessizlik halinde, zihin, bir şey bulmaya çalışırken asla dokunamayacağı derinliklere dokunabilir. Kınamadan farkında olmak, eleştirmeden, yargılamadan bakmak bu yüzden önemlidir. Ve bunu gün boyu, aralıklarla yapabilirsiniz ve yaptığınızda zihin artık uyurken bir mücadele vasıtası olmaz, artık semboller aracılığıyla bilinçaltından gelen imaları yakalayıp onları yorumlamaya çalışmaz, artık astral düzlem gibi saçmalıklar uydurmaz. Tüm koşullandırmalardan kurtulmuş bir zihin, uykuda uyanık bilincin asla erişemeyeceği derinliklere dalabilir ve uyandığınızda daha önce hiç deneyimlenmemiş bir yenilikle karşılaşılırsınız. Bu, geçmişini geride bırakıp yeniden doğmak gibidir.

“Toplumdan kurtulmak hırslı olmamak, açgözlü olmamak, rekabetçi olmamak demek değildir; toplumdan kurtulmak, bir şey olmak için didinen o toplumla ilgili hiçbir şey olmamak demektir. Ama işte bunu kabul etmek çok zordur çünkü ezilmiş, dışlanmış olabilirsiniz ve bunu yaparsanız hiçbir şeyiniz olmayacaktır. Akıl sağlığı o hiçliktedir, diğerinde değil. Bunu anladığımız an, hiç olduğunuz zaman hayat sizi kollar. Yapar bunu. Bir şey olur. Ama bu toplumun bütün yapısına yönelik muazzam bir içgörüyü sahip olmayı gerektirir. Kişi bu toplumun parçası olmayı istediği sürece kaçınılmaz olarak delilik, savaşlar, yıkım ve sefalet saçacaktır ama insanın kendini bu toplumdan –şiddet, zenginlik, mevki, başarı toplumundan– kurtarması sabır, sorgulama, keşfetme ister, kitap okuma, hocaların, psikologların ve diğerlerinin peşinden koşmayı değil.”

OAK GROVE'DA SEKİZİNCİ KONUŞMA

28 Ağustos 1955

Bence, kolektifi bireyden ayırmak, kolektifin bitip bireyin başladığı yeri keşfetmek ve topluluğun önemini anlayıp bireye bütünlük kazandırmak için topluluktan kurtulmanın mümkün olup olmadığını öğrenmek oldukça güçtür. Bu sorun hakkında hiç düşündünüz mü, bilmiyorum ama bana öyle geliyor ki, dünyanın, özellikle de kolektifin üzerine bu kadar vurgunun yapıldığı günümüzde, karşılaştığımız en temel sorunlardan biri de budur. Yalnızca komünist ülkelerde değil, İngiltere gibi refah devletlerinin yaratılmakta olduğu kapitalist dünyada da kolektife giderek daha çok önem kazandırılıyor; çeşitli şekillerde kolektif çiftlikler ve kooperatifler var ve insan tüm bunlara bakınca bireyin tabloya nerede girdiğini ve birey diye bir şeyin olup olmadığını merak ediyor.

Siz bir birey misiniz? Bir adınız, özel banka hesabınız, ayrı bir eviniz, çehresel ve psikolojik belli farklılıklarınız var ama siz bir birey misiniz? Bence bunun üzerine gitmek önemli zira tamamen yeni bir şeyin gelişmesine ancak şimdi değineceğim bireyin bozulmazlığı olduğunda imkân vardır. Bu, sizin kolektifin nerede bittiğini, bitip bitmediğini ve bireyin nerede başladığını kendi kendinize bulmanız gerektiğini

ifade eder ve bu tüm zaman sorununu içine alır. Bu oldukça karmaşık bir konudur ve karmaşık olduğundan insan ona basitçe, doğrudan saldırmalıdır, dolambaçlı yoldan değil. İzin verirseniz bu sabah buna değinmek istiyorum.

Sizden ben konuşurken kendi düşüncelerinizi gözlemlemenizi istiyorum, onaylayarak ya da karşı çıkarak salt söylenenleri dinlemenizi değil. Eğer salt onaylayarak ya da karşı çıkarak, yüzeysel, düşünsel bir bakış açısıyla dinlerseniz o zaman bu konuşmanın ve yapılan diğer konuşmaların hiçbir yararı olmaz. Oysa eğer insan ben onu tanımlarken kendi zihninin işleyişini gözlemleyebilirse, o zaman o gözlem dayatılmayan ya da kabule zorlanmayan, şaşılasi bir eylem doğurur.

Bence kolektifin nerede bitip bireyin nerede başladığını bulmak hepimiz için önemlidir. Yoksa mizaca ve kişisel özelliklere göre farklılık gösterse de düşünce yapımız, varlığımız tümüyle kolektif midir? Kolektif, sosyal etki ve tepkinin, eğitimin etkilerinin, dini inançların, dogmaların, doktrinlerin ve geri kalanının yarattığı çeşitli koşullandırmaların toplamıdır. Bu heterojen sürecin tümü kolektiftir ve eğer kendinizi tahlil edip kendinize bakarsanız, düşündüğünüz her şeyin, inandıklarınızın ve inanmadıklarınızın, ideallerinizin ya da ideallere muhalefetinin, çabalarınızın, kıskançlıklarınızın, dürtülerinizin, sosyal sorumluluk duygunuzun... Hepsinin, bir kolektifin ürünü olduğunu göreceksiniz. Eğer pasifistseniz, pasifizminiz belli bir koşullandırmanın ürünüdür.

Yani eğer kendimize bakarsak, nasıl da bütünüyle kolektif olduğumuzu görmek hayret vericidir. Ne de olsa, Hıristiyanlığın varlığını asırlardır sürdürdüğü Batı dünyasında, bu tikel koşullandırmayla yetiştirildiniz. Ya Katolik ya da tüm ayrılıklarıyla Protestan olarak eğitildiniz. Ve bir kez Hıristiyan, Hindu ya da başka bir şey olarak eğitildiğinizde,

sizi koşullandıran cehennem, lanetlenme, araf, tek Kurtarıcı, ilk günah ve diğer sayısız inanca inandığınızda, sonradan bunları terk edebilirsiniz de, o koşullandırmanın tortuları bilinçaltında kalır. Cehennemden ya da belli bir kurtarıcıya inanmamaktan vs. sonsuza dek korkarsınız.

Bu olağanüstü fenomene bakınca, insanın kendine birey demesi oldukça gülünç geliyor. Bireysel zevkleriniz olabilir, adınız ve yüzünüz diğerlerinininkinden oldukça farklı olabilir ama düşünce süreciniz tamamen kolektifin ürünüdür. Şiddeti doğuran ırksal içgüdüler, gelenekler, ahlaki değerler, başarıya tapma, güç arzusu, mevki, zenginlik; elbette hepsi kolektifin ürünüdür, asırların bize bıraktığı mirastır. Peki, bireyi bu toplamdan çıkarmak mümkün müdür? Yoksa bu kesinlikle imkânsız mıdır? Eğer radikal bir değişim, bir devrim yaratma meselesinde biraz olsun ciddiyssek, bu noktayı esas olarak ele almak önemli değil midir? Çünkü ancak kelimeyi kullandığım anlamıyla birey olan biri, kolektifin kirletmediği, yalnız değil ama bağımsız, içinde tümüyle bağımsız olan bir insan, ancak böyle bir birey için gerçek kendini gösterir.

Başka bir deyişle, yaşamlarımıza varsayımlarla, önermelerle başlarız: Tanrı vardır veya yoktur, cennet, cehennem vardır, belli bir ilişki, ahlak biçimi olmalıdır, belli bir ideoloji yaygınlaşmalıdır vs. Kolektifin ürünü olan bu varsayımlarla eğitim dediğimiz, din dediğimiz bir yapı kuruyor ve özünden uzak bir bireyselliğin ya şahlandığı ya da kontrol altına alındığı toplumu yaratıyoruz. Bu toplum rekabetin gerekli ve kaçınılmaz olduğu, hırsın ve kıskançlığın var olması gerektiği varsayımı üzerine kuruludur. Peki, ama bir şeyleri herhangi bir varsayımın üzerine değil de sorgularken, keşfederken kurmak mümkün müdür? Eğer keşfi yapan bir başkasıysa, o zaman hemen otoritenin alanı olan kolektifin

alanına gireriz ama eğer hepimiz işe varsayımlardan, tüm önermelerden kurtulmakla başlarsak, o zaman siz ve ben, birlikte bambaşka bir toplum kurarız ve bana öyle geliyor ki bu, günümüzün en temel sorunlarından birisidir.

Şimdi, tüm bu süreci, yalnızca bilinç seviyesinde değil, aynı zamanda bilinçaltı seviyesinde de –bilinçaltı kolektifin tortusu anlamını da taşıyor– görerek bireyi onun içinden çıkarmak mümkün müdür? Yani eğer düşünce kolektiften sıyrılırsa düşünmek hiç mümkün olur mu? Tüm düşünceniz kolektif değil mi? Eğer Katolik, Metodist, Baptist veya başka bir şey olarak eğitildiyse, düşünceniz, bilincinde olun ya da olmayın, kolektifin sonucudur; düşünceniz hafızanın sonucudur ve hafıza kolektiftir. Bu fazlasıyla karmaşık bir konudur ve üzerine yavaşça, ne katılarak ne karşı çıkarak gidilmelidir; onu çözmeye çalışıyoruz.

Düşünce özgürlüğü olduğunu söylediğimizde, bunun katıksız bir saçmalık olduğunu düşünüyorum zira sizce de, bence de düşünce hafızanın tepkisidir ve hafıza kolektifin sonucudur; kolektif de Hristiyan, Hindu ve benzerleridir. Yani düşünce hafızaya dayalı olduğu sürece düşünce özgürlüğü asla mevcut olamaz. Lütfen, bu salt mantık yürütme değil. “Ah, bu sadece düşünsel mantık yürütme,” diyerek onu bir kenara atmayın. Öyle değil. Mantıklı olabilir ama ben bir gerçeği tanımlıyorum. Düşünce, kolektifin kalıntısı olan hafızanın tepkisi olduğu müddetçe zihin zamanın sınırları içinde işleyecektir; zaman da hafızanın dün, bugün, yarın olarak sürmesidir. Böyle bir zihin için daima ölüm, yozlaşma ve korku vardır ve bozulmayan, zamanın ötesinde olan bir şeyleri ne kadar ararsa arasın onu asla bulamaz çünkü düşüncesi zamanın, hafızanın, kolektifin sonucudur.

Peki, düşüncesi kolektifin eseri ve kendisi olan bir zihin kendini tüm bunlardan sıyrabilir mi? Yani zihin ebedi olanı,

bozulmaz olanı, bağımsız olanı, hiçbir toplumun etkisi altında olmayanı bilebilir mi? Bunu ne savunun ne de yadsıyın; "Bunu yaşamıştım," demeyin. Tüm bunların hiçbir anlamı yoktur çünkü bu gerçekten de olağanüstü karmaşık bir sorundur. Zihin kolektifin sınırları içinde işledikçe yozlaşma her daim olacaktır. Bu, daha iyi ahlak kuralları uydurup daha çok sosyal reform yaratabilir ama tüm bunlar kolektifin etkisi altında ve dolayısıyla yozlaşabilir olacaktır. Elbette yozlaşmaz, ebedi, ölümsüz bir hal olup olmadığını öğrenmek için zihin kolektiften tümüyle arınmış olmalıdır; peki eğer kolektiften tümüyle kurtulduğunda birey anti-kolektif mi olacaktır? Yoksa anti-kolektif olmayacak da kolektifin reddedebileceği bambaşka bir düzeyde mi işleyecektir? Tüm bunları izliyorsunuz?

Sorun şudur: Zihin kolektifin ötesine hiç geçebilir mi? Eğer kolektifin ötesine geçmek mümkün değilse, o zaman kolektifi süslemekle, hapishaneye pencereler açıp daha iyi ışıklar takmakla, banyoların sayısını artırmakla yetinmeliyiz. Dünyanın derdi de budur ve o buna ilerleme, daha yüksek yaşam standardı demektedir. Daha yüksek yaşam standartlarına karşı değilim; bu aptallık olurdu, özellikle de insan, açlığı dünyanın herhalde Çin dışındaki başka bir yerinde hiç görülmediği şekliyle gördüğü, günde yarım öğünün ya yendiği ya da yenmediği, kederin, ıstırapın, hastalıkların olduğu ve insanların aç olduklarından isyan etmeye hallerinin olmadığı Hindistan'dan geliyorsa. Yani akıllı biri daha yüksek bir yaşam standardına karşı olamaz ama hepsi bununla sınırlı kalırsa o zaman hayat yalnızca materyalist bir hal alır. O zaman ıstırap kaçınılmaz olur; o zaman hırsın, rekabetin, kinin, gaddar verimliliğin, savaşın ve ara sıra çıktığı cadı avları ve yaptığı sosyal reformlarıyla modern dünyanın bütün yapısının karşı çıkılacak hiçbir yanı

olmaz. Ama eğer insan keder sorununu –ölüm kederi, öfke kederi, cehaletin karanlığının kederi– irdelemeye başlarsa o zaman, belli bir reform yaratmak için onun parçalarını değil, yalnızca orduyu ya da hükümeti değil tüm bu yapıyı da sorgulamalıdır. İnsan bu toplumu ya bütünüyle kabul etmeli ya da onu, ondan kaçarak değil, onun önemini kavrayarak tümüyle reddetmelidir.

Yani eğer zihnin kendisini kolektifin bu hapishanesinden kurtarmasına imkân yoksa, o zaman ancak geri dönüp hapishaneyi değiştirebilir. Ama bence böyle bir imkân vardır zira sonsuza dek hapishanede mücadele vermek çok aptalca olur. Peki, zihin kendisini değerlerin, çelişkilerin, arayışların ve dürtülerin bu heterojen kütesinden nasıl kurtarabilir? Siz bunu yapıncaya dek bireysellik diye bir şey yoktur. Birey olduğunuzu, bir ruhunuzun, üst benliğinizin olduğunu söyleyebilirsiniz ama bunların hepsi hâlâ kolektifin bir parçası olan zihnin uydurmalarıdır.

İnsan dünyada neler olduğunu görebiliyor. Kolektifin çıkardığı yeni bir grup, ruhun, ölümsüzlüğün, daimiliğin, İsa'nın tek Kurtarıcı olduğunu vs. reddediyor. Tüm bu iddiaların ve karşı iddiaların toplamını görünce o kaçınılmaz soru gündeme geliyor: Zihnin kendisini bu ağdan kurtarması mümkün müdür? Yani belli bir kültürün, medeniyetin ya da koşullandırmanın ürünü olan hafıza demek olan zamandan kurtulabilir miyiz? Bir köprünün yapılışının, atomun yapısının ya da eve giden yolun hafızasından değil; bu olgusal hafızadır ve onsuz insan ya delirir ya da bir amnezi haline girer. Ama zihin psikolojik hafızadan kurtulabilir mi? Elbette, ancak güvenlik aramadığı zaman kurtulabilir. Neticede, dün akşamüstü söylediğim gibi, zihin bir banka hesabında, bir dinde ya da sosyal eylemle ilişkilerin çeşitli biçimlerinde güvenlik aradığı müddetçe şiddetin olması kaçınılmazdır.

Çok şeyi olan adam şiddet saçar ama çok gören ve keşiş olan bir adam da aynını yapar zira o da dünyada olmasa da fikirlerde güvenlik arıyordur.

O halde sorun şudur: Zihin hafızadan –bilgi ya da olgu hafızasından değil, asırlardır süregelen inançtan doğan kolektif hafızadan– kurtulabilir mi? Eğer kendinize bu soruyu bütün dikkatinizle yöneltir ve benim cevap vermemi beklemezseniz –çünkü bunun cevabı yoktur– o zaman zihniniz herhangi bir biçimde güvenlik aradığı müddetçe, onun kolektife, asırların hafızasına ait olduğunuzu göreceksiniz. Ve güvenlik aramamak son derece zordur çünkü insan kolektifi reddedip kendi deneyiminin bir kolektifini yaratabilir. Anlıyor musunuz? Tüm yozluğuyla, kolektif hırsı, açgözlülüğü, rekabetçiliğiyle toplumu reddedebilirim ama onu reddetmekle birlikte deneyimlerim vardır ve her deneyim geride bir tortu bırakır. O tortu da kolektifleşir çünkü onu biriktirmişimdir; benim güvenliğim olur ve ben de onu oğluma komşuma veririm ve böylelikle kolektifi başka bir modelde yeniden yaratırım.

Zihnin kolektifin hafızasından tümüyle kurtulması mümkün müdür? Bu, kıskançlıktan, rekabetçilikten, hırstan, bağımlılıktan, bir güvenlik aracı olarak daimi olanı bulmaya yönelik durmaksızın süren bu arayıştan kurtulmak demektir ve birey o kurtuluş olduğu zaman, ancak o zaman vardır. O zaman bambaşka bir zihin ve varoluş hali vardır. O zaman yozlaşmanın ve zamanın olmasına imkân yoktur ve birey ya da başka bir isim verilebilecek olan öyle bir zihin için gerçek vücut bulur. Gerçeğin peşinden gidemezsiniz, eğer gidererseniz o sizin güvenliğiniz halini alır; dolayısıyla paranın, hırsın, tatminin peşinden koşmanız gibi son derece yanlış, anlamsızdır. Gerçek size gelmelidir ve gerçek kolektifin yozluğu olduğu müddetçe gelmez. Zihin bu yüzden tümüyle bağımsız, hiçbir etkinin altında kalmamış, kirlenmemiş ve

dolayısıyla zamandan bağımsız olmalıdır. Ölçüsüz, zaman-sız olan ancak o zaman vücut bulur.

Epey soru yollanmış ama ne yazık ki hepsini yanıtlamak olanaksız. Ama biz içlerinden en tipik olanları seçtik ve bu sabah yanıtlayabildiğim kadarını yanıtlamaya çalışacağım.

Umarım benim tarafımdan aşırı bir etki altında kalmı-yorsunuzdur. Lütfen, söylediklerim anlam taşıyor; bunları öylesine söylemiyorum. Sessiz sessiz dinliyorsunuz. Eğer bu sessizlik başka bir şahsın ya da fikirlerin aşırı etkisi altında kalmaktansa, o zaman bunun kesinlikle hiçbir değeri olmaz. Ama eğer sessizliğiniz kendi düşüncelerinizi gözlemlediği-nizdeki dikkatinizin doğal sonucuysa o zaman etki altında kalıp hipnotize olmuyorsunuz demektir. O zaman yeni bir kolektif, peşinden gidilecek yeni bir yol, yeni bir lider yarat-mıyorsunuzdur ki bu korkudur; anlamsızdır ve en yıkıcı olandır. Eğer gerçekten de tetikteyseniz, içinizi gözlemliyor-sanız, bu konuşmaların değerli olduğunu çünkü kendi zihni-nizin işleyişini gözlerinizin önüne serdiğini göreceksiniz. O zaman başkasından öğreneceğiniz hiçbir şey, dolayısıyla da öğretmen, öğrenci, öğreti olmayacaktır. Bunların hepsi kendi bilincinizin içinde vardır ve bu bilinci tanımlayan biri lider değildir. Bir haritaya, telefona ya da üzerinde bir şeylerin yazılı olduğu haritaya tapmazsınız. Yani bu yeni bir grubun, bir liderin, yeni bir öğretinin yaratılması değildir, en azından benim için değil. Eğer bunları yaratıyorsanız, o sizin sefaletinizdir. Ama kendi zihninizi yani tahtada yazılanları göz-lemlerseniz o zaman böyle bir gözlem olağanüstü bir keşfe giden yolu aralar ve o keşif kendi eylemini doğurur.

DİNLEYİCİ: Savaşın yıkıcı etkilerine maruz kalan çoğu insan modern dünyada kendilerine yer bulamıyor gibi görünüyor. Bu kaotik toplumun dalgalarına kapılıp bir meslekten diğerine sürükleniyor ve sefil bir hayat yaşıyor-lar. Ben de o insanlardan biriyim. Ne yapmalıyım?

KRISHNAMURTI: Eğer topluma isyan bayrağını açarsanız, genellikle ne olur? Mecburiyetten, ihtiyaçtan belli bir sosyal modele uyar ve bu yüzden hem kendinizle hem de toplumla sonu gelmez bir savaşa girersiniz. Sizi siz yapan toplumdur; savaşları, yıkımları o yaratmıştır. Bu kültür kıskançlığın, çalkantının üzerine kuruludur; onun dinleri insanı dindar yapmaz. Aksine, dindar adamı yok eder. O zaman birey ne yapmalıdır? Savaşın sillesini yediğinizde ya bir nevrotik olursunuz ya da nevrotiklikten kurtulup sosyal modele uymanıza yardımcı olacak birilerine gidersiniz ve böylelikle delilik saçı, savaşlar çıkartan, yozlaşma getiren toplumun devamını sağlarsınız. Veya, ki bu gerçekten zordur, toplumun tüm bu yapısını gözlemlerler ve ondan kurtulursunuz. Toplumdan kurtulmak hırslı olmamak, açgözlü olmamak, rekabetçi olmamak demek değildir; toplumdan kurtulmak, bir şey olmak için didinen o toplumla ilgili hiçbir şey olmamak demektir. Ama işte bunu kabul etmek çok zordur çünkü ezilmiş, dışlanmış olabilirsiniz ve bunu yaparsanız hiçbir şeyiniz olmayacak. Akıl sağlığı o hiçliktedir, diğerinde değil. Bunu anladığınız an, hiç olduğunuz zaman hayat sizi kollar. Yapar bunu. Bir şey olur. Ama bu toplumun bütün yapısına yönelik muazzam bir içgörüyü sahip olmayı gerektirir. Kişi bu toplumun parçası olmayı istediği sürece kaçınılmaz olarak delilik, savaşlar, yıkım ve sefalet saçacaktır; ama insanın kendini bu toplumdan –şiddet, zenginlik, mevki, başarı toplumundan– kurtarması sabır, sorgulama, keşfetme ister, kitap okuma, hocaların, psikologların ve diğerlerinin peşinden koşmayı değil.

DİNLEYİCİ: Geçen haftaki konuşmanızda kullandığınız “tümüyle kontrol altındaki bir zihin” ifadesi kafamı oldukça karıştırdı. Kontrol altındaki bir zihin istencin ve kontrol eden bir varlığın olmasını gerektirmez mi?

KRISHNAMURTI: “Kontrol altındaki bir zihin” ifadesini gerçekten de kullandım ve ondan ne kast ettiğimi açıkladığımı sanıyordum. Demek ki anlaşılmamış o halde bir kez daha açıklayayım.

Kontrollü bir zihne değil fakat oldukça istikrarlı, dikkatini dağıtan hiçbir şeyin olmadığı bir zihne sahip olmak gerekli değil midir? Lütfen bunu izleyin. Dikkatini dağıtan hiçbir şeyin olmadığı zihin için bir merkezi bir ilgi yoktur. Eğer merkezi ilgi varsa o zaman dikkat dağıtıcılar da vardır. Ama dikkatini belli bir nesneye yönelten değil, tümüyle dikkatli olan bir zihin istikrarlı bir zihindir.

Gelin şimdi bu kontrol sorununun üzerinde kısaca duralım. Kontrol olduğunda kontrol eden, hükmeden, yücelten ya da yerlerine başkalarını koyan bir varlık da vardır. Yani kontrolde sürekli devam eden ikili bir süreç vardır –kontrol edenle kontrol edilen. Diğer bir deyişle, çatışma vardır. Herhalde bunun farkındasınızdır. Kontrol eden, değerlendiren, yargıç, deneyimci, düşünen ve bir de onun tahlil ettiği, kontrol ettiği, bastırdığı, yücelttiği şey vardır. Yani bu ikisi arasında süren bir savaş vardır; olanla, “Olmalıyım,” diyen arasında. Bu çelişki, bu çatışma bir enerji israfıdır. Peki, yalnızca gerçeğin olup kontrolcünün olmaması mümkün müdür? Kıskanç olmak yanlıştır, asosyaldır, manevi değildir, değiştirilmelidir demeden kıskanç olduğum gerçeğine bakmam mümkün müdür? Değerlendiren varlığın tümüyle kaybolması ve geriye yalnızca gerçeğin kalması mümkün müdür? Zihin gerçeğe onu değerlendirmeden, yani fikir yürütmeden bakabilir mi? Bir gerçeğin üzerinde bir fikir yürütüldüğünde kafa karışıklığı olur, karmaşa olur. Umarım tüm bunları izliyorsunuzdur.

Yani kafa karışıklığı enerji kaybıdır ve zihin gerçeğe bir çıkarımla, fikirle, bir görüşle, bir yargıyla, kınamayla yaklaş-

tığı sürece karışık olacaktır. Ama zihin gerçeğin doğruluğunu fikir yürütmeden gördüğünde o zaman yalnızca gerçeğin algısı vardır ve bundan olağanüstü bir zihin istikrarı ve ustalığı doğar çünkü o zaman zihnin kendini içlerinde harap ettiği ne sapma ne kaçış ne yargı ne çatışma vardır. Yani yalnız düşünce vardır, düşünen yoktur ama bunu deneyimlemek çok güçtür.

Nasıl olduğuna bakın. Çok güzel bir gün batımı görüyorsunuz. Tam onu gördüğünüz anda deneyimci yoktur değil mi? Yalnızca müthiş bir güzellik duygusu vardır. O zaman zihin, "Ne kadar güzeldi. Daha fazlasını istiyorum," der ve daha fazlasını isteyen deneyimcinin çatışması başlar. Deneyimci hafızadır, kolektiftir. Ah, anlıyor musunuz? Peki, gün batımına kıyas yapamadan, "Ne kadar güzel. Keşke daha fazla izleyebilseydim," demeden bakabilir miyim? "Daha", içinde bitme korkusunun, ölüm korkusunun olduğu zamanı yaratır.

DİNLEYİCİ: Zihinle öz arasında ikilik var mıdır? Eğer yoksa insan zihnini özden nasıl kurtarabilir?

KRISHNAMURTI: Ben, öz, ego ve zihin arasında bir ikilik var mıdır? Elbette yoktur. Zihin özdür, egodur. Ego bu kıskançlık, zalimlik, şiddet isteği, bu sevgisizlik, bu durmak bilmez prestij, mevki, güç arayışı, bir şey olma çabasıdır. Bunlar aynı zamanda zihnin de yaptığı şeylerdir, değil mi? Zihin hep kendini nasıl ilerleteceğini, güvenliğini nasıl artıracığını, nasıl daha iyi bir yere gelip nasıl daha huzurlu daha zengin daha güçlü olacağını düşünür ve bunların hepsi özdür. Yani zihin özdür; öz ayrı bir şey değildir ama öyle olduğunu düşünmek işimize gelir çünkü o zaman zihin özü kontrol edebilir; öze boyun eğdirmeye, ona bir şeyler yapmaya çalış-

şarak bu kedi fare oyununu oynayabilir. Bu da, kelimenin yanlış anlamıyla eğitilmiş bir zihnin çocukça oyunudur.

Yani zihin özdür; zihin bu edinimcilik yapısıdır ve sorun şudur: Zihin kendini kendisinden nasıl kurtarabilir? Lütfen bunu izleyin. Eğer kendini kurtarmak için herhangi bir harekette bulunursa bunu yapan yine özdür, değil mi?

Bakın, ben ve zihnim aynı şeyleriz; benimle zihnim arasında bir ayrım yoktur. Hırslı ve kıskanç olan özle, "Kıskanç olmamalıyım, asil olmalıyım," diyen zihin birbiriyle aynı şeylerdir sadece zihin kendini ikiye ayırmıştır. Şimdi, bunu görünce ne yapmam gerekir? Eğer zihin çevrenin, kıskançlığın, hırsın, koşullandırmanın ürünüyse ne yapması gerekir? Kuşkusuz, kendisini kurtarmak için yaptığı her hareket yine o koşullandırmanın parçasıdır. Oldu mu? Anladınız mı? Zihnin kendisini koşullandırmadan kurtarmak için yaptığı her hareket, daha mutlu, daha huzurlu, Tanrının sağ eline daha yakın olmak için özgür olmayı isteyen özün bir eylemidir. Ben de tüm bunları, zihnin işleyiş biçimlerini ve aldatmacalarını görürüm. Bunu yaptığımda zihin dingin, tümüyle hareketsizdir; hiçbir hareket yoktur ve o sessizlikte, o hareketsizliktedir ki öz kendini zihnin kendisinden kurtarır. Elbette, öz ancak zihnin bir şey elde etmek için ya da bir şeyden kaçınmak için yaptığı harekette vardır. Eğer elde etmek ya da kaçınmak için bir hareket olmazsa, zihin tümüyle dingin olur. Kolektif olan ve kolektife karşı olan bilincin toplamından kurtuluş ihtimali ancak o zaman vardır.

DİNLEYİCİ: Öğretelerinizi birkaç yıldır ciddi bir biçimde denemiş olarak öz-bilincin asalak doğasının tam anlamıyla farkına vardım ve onun her düşünceme, kelimeme ve eylemime dokunan dokunaçlarını gördüm. Bunun sonucunda hem kendime olan güvenimi hem de motivasyo-

numu kaybettim. Çalışmak ağır gelmeye ve boş vakitler keyif vermemeye başladı. Neredeyse sürekli psikolojik bir azap içindeyim ama yine de bu acının bile özün bir aracı olduğunu görüyorum. Hayatımın her alanında bir açmaza düştüm ve kendime uzun zamandır sorduğum şeyi şimdi size soruyorum: Şimdi ne olacak?

KRISHNAMURTI: Benim öğretilerimi mi deniyorsunuz, yoksa kendinizi mi? Umarım aradaki farkı görüyorsunuzdur. Eğer benim söylediklerimi deniyorsanız, o zaman, "Şimdi ne olacak?" noktasına benim ulaştığımı sandığınız bir sonuca ulaşmaya çalıştığınız için gelmiş olacaksınız. Bende sizde olmayan bir şey olduğunu ve eğer söylediklerimi uygularsanız sizin de onu elde edeceğinizi sanıyorsunuz ve çoğumuzun da yaptığı şey budur. Bu şeylere ticaret mantığıyla yaklaşıyoruz: Şunu almak için bunu yapacağım. Bir şey elde etmek için ibadet edeceğim, meditasyon yapacağım, kurban keseceğim.

Yani benim söylediklerimi uygulamıyorsunuz. Benim söyleyeceğim bir şey yok. Daha doğrusu, tek söylediğim şu: Kendi zihninizi gözlemleyin, onun ne kadar derinlere inebileceğini... Dolayısıyla önemli olanın öğretiler değil, siz olduğunuzu görün. Bu sabah anlatmaya çalıştığım gibi, kendi düşünce biçimlerinizi ve düşünmenin ne demek olduğunu anlamanız önemli. Ve eğer kendi düşüncenizi gerçekten gözlemler, izler, dener, keşfeder, bırakır ve topladığınız her şeyin karşısında her gün kör, sağır, dilsiz olursanız, "Şimdi ne olacak?" sorusunu asla sormazsınız.

Güven, özgüvenden tamamen farklıdır. An be an keşif yaptığınızda oluşan güven, bilgiye dönüşüp size önem kazandıran keşif birikiminden doğan özgüvenden tamamen farklıdır. Aradaki farkı görüyor musunuz? Buna bağlı ola-

rak, özgüven sorunu tamamıyla kaybolur. O zaman yalnızca aralıksız devam eden keşif hareketi, aralıksız okuma ve anlama olur ama bir kitabı değil, kendi zihninizi: bilincin o muazzam yapısının bütünü. O zaman bir sonuç aramazsınız. Ancak bir sonuç aradığınız zaman, “Tüm bunları yaptım ama hiçbir şey elde etmedim, kendime olan güvenimi kaybettim. Şimdi ne olacak?” dersiniz. Oysa eğer bir ödül, bir sonuç beklemeden kazanç motivasyonu olmadan kendi zihninizin işleyiş biçimlerini tahlil edip anlarsanız o zaman özün bilgisine ulaşır ve ondan hayranlık uyandırıcı bir şeyin doğduğunu görürsünüz.

DİNLEYİCİ: İnsan, farkındalığın yeni bir tekniğe, son moda meditasyona dönüşmesine nasıl engel olabilir?

KRISHNAMURTI: Bu çok ciddi bir soru olduğundan onun epey derinlerine ineceğim ve umarım kendi zihninizin çalışma biçimlerini rahat bir dikkatle dinleyemeyecek kadar yorgun değilsinizdir.

Meditasyon yapmak önemlidir ama daha da önemlisi, meditasyonun ne olduğunu anlamaktır yoksa zihin salt tekniğin içine sıkışıp kalır. Yeni bir nefes alışveriş numarası, belli bir biçimde oturmayı, sırtınızı dik tutmayı, zihni susturmak için çeşitli sistemlerden birini uygulamayı öğrenmek: Bunların hiçbirinin bir önemi yoktur. Sizin ve benim için önemli olan meditasyonun ne olduğunu anlamaktır. Meditasyonun ne olduğunu anlamamanın kendisi meditasyon yapmaktır. Anlıyor musunuz? Kendinizi yormayın, ne kabul edin ne de karşı çıkın.

Meditasyon yapmanın önemi oldukça büyüktür. Meditasyonun ne olduğunu bilmemek, kokusu olmayan bir çiçeğe sahip olmak gibidir. Müthiş bir konuşma, resim yapma

ya da hayatın tadını çıkarma kapasiteniz olabilir; ansiklopedik bilgileriniz olabilir ve tüm bilgilerinizi birbirleriyle ilişkilendirebilirsiniz ama meditasyonun ne olduğunu bilmezseniz bunların hiçbir anlamı olmaz. Meditasyon hayatın parfümüdür; o eşsiz güzelliكتedir. Zihnın asla açamayacağı kapıları açar; salt kültürlü olan bir zihnın asla erişemeyeceği derinliklere iner. Yani meditasyon çok önemlidir. Ama biz hep yanlış soruyu sorar bu yüzden de hep yanlış yanıt alırız. “Nasıl meditasyon yapacağım?” deriz ve meditasyonun nasıl yapılacağını öğrenmek umuduyla aptalın birine gider ya da bir kitap alır, bir sisteme uyarız. Şimdi, eğer tüm bunları, yogacıları, yorumcuları, nefes teknikçilerini, “kıpırdamadan oturun”cuları ve diğerlerini bir kenara atabilirsek, o zaman bu kaçınılmaz soruyla yüzleşiriz: Meditasyon nedir?

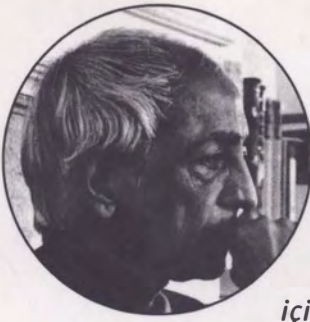
Lütfen dikkatle dinleyin. Şimdi nasıl meditasyon yapılacağını, farkındalık tekniğinin ne olduğunu değil, meditasyonun ne olduğunu soruyoruz. Doğru soru da budur. Eğer yanlış soruyu sorarsanız, yanlış cevabı alırsınız ama doğru soruyu sorarsanız, o zaman o sorunun kendisi doğru cevabı ele verir. Öyleyse, meditasyon nedir? Meditasyonun ne olduğunu biliyor musunuz? Başkalarından duyduklarınızı, yirmi beş yılını meditasyona adanmış birini tanıyor olsanız bile –benim tanıdığım gibi– tekrarlamayın. Meditasyonun ne olduğunu biliyor musunuz? Belli ki bilmiyorsunuz, biliyor musunuz? Çeşitli rahiplerin, azizlerin ya da keşişlerin tefekkür ve dua hakkında söylediklerini okumuş olabilirsiniz ama ben bunlardan bahsetmiyorum. Ben meditasyondan bahsediyorum; kelimenin sözlük anlamından değil, ona sonra gidip bakabilirsiniz. Nedir meditasyon? Bilmiyorsunuz. Ve meditasyonun temeli de budur. [*Kahkahalar.*] Lütfen, dinleyin, gülüp geçmeyin. “Bilmiyorum.” Bunun güzelliğini anlıyor musunuz? Bu demek oluyor ki zihnim meditasyon

üzerine tüm tekniklerden, tüm bilgilerden, başkalarının onun hakkında söylediklerinden sıyrılmış. Zihnim bilmiyor. Meditasyonun ne olduğunu keşfetmeye ancak dürüstçe bilmediğinizi söylediğiniz zaman devam edebiliriz ama eğer zihninizde ikinci el bilgilerin, Gita'nın, İncilin ya da Aziz Francis'in tefekkür ya da duanın sonuçları hakkında söylediklerinin –bu da son moda; her dergide bundan bahsediyorlar– zerresi bile varsa, “Bilmiyorum,” diyemezsiniz. Tüm bunları bir kenara bırakmalısınız çünkü eğer taklit eder ve bir şeyin izinden giderseniz, kolektife geri dönersiniz.

Yani zihin, “Bilmiyorum,” dediği bir halde olabilir mi? O hal meditasyonun başı ve sonudur çünkü o halde, her deneyim anlaşılır ama biriktirilmez. Düşüncelerinizi kontrol etmek istiyorsunuz ve düşüncelerinizi kontrol ettiğinizde, onun dikkatinin dağılmasına engel olmaya çalıştığınızda enerjiniz kontrole gitmiş oluyor, düşünmeye değil. İzliyor musunuz? Enerji, ancak kontrole, yıldırmaya, dikkat dağıtıcılarla savaşılmaya, varsayımlara, arayışlara, motivasyonlara harcanmadığında toplanabilir ve bu muazzam enerji, düşünce toplayışı hareketsizdir. Anlıyor musunuz? “Bilmiyorum,” dediğinizde bir düşünce hareketi yoktur, değil mi? Düşünce hareketi ancak sorgulamaya, öğrenmeye başladığınızda olur ve sorgulamanızın yönü bilinenden bilinene doğrudur. Eğer bunu izlemiyorsanız belki sonra üzerinde düşünürsünüz.

Meditasyon zihnin arınma sürecidir. Zihin ancak kontrol eden bir varlık olmadığında arınabilir; kontrol olduğunda, kontrol eden varlık enerjiyi israf eder. Enerjinin israfı, kontrol edenle kontrol etmek istediği nesne arasındaki sürtüşmeden doğar. Şimdi, “Bilmiyorum,” dediğinizde düşüncenin bir cevap bulmak için herhangi bir yönde gösterdiği hiçbir hareket yoktur; zihin tümüyle hareketsizdir. Ve zihnin hareketsiz olması için olağanüstü bir enerjinin olması gere-

kir. Zihin enerji olmadan hareketsiz olamaz. Söz konusu olan çatışmayla, baskıyla, tahakkümle ya da hareket belirten duayla, arayışla, yakarışla israf edilen enerji değil, noksansız bir dikkat olan enerjidir. Düşüncenin herhangi bir yöndeki her hareketi enerji israfıdır ve zihnin tümüyle hareketsiz olması için noksansız dikkatin enerjisi olmalıdır. Çağrılamayacak olan, aranamayacak olan, varlığında saygınlığı barındırmayan, erdemle ya da fedakârlıkla ulaşılamayacak olan ancak o zaman vücut bulur. Bu hal, yaratıcılıktır yani ebedi ve gerçek olandır.

13 yaşındayken "dünya öğretmeni" seçilen Krishnamurti, hayatını dünyayı dolayarak, insanlarla yaşama ve dünyaya dair konuşarak geçirdi. Kendisine mesihlik yakıştırılmış olmasına rağmen bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Onun için, karşılaştığı herkes başlı başına bir "birey"di. Bu nedenle öğretmekten çok paylaşmayı ilke edindi. Yine de dünya üzerindeki milyonlarca kişi ondan çok şey öğrendi.

İnsan hakikati bulmak istiyorsa, tüm dogmalardan, tüm koşullandırmalardan, tüm inançlardan, boyun eğdiren tüm otoritelerden tümüyle arınmış olmalıdır. Aslında, tam anlamıyla bağımsız olmalıdır ve bu oldukça güçtür; bu, ağaçların altında oturup saçma sapan konuşmalar dinlemek için hoş bir araba gezintisine çıktığınız bir pazar sabahı hobisi değildir. Hakikati bulmak, muazzam bir sabır, yumuşaklık, ikirciklilik ister.

Salt kitap okumanın bir değeri yoktur ama eğer dinlerken dikkatinizi bütünüyle verebilirseniz, o dikkatin sizi çabalamaktan kurtardığını ve zihnin hiçbir yöne hareket etmeden olağanüstü güzellikte ve yaratıcılıkta olanı, bilgiyle, geçmişle ölçülemeyecek olanı kavramaya muktedir olduğunuzu göreceksiniz.

internet satış:
saykitap.com

